

Retsudvalget
REU alm. del - Bilag 36
Offentligt

Skejby-modellen

Et socialt eksperiment
om uddynding af kriminelle

En kvalitativ og kvantitativ evaluering

Linda Kjær Minke

Januar 2006

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	2
Figur- og tabeloversigt.....	6
Forord.....	7
Kapitel 1. Indledning og problemstilling.....	8
1.2. Læsevejledning.....	9
Kapitel 2. Kvalitativ metode og begrebsafklaring.....	10
2.1. Yderligere dokumentationsmateriale og andre undersøgelser.....	10
2.2. Begreberne plus og minus.....	11
Kapitel 3. Den teoretiske ramme.....	12
3.1. Institutionskultur.....	12
3.2. Fængselskultur.....	12
3.3. Prisoniseringstesen.....	14
3.4. Forandring af kriminelle.....	15
3.5. Opsummerende.....	15
Kapitel 4. Kriminalforsorgens institutioner.....	16
4.1. Optagelse på Kriminalforsorgens pensioner.....	16
Kapitel 5. Pension Skejby.....	18
5.1. Den ideologiske og teoretiske ramme.....	18
5.2. Formål og vilkår for opholdet.....	19
5.3. Geografisk beliggenhed og arkitektur.....	20
5.4. Konceptet pension Skejby.....	22
Plus-minus princippet.....	22
Mødestrukturen.....	23

5.5. Opsummerende	24
Kapitel 6. Medarbejderne på Skejby	25
6.1. Den hverdagslige praksis for medarbejderne.....	25
6.2. Den pædagogiske metode	28
Flexibilitet og differentiering	29
Medarbejderne som katalysatorer for de sociale processer	30
6.3. Minusbeboernes betydning for det pædagogiske arbejde.....	33
6.4. Opbakning fra ledelse og Kriminalforsorgen.....	35
6.5. Opsummerende	35
Kapitel 7. Plusbeboerne – tiden før Skejby.....	37
7.1. Fængselslivet forud opholdet på pension Skejby.....	37
Fængselsmiljøet	38
Det interne hierarki i fængslet.....	38
‘Survival of the fittest’ i fængslerne	39
Os versus dem i fængslerne	40
Stofferne i fængselsmiljøet	41
Personen bliver aldrig helt den samme igen	42
7.2. Opsummerende	43
Kapitel 8. Plussernes erfaringer med Skejby modellen	45
8.1. Motivationen for indflytningen.....	45
8.2. Frihed under ansvar.....	45
8.3. Det svære fællesskab med andre lovovertrædere.....	46
8.4. Hvad siger plusbeboerne om de ansatte?	47
8.5. Plussernes erfaringer med minuserne	48

8.5. Opsummerende	53
Kapitel 9. Minusbeboerne på pension Skejby.....	55
9.1. Motivationen for indflytningen.....	55
Konfrontation mellem offer og gerningsmand.....	56
9.2. Reaktionen fra omverden	57
9.3. Opsummerende	57
Kapitel 10. Minusernes erfaringer med Skejby-modellen	59
10.1. Rollen som minusbeboer.....	59
Relationer på kryds og tværs.....	60
Udtynding af negative stemninger	60
10.2. Minusbeboernes holdninger til kriminelle og kriminalitet	62
Bliver minuserne til plusserne på sigt?	63
10.3. Opsummerende	64
Kapitel 11. Det kvantitative datagrundlag og metode.....	65
11.1. Undersøgelsesmaterialet	65
Kvaliteten af data	66
Adgang til data.....	67
Den indledende databehandling	67
Bortfald m.v.	67
Kapitel 12. Målinger af recidiv	69
12. 1. Den kvantitative metode	70
Kapitel 13. Baggrundsvariable og sociale faktorer.....	71
Kapitel 14. De kriminalstatistiske data	74
14.1. Den kriminelle fortid inden pensionsopholdet.....	74

14.2. Indeksdommene	76
Kriminalitetens art for indeksdommen	77
14.3. Opsummering.....	78
Kapitel 15. Recidiv efter indeksdommens art.....	79
15.1. Recidiv i forhold til tidligere sanktioner	81
15.2. Opholdets varighed	83
15.3. Recidiv og uddannelse	85
Kapitel 16. Recidivhastigheden	87
Kapitel 17. Regressionsmodellerne	89
17.1. Cox regressionsanalysen.....	89
17.2. Logistisk regressionsanalyse af uddannelse.....	97
Kapitel 18. Konklusion	101
Litteratur.....	104
Appendiks A: Kvalitative metodeovervejelser	108
Den kvalitative empiriindsamling.....	108
Forarbejdet til interviewrunden.....	109
Interviewguide og interview	109
Analysestrategi og fremstilling af empiri	112
Empiriens anvendelighed.....	113
Appendiks B: Observationsguide.....	114
Appendiks C: Interviewguide	115
Appendiks D: Kategorier i det kriminalstatistiske datasæt.....	118
Appendiks E: Variabelbeskrivelse	121

Figur- og tabeloversigt

	Side
Figur 1: Sammenhængen mellem miljø og personernes belastning	18
Figur 2: Pension Skejby's annonce.....	55
Figur 3: Recidiv fra alle afgørelser.....	79
Figur 4: Recidiv fra afgørelser højere end bøde.....	80
Figur 5: Recidiv fra ubetinget.....	81
Figur 6: Recidivhastighed fra indeksdom afgørelser højere end bøde til generelt....	87
Figur 7: Recidivhastigheden blandt recidivister til afgørelser højere end bøde.....	88
Figur 8: Beregnet sandsynlighed for recidiv.....	96
Tabel 1: Personer fordelt efter køn.....	71
Tabel 2: Personer fordelt efter alder.....	71
Tabel 3: Personer fordelt efter uddannelse.....	72
Tabel 4: Personer fordelt efter opholdets varighed	72
Tabel 5: Personer fordelt efter antal forstraffe.....	74
Tabel 6: Personer fordelt efter antal alvorlige forstraffe.....	75
Tabel 7: Personer fordelt efter antal tidligere ubetingede domme.....	75
Tabel 8: Personer fordelt efter antal tidligere domme for personfarlig kriminalitet....	76
Tabel 9: Personer fordelt over afgørelsestype.....	76
Tabel 10: Personer fordelt over gerninger.....	77
Tabel 11: Personer fordelt efter personfarlig kriminalitet.....	77
Tabel 12: Recidiv fra alle afgørelser til generelt recidiv afhængig af forstraffe.....	82
Tabel 13: Recidiv til afgørelse højere end bøde afhængig af antal forstraffe.....	82
Tabel 14: Recidiv fra afgørelser højere end bøde til recidiv generelt.....	83
Tabel 15: Recidiv vurderet efter ophold på op til 2 måneder.....	84
Tabel 16: Recidiv vurderet efter ophold på mellem 3-6 måneder.....	84
Tabel 17: Recidiv vurderet efter ophold på mere end 6 måneder.....	85
Tabel 18: Recidiv afhængig af uddannelse.....	85
Tabel 19: Sandsynlighed for recidiv generelt.....	90
Tabel 20: Sandsynlighed for recidiv til afgørelser højere end bøde	93
Tabel 21: Sandsynlighed for recidiv til straffelovsovertrædelser.....	94
Tabel 22: Sandsynlighed for recidiv til personfarlige forbrydelser.....	95
Tabel 23: Uddannelsesmobilitet fordelt over sted	97
Tabel 24: Uddannelsesmobilitet fordelt over tidl. uddannelse og sted	98
Tabel 25: Uddannelsesmobilitet.....	99

Forord

Dette projekt er initieret af interesse for straffepraksis i det danske samfund. Men interesse for et genstandsfelt er ofte ikke nok for at realisere en undersøgelse. Derfor vil jeg indledningsvist takke forskellige parter, der har medvirket til realiseringen. Først og fremmest vil jeg takke Justitsministeriets Forskningspulje for at have støttet projektet finansielt. En stor tak skal gælde følgegruppen til projektet, der har bestået af Britta Kyvsgaard, Flemming Balvig og Hans Jørgen Tholstrup. Følgegruppen har blandt andet bidraget med gode råd i forbindelse med udvælgelse af kontrolgruppe samt udvidelse af projektet således, at undersøgelsen også indbefatter sociale faktorer. Analysen og de konklusioner, der drages på baggrund af såvel den kvalitative som kvantitative del, står for egen regning og kan således ikke tilskrives andre end forfatteren selv.

En stor tak skal også gælde stud.scient.soc. René Clausen Nielsen, der har arbejdet med programmering, datakørsler og statistiske analyser. Tak til statistiker, Svend Kreiner, for kommentarer og endelig godkendelse af de multivariate analyser.

Tak til cand.scient.soc. Mette Arnsfelt Andersen for nyttige kommentarer. En stor tak skal gælde Britta Kyvsgaard for en grundig gennemlæsning og uddybende kommentarer til rapporten.

Tak til Center for Alternativ Samfundsanalyse (CASA) for opbakning og faglig feedback – og tak for 'husly' i den tid, projektet har varet.

Kriminalforsorgens pensioner skal også takkes for deres medvirken. Tak til pensionerne Brøndbyhus, Engelsborg, Fanø og Lyng for hjælp og vejledning omkring registreringerne af klientgrupperne.

Sidste, men ikke mindste, tak skal gælde omdrejningspunktet for denne undersøgelse, nemlig pension Skejbs beboere og medarbejdere. Forstander Hans Jørgen Tholstrup skal have en særlig stor tak for at ville dele sin store viden om straf og pædagogik med mig. En stor tak til samtlige medarbejdere for at have taget så godt imod mig og for at ville besvare spørgsmål om stort og småt i en ellers travl hverdag. Samme tak skal gælde plus- og minusbeboere for at have villet deltage i interview og samtaler.

Kapitel 1. Indledning og problemstilling

Tilbage i 1966 konkluderede den amerikanske kriminolog, Edwin Sutherland, at kriminalitet – ligesom al anden adfærd gør det – indlæres i interaktion med andre mennesker (Sutherland 1966). Det er veldokumenteret, at har man først været indsat i et fængsel, er der stor risiko for, at man vender tilbage. Jo flere tidligere straffe, desto højere sandsynlighed er der for recidiv. Den svenske kriminolog Anders Nilssons afhandling fra 2002 *Fånge i marginalen* underbygger dette. Han viser, at har man været anbragt i fængsel mere end tre gange, er sandsynligheden for, at man recidiverer, mere end otte gange større, end den er for dem, der afsoner en straf for første gang. Jo flere forstraffe, desto højere recidiv. Man kan undre sig over, hvad det skyldes. Der er flere forklaringer på dette fænomen. Dels fandt den amerikanske professor Stanton Wheeler i sin undersøgelse fra 1961 frem til, at det kan skyldes, at fangerne bliver prisoniseret, forstået således, at fangerne tilegner sig kriminelle normer og værdier under fængselsopholdet. Dette gælder også de mindre kriminelt belastede blandt de indsatte (Wheeler 1961, 1968). Noget tilsvarende har en svensk undersøgelse fra 1968, påvist (Bondesson 1968).

Efter anden verdenskrig udtrykte den daværende professor i kriminologi, Karl O. Christiansen, stor bekymring for den danske strafferetlige praksis over for gruppen af landssvigere. Bekymringen gik på, at en stor gruppe mennesker, der hidtil havde været ubeskrevne blade strafferetligt set, nu blev idømt længere frihedsstraffe. Konsekvensen kunne være, at gruppen så og sige indledte en kriminel karriere (Christiansen 1968). Christiansen undersøgte senere, hvordan det var gået landssvigerne efter deres fængselsophold. Indirekte undersøgte Christiansen dermed konsekvensen af at blande ikke-kriminelt belastede med kriminelt belastede. Christiansens undersøgelse gav bemærkelsesværdige resultater: Kort beskrevet viste den, at de ikke-tidligere straffede recidiverede hyppigere, end man skulle forvente, mens omvendt de tidligere straffede recidiverede mindre end forventet. Christiansen konkluderede, at forskellene kan forklares med, at de ikke-tidligere straffede oplevede statustab og socialt stigma i forbindelse med afsoningen. De tidligere straffede fik omvendt muligheden for at bryde med tidligere sociale kontakter og et kriminelt miljø. Ved at afsone sammen med personer, der på mange måder minde om den lovlydige del af befolkningen, oplevede de tidligere straffede en positiv statusændring – de klatrede så og sige op ad den sociale rangstige. Man kan også tale om, at der i en sådan situation sker en positiv normoverførsel fra de ikke-kriminelt belastede til de kriminelt belastede.

Konsekvensen af positiv normoverførsel var omdrejningspunktet for en dansk militærpsykologisk undersøgelse fra 1970. I denne undersøgelse blev 5000 personer under session klassificeret efter graden af sociale belastninger. Klassifikationen tog blandt andet udgangspunkt i, om vedkommende var tidligere straffet. Personerne blev herefter inddelt i tre grupper på baggrund af deres belastningsgrad: De socialt egnede, de socialt mindre egnede og de socialt uegnede. Efter værnepligten blev der lavet en follow-up undersøgelse vedrørende de 5000 personer. Ikke overraskende viser denne, at de personer, der er klassificeret som socialt uegnede, er dem, der bliver tildelt flest militærstraffe under værnepligten. Det overraskende er derimod, at når de socialt belastede placeres i delinger med mange socialt egnede, får de ikke så mange straffe. Omvendt påvirker de socialt uegnede ikke de socialt egnede i forhold til an-

tallet af militærstraffe (Rieneck et al. 1970). Sagt med andre ord gør de kriminelle hinanden mere kriminelle – men ikke de andre.

Undersøgelsen viser endvidere, at hvis det pædagogiske miljø er restriktivt, konkret afspejlet i befalingsmændenes indstilling til anvendelse af disciplinærstraffe, får de med god social tilpasning flere straffe, end hvis det pædagogiske miljø er mildere. De socialt belastede straffes derimod lige meget i de forskellige pædagogiske miljøer. Sagt med andre ord: Et restriktivt miljø medfører flere straffe for de socialt egnede, men i forhold til de socialt uegnede har det ingen betydning.

I forsvarskommandoens grundbog om ledelse og uddannelse fra 1998 konkluderes på baggrund af resultaterne af Rienecks undersøgelse:

»Dette kan røkke ved nogle forestillinger om strafs præventive virkning, og især må det give stof til eftertanke for dem, der begrundet eller retfærdiggør høj restriktivitet med henvisning til, at dette er måden, hvorpå man kommer kriminelle tilbøjeligheder til livs« (Forsvarskommandoen 1998: 212).

I Skejby, som er en mindre by uden for Århus, blev der i 1973 etableret et afsoningssted som et socialt eksperiment med inspiration fra Rienecks resultater. Her blander man mennesker med og uden kriminel belastning ud fra en antagelse om, at der sker en positiv normoverførsel, når de kriminelt belastede udtynes med ikke-kriminelle, hvilket kan formodes at have en betydning for de kriminelt belastedes videre kriminelle karriere.

Det er betydningen af en sådan positiv normoverførsel, denne rapport omhandler.

1.2. Læsevejledning

Den første del af rapporten tager udgangspunkt i det kvalitative materiale, hvor udtyndingsmodellen (fremover Skejby-modellen) beskrives, analyseres og diskuteres, som den forvaltes i praksis set fra medarbejder og beboerperspektivet.

Rapportens anden del er den statistiske analyse af effekten af Skejby-modellen. Effekten vurderes ud fra en undersøgelse af tilbagefald til ny kriminalitet (recidiv). Recidiv i eksperimentalgruppen (Skejby-modellen) sammenlignes med recidiv i en kontrolgruppe, der består af personer, der har haft ophold på andre, sammenlignelige pensioner inden for Kriminalforsorgen. Endvidere undersøges effekten af Skejby-modellen gennem en analyse af de kriminelt belastedes uddannelsesmobilitet. Det kan således formodes, at de ikke-kriminelt belastede, som hyppigt er unge studerende, kan stimulere de kriminelt belastede til at forbedre de ofte meget ringe skolekunderskaber, de har.

Kapitel 2. Kvalitativ metode og begrebsafklaring

Undersøgelsen af, hvordan Skejby-modellen forvaltes i praksis, bygger på en kvalitativ undersøgelse, foretaget over en periode på tre måneder fra august 2004 til november 2004. Undersøgelsen omfatter observationsbesøg i fire hele døgn på pensionen efterfulgt af døgnophold i to andre periode, hvor der er gennemført interview med beboere og medarbejdere. Der er foretaget 47 kvalitative interview med personer, der er involveret i pensionens daglige virke. Hovedparten af interviewene er optaget på bånd og efterfølgende transskriberet. Samtlige beboere, der havde ophold på pensionen i ovennævnte periode, er blevet interviewet. Derudover er medarbejdere og forstanderen interviewet, og der er foretaget felt-samtaler med pårørende og andre gæster til beboerne på pension Skejby i de perioder, hvor empiriindsamlingen er foregået. Endelig er der foretaget interview med forstandere og andre personer, der forestår visitationen til fire andre af Kriminalforsorgens pensioner.

Den kvalitative del er metodisk og analytisk inspireret af Grounded Theory tilgangen, hvilket blandt andet udtrykkes ved, at empiriindsamlingen er funderet i etnografiske principper omkring deltagende observation og kvalitative interviews. I bearbejdningen og den efterfølgende analyse af det empiriske materiale er der således taget afsæt i 'den empiriske virkelighed'. Projektet skriver sig til dels ind i en teoretisk ramme, men hensigten er ikke at verificere en given teori. Den teoretiske ramme skal derimod forstås som retningsangivende i fortolkningen. Det betyder, at der er anvendt en deduktiv såvel som induktiv metode i det kvalitative materiale.

For den metodeinteresserede kan der findes en uddybning af diverse kvalitative metodologiske principper og diskussioner i appendiks A.

2.1. Yderligere dokumentationsmateriale og andre undersøgelser

Ud over det empiriske materiale, der er indsamlet i forbindelse med nærværende undersøgelse, anvendes andet baggrunds- og dokumentationsmateriale. Eksempler herpå er Tv-udsendelsen fra DR i 1973 *Et socialt eksperiment* af Steen Stub Wittrup, videoproduktionen *Beboermøde på pension Skejby 1986* af Århus Videogruppe; videoproduktionerne *Sandheden om pension Skejby* og *Pension Skejby maj 1994* redigeret på Journalisthøjskolen i Århus samt TvDanmark programmet 48 timer *Mord på samvittigheden* fra september 2001.

Det empiriske materiale indbefatter ligeledes undersøgelser, der ikke, af forskellige årsager, er blevet offentliggjort. Den ene undersøgelse blev igangsat ved pension Skejby's opstart. I årene 1973-1977 blev pensionen nøje fulgt af et forskerteam, bestående af Bjørn Holstein, Niels Nielsen samt Bodil Phillip. Kort fortalt omfatter undersøgelsen 157 personer fra pension Skejby, hvoraf 70 personer er ikke-straffede. Desværre er der ikke redegjort for talmaterialet eller recidivprocenterne i udkastet til den samlede rapport. Fra en sammenfatning i en rapport, omhandlende 78 personer i perioden fra 1973-1975, fremgår det, at efter halvandet års observationstid er 24 personer ud af 44 recidiveret til en ube-

tinget eller betinget dom. Dette giver en recidivprocent på 55. Blandt de 34 ikke-straffede er kriminaliteten ubetydelig. En person er blevet idømt 10 dages hæfte for spirituskørsel (Holstein et al. 1977: 5).

En anden ekstern undersøgelse af Skejby blev foretaget i 1984 af Pia Knudsen m.fl. *Ungdomspensionen Skejby – et eksperiment i integration*. Undersøgelsen er ikke blevet offentliggjort på grund af manglende validitet, idet recidivprocenten skønnes i frafaldspopulationen. Undersøgelsen giver dog et glimrende kvalitativt indblik i pensionens struktur og pædagogiske praksis samt de forskellige interne og eksterne aktiviteter i og omkring pensionen (Knudsen et al. 1984).

I 1999 forfattede fire journaliststuderende fra Danmarks Journalisthøjskole i Århus et manus *Fanget i øjeblikket*. Manuskriptet omhandler personerne og dagligdagen på pension Skejby, som den tegnede sig i 1998. Værket blev aldrig offentliggjort, men bruges i denne rapport som baggrundsoplysninger og validering af den kvalitative analyse (Christiansen et al. 1999).

Endelig har pension Skejby's medarbejderstab udgivet en statusrapport i 2001, der ligeledes indgår som dokumentationsmateriale (Pension Skejby 2001).

2.2. Begreberne plus og minus

I undersøgelsen bliver betegnelsen plusbeboer anvendt om 'den kriminelle', mens betegnelsen minus indikerer den 'ikke-kriminelle'. Plusset indikerer, at der er tale om klienter (+). Minuserne er de beboere på pensionen, der ikke er dømt og dermed ikke er klienter (-). Pension Skejby anvender disse begreber om beboerne.

Kapitel 3. Den teoretiske ramme

Hensigten med denne undersøgelse er at analysere effekten på fremtidig kriminel aktivitet gennem udtynding af en gruppe, der kan karakteriseres ved at have *et bestemt sæt holdninger* til kriminalitet, *som kan udløse kriminelle handlinger*. Disse normer skal forandres gennem interaktionen med ikke-kriminelle personer. Spørgsmålet er, hvordan de kulturer og fællesskaber udtrykker sig, som udelukkende består af mennesker, der har kriminalitet som en fælles belastning. Til besvarelse heraf er der taget udgangspunkt i teorier, der er udviklet af forskere fra USA.¹ For flertallet af teorierne gælder, at de er udviklet i perioden 1930-1960. Når teoriernes forklaringskraft skal anvendes i analysen af forhold, der gælder i dag, tages der højde for de forandringer, der er foregået på samfundsmæssigt og institutionelt niveau.

3.1. Institutionskultur

Når en frihedsstraf skal fuldbyrdes, er det almindelig praksis, at den kriminelle spærres inde sammen med andre kriminelle. Hvad der imidlertid også er blevet en stadig mere almindelig praksis, er, at de kriminelle sorteres i mindre grupper med fælles karakteristika: De negativt stærke fanger for sig, de udsatte unge for sig, narkomaner for sig og seksualforbrydere for sig. De, der afsoner samme sted ligner altså ofte hinanden enten med hensyn til kriminalitet eller med hensyn til et subkulturelt tilhørsforhold eller misbrug. Mennesker, der er anbragt på samme institution/afdeling, deler altså ofte den samme form for belastning.

Enhver institution påvirker de mennesker, der opholder sig i den. Påvirkningsgraden afhænger dels af, hvor længe vedkommende opholder sig inden for rammerne. Påvirkningsgraden afhænger også af institutionens karakter. Institutioner kan være mere eller mindre åbne mod omverdenen, og de mest afsondrede, fx lukkede fængsler, betegnes gerne som totale institution. En total institution kan kort defineres som et sted, hvor der er barrierer mod social interaktion med omverdenen. Alle døgnets aktiviteter, fx søvn, arbejde og fritid, foregår endvidere inden for de samme rammer. Derudover har vedkommende ikke frivilligt valgt, hvem personen skal være sammen med på det pågældende sted (Goffman 1961:13f.). Når mennesker tilbringer meget tid sammen på et afsondret sted som et fængsel, er det ikke overraskende, at der opstår en form for tilhørsforhold mellem dem – eller et særligt fangesamfund. Der er forskellige teoretiske forklaringer på opkomsten af et sådan fangesamfund. Her skal først fængselskulturen, der foranlediger at fangesamfundet opstår, beskrives og diskuteres.

3.2. Fængselskultur

Alle indsatte har kriminalitet som fælles referenceramme. Det må på den baggrund forventes, at kriminalitet også ofte bliver det fælles samtaleemne, og at der sker en udveksling af idéer, tricks og teknik-

---

1. Inden for denne teoriretning er det opfattelsen, at subkulturer er samlingspunkter for kriminelle handlinger. Der angives forskellige årsager til dannelsen af kriminelle subkulturer, fx socioøkonomisk status. Se endvidere Hauge 1990: Kap.7.

ker til udførelse af kriminalitet.² Flere kriminologiske undersøgelser af fængselsmiljøer fastslår, at der opstår en særlig anstaltskultur, hvor de indsatte udvikler et særligt normset.³ En svensk undersøgelse blandt kvindelige indsatte har konkluderet, at der blandt de indsatte forekommer en socialisering til fængselskulturen. Socialiseringen udtrykte sig gennem tilegnelsen af et særligt fængselsprog, det såkaldte 'argotsprog'. Konklusionen på undersøgelsen er, at de indsatte der behersker argotsproget bedst, er de indsatte, der er socialiseret mest ind i fængselskulturen (Bondeson 1968:6).

En af pionererne inden for fængselsforskningen er amerikaneren Donald Clemmer. I en større undersøgelse fra 1940, der bygger på spørgeskema, interviews med og observation af indsatte, konkluderede han, at det samme normset kan genfindes i fængsler på tværs af tid og rum. Normsættet er baseret på følgende, ikke nedskrevne retningslinier for de indsatte:

1. Man hjælper hverken system eller de ansatte i disciplinære anliggender
2. Man sladrer ikke til system eller ansatte om forhold vedrørende de medindsatte
3. Man er loyal overfor sine medindsatte (Clemmer 1958:152).

Normsættet underbygger en opfattelse af, at der er os – de indsatte – versus systemet – de ansatte.⁴ Normsættet har sin oprindelse i de kriminelle delkulturer,⁵ medlemmerne indgik i forud for fængselsopholdet (Clemmer 1958:152f).

Inden for kriminelle delkulturer udvikles endvidere normer i opposition med det omgivende samfund. Forklaringen herpå er, ifølge den amerikanske kriminolog Ruth Kornhauser, at den dominerende kulturs norm- og værdisystem ikke er tydeligt og ikke er muligt at følge for disse personer. Det skyldes, at de socialt og kriminelt belastede personer ofte lever i marginaliserede områder sammen med ligestillede. Hvis normerne skal ændres blandt disse personer, fordrer det en højere grad af social interaktion med det omgivende samfund. Igennem interaktionen bliver den dominerende kulturs normer og værdi-

---

2. De amerikanske kriminologer Edwin Sutherland & Donald Cressey har udviklet teorien Differential association. De hævder, at såvel holdning som teknikken til udførelse af kriminalitet indlæres i interaktion med andre kriminelle eller personer med prokriminelle holdninger (Sutherland & Cressey 1966).

3. Se endvidere Sykes, G. M. 1958; Lauesen, Torkil 1998; Lindberg, Odd 2005.

4. Den norske kriminolog Thomas Mathiesen mener, at opfattelsen af 'os versus dem' ikke skyldes solidaritet mellem de indsatte. Den indsatte beskytter sig derimod mod den magt, som de ansatte har over vedkommende. Beskyttelsen udtrykker sig som en særlig form for kritisk indstilling (censoriousness) fra den indsatte i forhold til de ansattes adfærd (Mathiesen 1965:12f). Censoriousness defineres som "as criticism of those in power for not following, in their behaviour, principles that are established as correct within the social system in question" (Mathiesen 1965: 23).

5. De amerikanske kriminologer Clifford R. Shaw og Henry Mc.Kay forklarer opkomsten af kriminelle delkulturer med henvisning til begrebet social disorganisering. Den sociale disorganisering opstår i lokalområder, hvor indbyggerne er heterogene nationalt, socialt og kulturelt, og hvor der tillige er tale om økonomisk usikre kår for de enkelte. Indbyggerne har ikke andet tilfælles end, at de bor samme sted, og hovedparten ønsker at flytte fra området hurtigst muligt. I disse områder er der ikke noget sammenhold eller fællesskabsfølelse blandt indbyggerne. I disse miljøer er de unge ofte overladt til sig selv uden kontrol fra de voksnes side. Kriminalitet og kriminelle delkulturer opstår derved ud af et fællesskab på gaden. Der forekommer en kulturel overlevering internt i den kriminelle delkultur af de kriminelle normer fra en generation til den næste. Overleveringen omhandler blandt andet teknikker til udførelse af kriminelle handlinger (Shaw & Mc.Kay 1942:436-446; Hauge 1990: 54f).

er synlige på bekostning af de kriminelle normer (Kornhauser 1978:23-29). Teorien kan på denne måde betegnes som en ligevægtsteori, hvor antagelsen er, at vægtskålen med de lovlydige normer skal gøres tungere på bekostning af de kriminelle normer.

3.3. Prisoniseringstesen

Clemmer fandt endvidere frem til, at indsatte gennemgår en 'prisoniseringsproces' under fængselsopholdet. Hermed forstås, at den nyindsatte på sigt assimilerer de normer, holdninger og værdier, der hersker blandt de indsatte. Prisoniseringen er stærkest blandt de afsonere, der afsoner længerevarende domme, og som indgår i gruppefællesskaber af klikelignede karakter, samt blandt dem, der ikke har nogen sociale kontakter uden for fængslet med ikke-kriminelle personer (Clemmer 1958:301f).

I 1961 gentog den amerikanske sociolog, Stanton Wheeler,⁶ Clemmers undersøgelse og fandt frem til, at prisoniseringsprocessen er U-formet, idet prisoniseringen tiltager undervejs i afsoningsforløbet for så at mindske hen mod løsladelsen. Det betyder dog ikke en total tilbagevenden til de holdninger og værdier, som den indsatte havde inden indsættelsen. Med Thomas Mathiesens ord, kan man altså sige, at der under afsoningen er foregået en uoprettelig påvirkning af mennesket i negativ retning (Mathiesen 1988:79f).

En anden undersøgelse af prisonisering, foretaget af de amerikanske fængselsforskere Brendan Maher og Ellen Stein, konkluderer, at prisoniseringen udtrykkes ved, at systemmodstanden bliver generel og manifest under afsoningen. Det viser sig ved, at negative opfattelser af konkrete enkeltpersoner, fx en bestemt politibetjent eller en bestemt dommer, undervejs i afsoningsforløbet generaliseres til at omfatte hele persongruppen: politibetjente eller dommere (Maher & Stein 1968: 187-193).

Systemfjendskheden skal dog ikke tolkes som en modstand mod det omgivende samfunds normer og værdier per se. En dansk undersøgelse, konkluderer, at hovedparten af de indsatte ikke har tilegnet sig kriminelle holdninger på den måde, at der er *forventninger* om fremtidige kriminelle aktiviteter. Holdningen blandt de indsatte er, at de ønsker en fremtidig tilværelse baseret på tryghed og sikkerhed (Balvig et al.1969:101-105). Samme tendens finder Lauesen i sin undersøgelse, hvor han pointerer, at solidariteten blandt de indsatte og modstanden mod systemet er en reaktion på det autoritære fængselsregime. De indsatte deler samme mål for tilværelsen som alle andre mennesker, nemlig ønske om social status og rigdom – men deres metoder til at opnå dette har været ulovlige (Lauesen 1998:136).⁷ Modstanden mod systemet bliver dog forstærket under fængslingen, hvilket kan gøre det vanskeligt for system eller systemets repræsentanter at påvirke den indsatte i en positiv, ikke-kriminel retning.

6. Se også 'Becoming an Inmate' i Wheeler, Stanton (ed) 1968: *Controlling Delinquents*.

7. Denne antagelse kan perspektiveres til 'mål-middel teorien', der er udviklet af den amerikanske sociolog Robert Merton. Kriminalitet betragtes som et udtryk for, at vedkommende accepterer de samfundsmæssige normer og værdier med hensyn til at opnå velstand, magt og succes. For nogle mennesker er der en diskrepans mellem det, som de reelt kan opnå, og det de ønsker. Jo lavere vedkommende er placeret på den sociale rangstige, desto sværere har vedkommende ved at opnå de attråede goder. I presset mellem det som personen ønsker, og det vedkommende reelt kan opnå, bliver berigelseskriminalitet et middel til at opnå målet (Merton 1968: 194-203; Hauge 1990: 67f).

3.4. Forandring af kriminelle

Sutherlands teori om *Differential Association* indebærer som sagt, at kriminalitet indlæres i interaktion med andre kriminelle. Indlæringen foregår hovedsageligt i primærgrupper, fx kammeratskabsgrupper. Sutherland mener tilsvarende, at lovlydig adfærd indlæres i primærgruppen. Med udgangspunkt i denne teori har Donald Cressey opsat en række idealbetingelser, som bør være til stede inden for den institutionelle kontekst, hvis målgruppe er lovovertrædere, og hvis formål er at forandre kriminelt belastede personer (Cressey 1955: 118-120, Sundin 1972:146f):

1. Hvis man skal ændre på den kriminelt belastedes adfærd, skal vedkommende fjernes fra de sammenhænge, hvor kriminalitet giver status. I stedet skal den kriminelt belastede person assimileres i gruppesammenhænge, der betoner lovlydig adfærd.
2. Gruppen skal have resocialisering som erklæret mål. Det er altså ikke nok, at man sætter folk sammen omkring fritids- eller hobbylignende aktiviteter.
3. Der skal være et stærkt sammenhold i gruppen med en udpræget grad af 'vi-følelse'. Vi-følelsen skal opstå internt i gruppen, hvorfor det er vigtigt, at systemrepræsentanternes rolle reduceres.
4. De antikriminelle værdier må være statusgivende i gruppen.
5. Den mest effektive måde at gennemføre ovennævnte form for gruppepres på er ved at sammensætte gruppen således, at den består af både kriminelle og ikke-kriminelle.

For at mindske risikoen for fortsat kriminalitet bør den kriminelt belastede indgå i en gruppe med ikke-kriminelt belastede personer. Konventionelle normer skal tildeles høj status, og gruppen skal fokusere på resocialisering. Gruppetilknytningen bør være stærk og systemrepræsentantens rolle minimal.

Denne kontekst opstiller altså betingelserne for realisering af intentionen om forandring af den kriminelle i retning af en fremtidig lovlydig tilværelse, men modellen diskuterer ikke betydningen af efterværn. Hvis fremtiden uden for fængslets mure tegner til at blive en tilværelse i social og økonomisk fattigdom, er sandsynligheden for recidiv stor. Den skitserede model bør således følges op strukturelt ved fx at sikre lovovertræderen ordentlige boligforhold og beskæftigelse inden løsladelse.

3.5. Opsummerende

I fængselsverdenen opstår nogle spilleregler for adfærd – altså en bestemt fængselskodeks. Denne kodeks består i, at de indsatte solidariserer sig med hinanden imod systemet og dets repræsentanter. Tankefiguren *os versus dem* forefindes inden for de institutionelle rammer. Denne opfattelse betyder, at det er vanskeligt for de ansatte at behandle eller ændre på normer eller værdier hos de indsatte.

En løsning på ovenstående problemstillinger kan være, at personerne ikke er systemrepræsentanter, men ligestillede personer, og at påvirkningen i ikke-kriminel retning foregår inden for en kontekst, hvor alle ikke deler samme belastningsgrad, jf. Cresseys forslag.

Kapitel 4. Kriminalforsorgens institutioner

Direktoratet for Kriminalforsorgens⁸ overordnede mål er at medvirke til at begrænse kriminalitet, og Kriminalforsorgens rolle er at fuldbyrde de straffe, som domstolene har idømt. Straffene skal fuldbyrdes med den nødvendige kontrol og sikkerhed, men skal samtidig støtte og motivere de dømte til gennem personlig og social udvikling at leve en kriminalitetsfri tilværelse.

Kriminalforsorgen råder over flere lukkede fængsler, som er karakteriseret ved, at man sikrer de indsatte fortsatte tilstedeværelse i fængslet ved fx ringmure, tv-overvågning, aflåste døre, tremmer eller brudsikret glas for vinduerne og en høj grad af personaletæthed (Engbo 2001: 59). I Kriminalforsorgen bruges målet 'prisen pr. fangedag' som mål for omkostningen pr. plads. Prisen pr. fangedag angiver de gennemsnitlige totalomkostninger pr. indsat pr. dag. Ifølge DfK's seneste beregninger fra juni 2005 koster en lukket fængselsplads i gennemsnit 1640 kr. pr. døgn eller omtrent 600.000 kr. pr. år (DfK Juni 2005).

Åbne fængsler er karakteriseret ved, at man sikrer de indsatte fortsatte tilstedeværelse i fængslet gennem regler for ophold og færden. Yderdøre er almindeligvis kun aflåst i nattetimerne. Der er endvidere en mindre personaletæthed end i det lukkede fængsel (Engbo 2001:59). Hver plads er for nylig af DfK blevet opgjort til at koste 820 kr. pr. fangedag – omtrent 300.000 kr. pr. år (DfK Juni 2005).

Kriminalforsorgen råder endvidere over 8 pensioner. Ligesom i de åbne fængsler sikrer man de indsatte fortsatte tilstedeværelse gennem regler for ophold og færden. Den gennemsnitlige pris pr. fangedag på en pension er på 901 kr., hvilket svarer til en årlig udgift pr. plads på 330.000 kr. Der differentieres ikke mellem priserne for de forskellige pensioner.

Når de åbne fængselspladser er billigere end pensionspladserne, skyldes det antagelig først og fremmest, at fængslerne er større end pensionerne. Det er med til at mindske omkostningerne pr. indsat. En pensionsplads koster 80 kr. mere i døgnnet end en plads i et åbent fængsel.

4.1. Optagelse på Kriminalforsorgens pensioner

På Kriminalforsorgens pensioner optages personer, der er under tilsyn af Kriminalforsorgen, indsatte under udgang, indsatte der er udstationeret fra fængslet, personer der afsone frihedsstraf i medfør af straffuldbyrdelseslovens § 78⁹ samt personer, der anbringes i medfør af retsplejelovens § 765 (vare-

---

8. Herefter forkortet DfK

9. I medfør af sfbl. § 78 kan dømte få mulighed for at afsone deres dom på en af Kriminalforsorgens pensioner. Det er en forudsætning, at der, fx på grund af den dømtes alder eller helbredstilstand, er særlige grunde til, at den dømte ikke bør anbringes i fængsel eller arresthus, og at hensynet til retshåndhævelsen ikke taler imod, at den dømte anbringes uden for fængsel eller arresthus. Hvis den dømte uden tilladelse forlader den institution, de er anbragt i, vil de blive tilbageført til afsoning i et fængsel.

tægtssurrogat). Undtagelsesvis kan andre personer også optages (Engbo 2001).¹⁰ En regel for ophold på pensionerne er endvidere, at vedkommende er beskæftiget med arbejdsplads eller uddannelse. Arbejdspladsen er som hovedregel uden for pensionen, men på enkelte pensioner kan man blive beskæftiget på stedet.

Afsonere i åbne og lukkede fængsler kan af den stedlige sagsbehandler i fængslet indstilles til fortsat afsoning på en pension. Tre måneder inden det normale prøveløsladelsestidspunkt kan den dømte uden DfK's godkendelse blive udstationeret til en pension. Hvis der er mere end tre måneder tilbage af den resterende straf, skal DfK godkende overflytningen. Godkendelse af en udstationering til en pension fordrer, at den indsatte højst har haft nogle få disciplinærsager i fængslet.

Den lokale afdeling af Kriminalforsorg i Frihed (KIF) har også indflydelse på, hvem der indstilles til pensionsophold, fx i forbindelse med indstilling til en § 78 placering. Ledelsen og den person, der varetager visitationen på den enkelte pension, har endvidere indirekte indflydelse på, hvem der kommer på pensionen. Der er således mulighed for at afvise potentielle beboere, hvis de ikke skønnes egnede til pensionsophold, fx på grund af kriminalitetens art, alder eller stofmisbrug. I særlige tilfælde hvor der er truffet negativ afgørelse af DfK eller en KIF afdeling omkring placering af en indsat, kan pensionens ledelse forsøge at omstøde beslutningen om at få vedkommende gennem skriftlig anmodning til DfK.

På pensionerne kan vedkommende have ophold under pensionsvilkår¹¹ eller fængselsvilkår.¹² Såfremt en person – efter endt afsoning – forsat har ophold på pensionen, bortfalder dog disse vilkår.¹³

Der knytter sig nogle formelle krav til opholdet på pensionerne, herunder at vedkommende følger de regler, der gælder på stedet, og de vilkår, der er fastsat ved dom. Det kan fx dreje sig om vilkår om alkoholbehandling eller om ikke at omgås børn under en bestemt alder. Misbrug af udgang er ligeledes en vilkårsovertrædelse. Overtrædelse af vilkår fører omgående til bortvisning eller tilbageførsel til fængsel. Tilsvarende gælder, hvis vedkommende optræder truende eller er voldelig over for ansatte eller andre beboere på pensionen, eller vedkommende begår ny kriminalitet. I sidstnævnte tilfælde kan vedkommende dog også blive anholdt og varetægtsfængslet.

---

10. Hvilket blandt andet indbefatter minusbeboerne på pension Skejby

11. Det indebærer, at beboeren skal opholde sig i pensionen fra cirka kl. 23.00 til næste dags morgen. Derudover har beboeren pligt til at meddele de ansatte om sin færden uden for pensionen.

12. BEK nr. 110 af 04/03/2002. Fængselsvilkår betyder, at der for beboeren gælder de samme udgangsbetingelser som for indsatte i åbne fængsler.

13. Beboeren er imidlertid til enhver tid forpligtet til at overholde de husregler, der gælder for opholdet.

Kapitel 5. Pension Skejby

Den følgende beskrivelse af pension Skejby inkluderer pensionens historie og dens ideologiske og teoretiske ramme. Endvidere beskrives optagelseskrav og optagelsesprocedurer samt de sanktionsmuligheder, stedet råder over. En beskrivelse af stedets arkitektur og indretning indgår også, ligesom en beskrivelse af konceptet Skejby-modellen.

5.1. Den ideologiske og teoretiske ramme

Pension Skejby blev oprettet i 1969 som en traditionel ungdomspension under det daværende Dansk forsorgsselskab. Pensionens struktur er fra starten præget af, at beboerne har en høj grad af medindflydelse på udformningen af regler for adfærd og samvær. I 1973 bliver stedet – ligesom de øvrige pensioner under Dansk forsorgsselskab – indlemmet under Kriminalforsorgen. Dermed starter Skejby-modellen, idet det ved inddragelsen under Kriminalforsorgen bliver besluttet, at 40 procent af pladserne på Skejby kan anvendes til ustraffede personer (Christiansen et al. 1999:13).

Inspirationen til denne praksis skal findes i den militærpsykologiske undersøgelse, der var foretaget i det danske forsvar, jf. de indledende bemærkninger. Nogle af de konklusioner, der fremhæves i undersøgelsen, er, at holdninger – herunder holdninger til kriminalitet – i højere grad formes og ændres af ligestillede kammerater end af systemets repræsentanter. Ud fra ovenstående udvikledes den såkaldte P-faktor teori, hvor tesen er, at der bør være flere ikke-belastede end belastede i miljøet (Holstein et al. 1977:23f). Rieneck fandt endvidere, at det pædagogiske miljø havde stor betydning i forhold til antal tildelte militærstraffe under værnepligten. Figur 1 illustrerer resultaterne fra undersøgelsen:

Figur 1. Sammenhæng mellem miljø og personernes belastning.

Personmiljøet består primært af	Det pædagogiske miljø er	
	Restriktivt	Tolerant
Kriminelt belastede	Kriminelt belastede Dårlig tilpasning Ikke-belastede Dårlig tilpasning	Kriminelt belastede Dårlig tilpasning Ikke-belastede God tilpasning
Ikke-belastede	Kriminelt belastede <i>God tilpasning</i> Ikke-belastede Dårlig tilpasning	Kriminelt belastede <i>God tilpasning</i> Ikke-belastede God tilpasning

Som det fremgår af figur 1, er personmiljøer med en stor andel af kriminelt belastede, og hvor det pædagogiske miljø er restriktivt, karakteriseret ved, at der er en dårlig tilpasning for både kriminelt belastede og ikke-belastede. Hvis der er en overvægt af ikke-belastede i restriktive miljøer, er der en god tilpasning for de kriminelt belastede. Der er en dårlig tilpasning for de kriminelt belastede i tolerante pædagogiske miljøer, såfremt personmiljøet udelukkende består af kriminelt belastede. Hvis der er en overvægt af ikke-belastede i de tolerante miljøer, er der imidlertid en god tilpasning for de kriminelt

belastede. En god tilpasning for de kriminelt belastede sikres altså ved, at personmiljøet består af ikke-belastede personer. Det pædagogiske miljø har mindre betydning for denne gruppe.

Resultaterne fra undersøgelsen overførte Rieneck til Kriminalforsorgens område, og han skriver:

»Vor undersøgelse viser, at personer med sandsynlighed for sociale vanskeligheder vil få ikendt flere straffe i et personmiljø, hvor der er mange personer med sandsynlighed for sociale vanskeligheder, end i et miljø, hvor der er få. Ved at placere sådanne folk i en fængsels- eller ungdomsinstitution giver man dem sandsynligvis det dårligst mulige personmiljø og følgelig de dårligst mulige udviklingsbetingelser. For os at se er det et spørgsmål, om ikke et dårligt personmiljø er en så alvorlig belastning, at selv de bedste behandlingsteknikker må komme til kort. Vil man give disse folk gode muligheder, sker det sandsynligvis bedst ved at placere dem i et miljø med så få personer med vanskeligheder som muligt. Det forekommer derfor rimeligt at overveje i nogen udstrækning at erstatte placering i fængsler og institutioner med placering i gunstige personmiljøer« (Rieneck 1970: Del 2:48).

Skejby-modellen forsøger at tilgodese ideen om uddynding af kriminelt belastede personer med ikke kriminelt belastede. Skejby-modellen følger dog ikke helt anbefalingerne for uddynding, idet uddyndingen dér er 40:60, hvilket betyder, at der er en noget større overvægt af de kriminelt belastede, end der anbefales.

Opfordringen om at nytænke placering af mennesker med kriminel belastning inspirerede altså til at sammensætte beboerne på en ny måde. Princippet om uddynding er grundlaget for pension Skejby – det såkaldte plus/minus princip. Gennem tiden er der lagt forskellige tanker og pædagogiske metoder ned i dette princip – men uddyndingen og resultatet heraf er det, der adskiller pension Skejby fra de andre afsoningssteder herunder også de øvrige pensioner i Kriminalforsorgens regi.

5.2. Formål og vilkår for opholdet

Formålet med opholdet på pensionen i Skejby er, at beboerne videst muligt bliver i stand til at leve en kriminalitetsfri tilværelse. I pensionens målsætning og organisationsplan formuleres formålene på følgende måde:

- At modarbejde kriminalitet
- At modvirke samfundets udstødning af mennesker
- At skabe grundlag for kulturel og personlig udvikling

På pension Skejby skal en kommende beboer, uanset minus- eller plusstatus, igennem en optagelsesprocedure.¹⁴ Denne procedure indledes med et forbesøg, hvor vedkommende får en rundvisning og har en samtale med en ansat. Under samtalen oplyses om pensionens regler og vilkår for ophold, og den

---

14. Der kan imidlertid dispenseres fra denne regel, hvis der er tale om en akut beboer. Det kan være en person, der er under tilsyn af Kriminalforsorgen, som står uden opholdssted (Cirkulære om anvendelse af Kriminalforsorgens pensioner).

kommende beboers motivationen for at flytte ind på pensionen afdækkes. Samme optagelsesprocedure anvendes i de øvrige pensioner under Kriminalforsorgen.

Inden en ny beboer optages på Skejby, indkaldes vedkommende endvidere til en samtale i den beboergruppe (typisk 5-7 medlemmer), vedkommende skal knyttes til. Ved denne samtale er der også en ansat til stede. Indledningsvis spiser man middag sammen, hvorefter der er en præsentationsrunde, hvor der også redegøres for baggrunden for opholdet. Præsentationen afrundes med, at den kommende beboer præsenterer sig. Hvis det er en plusbeboer, skal vedkommende endvidere berette om den kriminalitet, han/hun er dømt for. Endelig skal vedkommende redegøre for sin motivation for opholdet på pensionen.

Personen bliver herefter bedt om at gå af sides, mens gruppen voterer om optagelse, hvorefter vedkommende får besked om, hvorvidt gruppen indstiller personen til endelig optagelse på pensionen, hvilket foregår efterfølgende på det fælles beboermøde. Ifølge interview med beboerne, er kommende plusbeboere ikke blevet afvist. Enkelte minusbeboere er derimod blevet afvist.

En ny beboer plus såvel som minusbeboer skal indvillige i at overholde pensionens husorden samt undergive sig den pædagogiske påvirkning og det pædagogiske sigte, der indgår i pensionens overordnede principper (Pension Skejby 2001:12). I samarbejde med en ansat udarbejdes for plusbeboeren en handleplan, der fungerer som et pædagogisk redskab, idet den giver et overblik over plusbeboerens forhold. Handleplanen redegør for de mål, der er opstillet for opholdet. Det vil sige mål omkring beskæftigelse og mål for personlig udvikling. Handleplanen og indflytningskontrakten bliver herefter underskrevet, og plusbeboeren kan flytte ind (op.cit.:8). For minusbeboere gælder, at der ikke udarbejdes handleplan. Vedkommende opholder sig af egen fri vilje.

Samtlige beboere – både plus og minusbeboere – betaler 950 kr. om måneden i husleje og 250 kr. om ugen til kost.

5.3. Geografisk beliggenhed og arkitektur

Pensionen er placeret i Skejby lidt udenfor Århus. De umiddelbare naboer er mindre virksomheder og et nyere boligområde med rækkehuse og etageejendomme. Pensionen er placeret i en aflang bygning, der syner i ét plan. Der er ikke nogen ydre tegn, der indikerer, at stedet også fungerer som afsoningssted, hverken skilte, udendørskameraer, hegn eller tremmer.

Pensionen rummer en toværelses-lejlighed til børnefamilier, tre større værelser med eget bad og toilet samt 22 mindre værelser på 9 m², hvor man deler bad og toilet. Der er plads til 26 beboere, hvoraf 16 sigtes på at være plusbeboere og 10 minusbeboere. Forholdet mellem de to grupper kan dog variere.

I bygningen er fællesarealerne placeret i stueplanet, mens beboernes værelser og medarbejdernes kontorer er placeret på henholdsvis første sal og i kælderen.¹⁵

Går man til højre i forhallen i stueetagen, træder man ind i et åbent aflangt rum, der strækker sig i bygningens længde. Man kan både se og bevæge sig uhindret fra den ene ende af bygningen til den anden. Første sektion er tv-stuen, møbleret med lædersofaer, lænestole og et sofabord. Denne sektion afsluttes af en helvæg, der afgrænser rummet til den ene side. Op ad væggen står et 1000 liters akvarium og foran det et mindre mahognibord med ældre, røde plysmøbler omkring. I loftet hænger en stearinlysekrone. Sektionen afgrænses rumligt til gangen af en halvreol, hvorpå der lægger adskillige aviser og tidskrifter. Efter denne sektion følger to sekspersoners spiseborde, der står i tilknytning til en halvmur, der afsondrer køkkenregionen. Der er fire mindre køkkensektioner med hvert sit komfur, køleskab, spisebord og køkkenredskaber.

På væggen ned mod køkkenregionen hænger flere skifterammer med lidt ældre fotos fra diverse ski-, kano- og teltture samt andre sociale begivenheder. Der er også fotos fra udflugter, hvor plusbeboere og deres familiemedlemmer har deltaget.¹⁶

På væggen findes også en opslagstavle med forskellige dokumenter, herunder officielle skrivelser fra DfK og retsudvalget. Der er endvidere avisartikler om kriminalitet og straf og referater fra beboermøder. Endelig er der også ophængt en grøn tavle, hvor den ansvarlige for praktiske opgaver som fx indkøb eller rengøring angives. På tavlen anføres også meddelelser til beboerne om fx besøg eller rundvisning på pensionen.

Beboerne bor på værelser fordelt på to etager. Værelserne er individuelt møbleret, de fleste med beboerens eget stereoanlæg, og mange har pc'ere. De værelser, der har eget toilet og bad, er reserveret plusbeboere med længerevarende domme.

På første sal er forstanderens, viceforstanderens, sekretærens kontor samt et køkken og badeværelse. På denne etage har beboerne endvidere opsat et solarium. I kælderen er der vagtværelser, badeværelser, et samtalerum samt et større mødelokale til beboere og ansatte. Derudover er der et rum i kælderen med mulighed for at styrketræne, en sauna samt vaskefaciliteter. Endelig er der flere opbevaringsrum, hvor diverse effekter opbevares.

---

15. Arkitektonisk syner bygningen i ét plan, når den betragtes fra forsiden. Indretningen af fællesarealerne med fokus på både fællesskab og åbenhed men med mulighed for at trække sig tilbage i afgrænsede enheder i fællesarealet, tyder på, at der er arkitektoniske overvejelser bag etableringen af pensionen.

16. Muligheden for at afsonere kan tage på udflugter af ferielignende karakter er nu afskaffet. Begrundelsen er, at det kan virke stødende på retsbevidstheden. Udflugterne havde dog et pædagogisk sigte, idet hensigten blandt andet var at opnå alliancer med de personer, der var vanskelige at skabe kontakt til (Pension Skejby 2001:11).

Til pensionen hører også to pavilloner, hvoraf den ene har et pc-rum samt et keramik/maleværksted. I den anden er der et musikøvelokale og et møderum.

På trods af, at der er tale om en institution, hvor der til tider er en meget stor udskiftning af beboere, forholder stedets medarbejdere sig til den enkelte beboer, hvilket fx giver sig udtryk i, at medarbejderne gør sig umage med at kreere et unikt navneskilt for hver enkelt beboer. Møblerne er ukurante og signalerer ikke institutionsmiljø, og alle beboere har mulighed for at præge miljøet. Fællesarealerne signalerer, at her bor personer med interesse for at skabe en hjemlig atmosfære. Der er stearinlys i stagerne, der ligger ugeblade og opslåede bøger. Der er konstant kaffe på kanden og ofte aktivitet i køkkenregionen.

Der signaleres endvidere åbenhed. Ud over de nævnte fotos hænger fotos også referater fra møder med oplysninger om en kommende plusbeboers strafferetlige forhold, på væggen.¹⁷ Disse åbne principper er usædvanlige inden for et område, der er omgærdet med mange regler for tavshedspligt. Måden stedet er indrettet på tyder således på, at man forsøger at bryde det upersonlige og anonyme præg, der kan forekomme på andre døgninstitutioner (Andersen et al. 2003). Minusbeboernes tilstedeværelse spiller i denne sammenhæng en stor rolle, fordi de ikke opfatter stedet som en institution, men det er deres private bolig.

5.4. Konceptet pension Skejby

Pension Skejby er baseret på principper om udtynding, ansvar, åbenhed og medindflydelse. I det følgende redegøres for manifestationen af de forskellige principper.

Plus-minus princippet

De fire beboergrupper i pensionen sammensættes således, at ingen udelukkende består af mennesker med en kriminel belastning, men også inkluderer nogen uden. Begrundelsen er, som tidligere omtalt, at det forventes at minimere risikoen for, at gruppen med kriminel belastning fastholdes i egen kultur med fælles normer og regler. Ved at blande plusbeboerne med minusbeboerne kan plusbeboerne derimod tilegne sig færdigheder, der gør det muligt for dem at navigere i flere og andre sociale sammenhænge end hidtil. Plusbeboerne kan også hermed opdage styrkesider og kompetencer hos sig selv, hvilket kan medvirke til at nedbryde et negativt selvbillede og en opfattelse af sig selv som afvigende. Samtidig tilegner minusbeboerne sig sociale færdigheder, fx opøvelse af kommunikative færdigheder. Udbyttet er således gensidigt.

Hensigten med at opdele beboerne i fire mindre grupper er blandt andet at sikre en højere grad af intimitet og tryghed. Måltiderne indtages i den gruppe, vedkommende er tilknyttet. Der er ikke nogen fastlagte spisetider, men tiderne bliver struktureret gruppevis og afhænger af gruppe-medlemmernes arbejds- eller uddannelsessituation.

---

17. Personer på fotos samt personer, der beskrives i referaterne, har på forhånd givet tilladelse til offentliggørelsen.

Mødestrukturen

Det er en betingelse for opholdet på pension Skejby, at beboerne deltager i møder både i den gruppe, vedkommende er tilknyttet, og i det fælles beboermøde. Grupperne holder møde en gang ugentligt, og det afholdes ofte i afsides beliggende lokaler, fx i mødelokalet i kælderen eller i pavillonen. Til mødet vælges en referent og ordstyrer blandt beboerne. Dagsordenen indeholder 12 faste punkter. Ud over godkendelse af sidste mødes referat skal gruppens kassebeholdning gøres op og økonomiske mellemværender udredes. Kommende beboere drøftes, og der aftales datoer for, hvornår vedkommende kan inviteres på besøg.

Hver enkelt beboer fortæller, hvad der er sket siden sidste gruppemøde, og hvordan den kommende uge forventes at se ud. 'Siden sidst' kan omfatte oplevelser fra ferier eller sjove og pudsige begivenheder til mere alvorlige begivenheder, fx kærestesorg, skilsmisse eller dødsfald. Nogle fortællinger udvikler sig til politiske debatter, mens andre bevæger sig på det personlige og følelsesmæssige plan.

Mødet inkluderer også et punkt om ros og ris, hvor der er mulighed for at drøfte eventuelle utilfredsigheder med hinandens indsats. Endelig samles der op på ting, der skal drøftes til beboermødet.

I gruppemødet deltager en medarbejder, der evaluerer mødets forløb, herunder om det har fungeret kommunikativt, og om alle beboere har haft mulighed for at udtrykke sig.

Mødekulturen er, at alle deler et socialt ansvar for den psykiske og sociale trivsel hos hinanden. Samtalernes princip er funderet i åbenhed og villighed til at indgå i dialog. Medarbejderen beskrives som katalysator, der igangsætter sociale processer og holdningsudvekslinger mellem beboerne. I denne holdningsudveksling kan beboerne opnå viden om, hvilke strategier andre beboere anvender, når de står i konfliktfyldte situationer. Det kan fx være, hvordan vedkommende tackler oplevelser af afvisning eller svigt af en kæreste. Gruppemødets struktur giver rum for social læring for plus såvel som minusbeboere.

Hver fjortende dag samles alle til et beboermøde med fælles spisning. På mødet er det muligt at fremkomme med forslag til debataftener. Derudover drøftes anliggender, der vedrører den samlede pension, fx indkøb af møbler. Medarbejderen informerer om nyt fra kontoret, og såfremt der har været beboere til visitationssamtale på et gruppemøde, præsenterer et gruppemedlem vedkommende – dog uden at vedkommende er til stede. Præsentationen betyder også, at nuværende beboere kan gøre indsigelser mod en eventuelt kommende beboer.¹⁸ Det er dog yderst sjældent, at indsigelserne tages til efterretning, idet indsigelsen skal være vægtigt begrundet.

---

18. Indenfor de seneste 2 år har der været ganske få tilfælde, hvor beboerne gjorde indsigelse. Et eksempel er, at en kommende beboer under optagelsessamtalen optrådte psykisk ejendommeligt. På trods af beboernes protester, blev vedkommende indstillet til indflytning alligevel. Personen blev dog overført til psykiatrisk afdeling inden indflytningen.

Hvis der er nyindflyttede beboere til stede, hvilket ofte er tilfældet, er der præsentationsrunde. Den foregår ved, at hver enkelt beboer rejser sig op og præsenterer sig med navn, alder, beskæftigelse og interesser. For plusbeboere gælder endvidere, at de fortæller, hvad de er dømt for. Den sidste, der præsenterer sig, er den nytilkomne. Argumentet for præsentationsrunden er, at beboerne dermed ikke bruger energi på at finde ud af, hvad de forskellige har begået af kriminelle aktiviteter, og samtidig skaber det en større tryghed beboerne imellem.

5.5. Opsummerende

Pensionens ideologi og formål er fokuseret på at medvirke til, at beboerne får optimeret deres muligheder for at leve en kriminalitetsfri tilværelse, at modvirke deres udstødning af samfundet og at skabe grundlag for kulturel og personlig udvikling for beboerne.

Konstruktionen bag konceptet er blandt andet funderet i princippet om udtynding, hvor hensigten er, at der gennem den daglige interaktion og i fællesskabet skabes muligheder for positiv normoverførsel, forstået som ikke-kriminelle normer. Beboerne optages i en gruppe med henholdsvis plus- og minusbeboere. Hensigten med blandingen er, at plusbeboerne assimileres i grupper, der betoner lovlydig adfærd.

Normpåvirkningen foregår blandt andet på gruppemøderne, som er det formelle forum, hvor man tager dagligdagens genvordigheder og konflikter op, og hvor man fortæller åbent om sig selv. Gennem dette forum forsøges at skabe en stærk 'vi-følelse', hvorigennem påvirkningen af hinanden kan foregå. Det betones, at påvirkningen ikke skal foregå gennem systemrepræsentanten – deres rolle som eksperter skal være så minimal som mulig, men de skal dog indgå i konceptet.

Skejby-modellens samlede konstruktion imødekommer således Cresseys skitserede behandlingsmodel.

Kapitel 6. Medarbejderne på Skejby

På pension Skejby er der ansat en forstander, en viceforstander, en sekretær, en pedel og 9 personer til at varetage døgnbemandingen på stedet. Derudover er der ansat to døgnmedarbejdere i projektlignende stillinger, som knytter sig til pensionens udslusningsboliger.¹⁹ Døgnmedarbejderne består af socialrådgivere, pædagoger og fængselsbetjente. Hver faggruppe er ligeligt repræsenteret, og kønsmæssigt er der endvidere lige mange mænd og kvinder. Socialrådgiverne og fængselsbetjentene har alle tidligere erhvervserfaring fra fængselsvæsnet, mens hovedparten af pædagogerne har erhvervserfaringen indenfor området med socialt udsatte. En ansat trækker endvidere på en særlig erfaring, idet vedkommende har boet på pension Skejby som minusbeboer for år tilbage.

Pensionens forstander har været ansat på pensionen siden stedets start tilbage i 1973, kun afbrudt af en kortere ansættelse i KIF afdeling (Kriminalforsorg i frihed). Han har således en stor andel i opbygningen og udviklingen af konceptet på pension Skejby.²⁰ Han har endvidere boet på pensionen i 1970'erne sammen med sin familie, som det var kutyme, at forstanderen og viceforstanderen gjorde det på stort set samtlige af Kriminalforsorgens pensioner på daværende tidspunkt.

Medarbejderne har søgt ansættelse på pensionen, fordi de synes, at stedet konceptmæssigt er interessant og udfordrende. For de medarbejdere der kommer fra fængselsvæsnet, er der et erklæret ønske om både at have mere kontakt men også en anden form for kontakt med afsonerne. En medarbejder beskriver det på følgende måde:

»De [indsatte i fængslerne] har én ting at bruge os funktionærer til, og det er at komme ud i friheden [...] Jeg er de nøgler, som jeg går rundt med i fængslet. Her er man mere en sparringspartner til livet«

Flere udtrykker endvidere i denne sammenhæng, at de ønsker at give en reel støtte omkring resocialisering således, at afsoneren får optimeret sine muligheder for at leve et kriminalitetsfrit liv.

6.1. Den hverdagslige praksis for medarbejderne

Døgnvagten starter kl. 8.30, hvor der er fælles morgenmad for forstander, sekretær, pedel og de medarbejdere, der er til stede. Herunder gennemgås og fordeles de planlagte opgaver i henhold til en fælles aftalekalender, der omfatter ansatte og beboere. Omtrent kl. 9 foregår der afrapportering fra den ene afgangende døgnvagt til de to tilkommende medarbejdere, hvor der refereres fra det foregående døgn. Den anden døgnvagt tager sig af praktisk forefaldende arbejde fx omdeling af beboernes post og de daglige aviser, der lægges ind i det fælles opholdsrum. Endelig afstemmer og underskriver den ene

19. Udslusningsprojektet blev startet i 1999, og er finansielt støttet af Socialministeriet. Projektet består af 3 bofællesskaber, hvor målgruppen er identisk med pension Skejby. Medarbejderens rolle består i at støtte og vejlede beboerne (Pension Skejby 2001:48).

20. Christian Bundgaard var forstander på pension Skejby i perioden fra 1973 til 1984.

døgnmedarbejder kassen, der overdrages til de tilkommende. De to døgnmedarbejdere har fri klokken 10.

Formiddagen er struktureret således, at de tilgående medarbejdere skal 'vise sig i huset', hvilket betyder, at man hilser på de enkelte beboere, der er til stede på pensionen i formiddagstimerne. Af praktiske opgaver skal medarbejderen blandt andet oprette en dagsnotatseddel, som er et skema over, hvilke aktiviteter der er i forhold til den enkelte beboer fx samtaler, resultat af urin eller blodprøver, besøg, henvendelse til/fra andre offentlige myndigheder fx sagsbehandlere etc. Derudover skal vedkommende følge op på den enkelte beboers sagsarbejde, læse visitationspapirer og kommentere disse omkring eventuelt kommende beboere. Vedkommende skal afsende urinprøver til laboratorium samt behandle svar derfra. Af hensyn til de beboere der skal planlægge aftensmaden, skal medarbejderen inden frokost skrive sig på en gruppes madplan. Frokosten er ikke angivet med noget fast tidspunkt, men indtages ad hoc på tidspunkter, hvor det passer ind.

Om eftermiddagen forberedes gruppemødet, som foregår på mandage samt tirsdage. Tidligere referater fra møderne gennemlæses så medarbejderen er bekendt med eventuelle løse ender fx diskussionspunkter, der skal samles op på og rundes af. Desuden indsamles informationer fra medarbejdermøde, beslutninger der er taget på morgenmødet samt indstilling af kommende beboere, der skal videregives til det samlede beboermøde, der afholdes hver anden onsdag.

Af hensyn til beboerens videre planlægning af aftenen meddeler medarbejderen de beboere, der skal aflægge urinprøver eller indtage antabus. Andre administrative opgaver er fx gennemgang og sortering af sagsmapper, ajourføre navnetavler og indskrive notater i Kriminalforsorgens klientsystem.

Efter aftensmaden og oprydning deltager medarbejderen i gruppemøde. Informationer og meddelelser fra beboere under mødet fx om aktiviteter og aftaler nedskrives efter mødet i pensionens fælles aftalekalender. Andre mindre opgaver, der skal løses efter mødet kan være, at notere på en tavle i fællesarealet, hvis der kommer besøg udefra, visitationssamtaler med kommende beboere eller forslag til fællesarrangementer.

Endelig er der en bred vifte af praktiske opgaver, der skal løses, så som oprydning i og udenfor huset samt klargøring af værelser til kommende beboere.

Derudover har flere medarbejdere både tilsyn og de såkaldte 'frivillige tilsyn'²¹ med tidligere plusbeboere på pensionen.²² Disse tilsyn foregår på alle tidspunkter og kan foretages i den tidligere beboers hjem

---

21. KIF fører tilsyn med flere forskellige grupper af dømte men hovedparten udgøres af prøveløsladte og betinget dømte. For sidstnævnte gruppe kan tilsynet være et vilkår, der er skrevet ind i dommen. Formålet med tilsynet er at mindske risikoen for recidiv (Kyvsgaard 1998b:10). Et frivilligt tilsyn betyder, at klienten fortsætter med at have tilsyn ud over den tid, der er fastlagt i dommen. Ifølge Kyvsgaard er begrundelsen for at nogle klienter ønsker tilsyn frivilligt, at vedkommende stadig mener, at have behov for støtte på nogle områder. Nogle klienter har også pointeret, at der har været tale om en god relation til den tilsynsførende (op.cit:68). Både det lovbestemte og det frivillige tilsyn kan varetages af

eller det kan foregå på pensionen på tidspunkter, hvor det passer ind i de øvrige gøremål. Nogle tilsyn foregår endvidere i medarbejdernes fritid. De informationer der indhentes gennem de frivillige tilsyn skrives ind i Kriminalforsorgens journaliseringssystem 'Klientsystemet', hvilket klienten er vidende om. På den måde er tilsynet af officiel karakter.

Cirka kl. 23 går en medarbejder rundt og aflåser døre til kælderarealet, værkstederne, musiklokalet og Pc-rum samt yderdørene. Herefter aktiveres diverse tyverialarmer. På vagtrummet kan medarbejderne tilkaldes af udefrakommende fx tilsynsklienter eller politi ved behov i løbet af natten gennem en vagttelefon. Beboerne på pensionen har mulighed for at kontakte medarbejderne enten ved at banke på døren eller benytte en dørklokke. Ved pensionens hoveddør er der endvidere opsat en dørklokke således, at beboeren kan komme i kontakt med medarbejderne, såfremt vedkommende har glemt sin hoveddørsnøgle.

Medarbejderne står op kl. 8.00, hvorefter pensionens pengekasse gøres op. De aflåste døre låses op samt der hentes aviser fra postkassen og laves morgenkaffe til de medarbejdere, der møder op kl. 8.30.

Udover det daglige morgenmøde hvor det forløbne døgn begivenheder gennemgås, afholdes der administrationsmøde og sagsmøder én til to gange om måneden. Administrationsmødets punkter er fx orientering om økonomi, medarbejderkurser, orientering fra beboermøder og visitation af kommende beboere. Referat fra mødet hænges på beboernes opslagstavle således, at alle kan holde sig orienteret.

Sagsmødet er primært en orientering omkring beboernes afsoningsmæssige og/eller sociale situation. Der berettes om ændringer i beboers situation fx beskæftigelsesforhold, der kan få indflydelse på udgangsfriheder. Indhold af samtaler med beboere diskuteres, ligesom det er i dette forum at fornemmelser omkring recidivfare eller misbrug også vendes til en form for kollegial supervision. Hvis der er nye beboere til visitation, bliver de fremlagt og det diskuteres, hvilken gruppe vedkommende skal indgå i. Den gruppeansvarlige medarbejder sørger for at indkalde vedkommende til samtale i gruppen med henblik på optagelse.

Stop-op-dag er temalignende dage, hvor emner af mere kompleks karakter diskuteres. Emnerne kan være mobiltelefonkultur, modtagelse af nye beboere, samt diskussion og udvikling af den pædagogiske praksis. Referatet fra mødet er tilgængeligt for beboerne i huset. Dagene afholdes ved behov.

---

en ansat på en af Kriminalforsorgens institutioner fx en af pensionerne. Det betyder således, at hvis der er skabt en bæredygtig relation, er det muligt at fortsætte den, indtil klienten ikke længere har behov herfor. For pensionerne er det imidlertid en øget 'arbejdsbyrde' at tage de frivillige tilsyn, fordi det ikke udløser personalemæssige ressourcer. På trods af dette har de ansatte tilsynene alligevel. Det begrundes med, at nogle klienter er vanskelige at få etableret en bæredygtig relation med, og når det forekommer, er det vigtigt at følge op på denne. Medarbejderens argument for at have de frivillige tilsyn er således, at det mindsker risikoen for recidiv.

22. I gennemsnit er der tale om 10 frivillige tilsyn, der fungerer kontinuerligt over kalenderåret.

6.2. Den pædagogiske metode

Konceptet Skejby-modellen dækker over den pædagogiske tilgang, der anvendes overfor beboerne, hvor nøgleordene er ærlighed, fleksibilitet samt respekt for de processer, der udspilles mellem beboerne. Vedkommende skal således være parat til at trække sig som pædagogisk ekspert såfremt, der udspiller sig sociale processer mellem beboerne, der kan have afgørende betydning for beboerens sociale læring.

Medarbejderen kan ikke forvente støtte fra kollegaerne per se omkring normer og holdninger. En medarbejder fortæller, at da vedkommende var nyansat, havde denne en indlejret formodning om, at de ansatte bakkede hinanden op holdningsmæssigt i forhold til beboeren. Medarbejderen fortæller:

»Jeg havde kun været her i et par måneder, og havde været til beboermøde. Så siger jeg noget til beboerne til beboermødet – og jeg synes egentlig selv, at argumentet var godt, selv om jeg egentlig godt kunne mærke at det var lidt smalt. Så siger Per [medarbejder] åbenlyst overfor alle beboerne, at han ikke gav mig ret. Jeg var dybt rystet. Og jeg tænkte, hvad fanden bilder han sig ind, og jeg ville ikke sige mere. Det var først, da vi kom ind på kontoret, at jeg sagde, 'sig mig en gang, hvordan kan du finde på, at falde mig i ryggen overfor beboerne'? Så sagde han 'prøv at hør, her på Skejby har vi et demokratisk forum, der hedder beboermøde, hvor medarbejderne deltager på lige fod med beboerne, og jeg sidder ikke og giver dig ret, hvis jeg synes du kommer med et åndssvagt argument. Vores beboere skal ikke sidde og opleve en form for pseudodemokrati' [...] De skal ikke opleve, at jeg sidder, og bekræfter dig i dine tåbeligheder«

Medarbejderen kan altså ikke forvente personlig opbakning i alle sager, fordi troværdigheden og ærligheden overfor beboerne vægtes højere end den kollegiale loyalitet. Denne pædagogiske praksis er omvendt den tilgang man ellers kan møde på andre sociale institutioner, hvor det skønnes at være en forudsætning, at medarbejderne bakker hinanden holdningsmæssigt op overfor klienterne (Andersen et al. 2003:189).

På sagsmøderne kan medarbejderne finde frem til en fælles pædagogisk praksis overfor en beboer. Her kan alle medarbejdere udtrykke deres opfattelse af en beboer og dennes problemstilling, og der kan lægges en fælles behandlingsstrategi, der vel og mærke skal befinde sig indenfor pensionens værdigrundlag. Strategien prøves gennem argumentation, hvorved argumentet for den valgte strategi testes. Argumentet der kan holde testen bliver herved gyldigt. Der kan imidlertid være en dobbelthed omkring, at medarbejderne sidder på et personalemøde og bliver enige om, hvordan en beboer skal tackles ud fra den forståelse, man har af hans problemstilling. Omvendt kan der være risiko for, at beboeren ikke oplever det på samme måde. Denne problematik kan perspektiveres til forholdet mellem en klient og en systemrepræsentant. En klient kan karakteriseres ved at være i et afhængighedsforhold af systemrepræsentanten, hvor klienten må underkaste sig regler opsat af denne (Salonen 1999:28). Der er altså på forhånd tale om en asymmetrisk relation, hvor systemrepræsentanten – her forstået som medarbejderen har magt over klienten. Magtdemonstrationen kan have forskelligt udtryk. Det kan spænde fra en direkte og synlig magtudøvelse, hvor medarbejderen fx begrænser den indsattes frihed ved at opstille betingelser for udgang med henvisning til pensionens eller de lovmæssige fastsatte udgangsregler. Magtud-

øvelsen kan imidlertid også optræde som en usynlig magtudøvelse, hvor ingen af partnerne egentlig opfatter, at der er tale om en magtudøvelse. Den usynlige magtudøvelse optræder, når systemrepræsentanten optræder som ekspert i forhold til den indsatte livssituation med henvisning til at vide, hvad der er bedst for den indsatte (Donzelot 1979:96f; Järvinen et al. 2002:10). Systemrepræsentantens vurdering omkring udgang er dog overordnet set bestemt af straffuldbyrdelseslovens paragraffer. Det betyder, at medarbejderen kan være begrænset af lovmæssige forhold omkring at fremme klientens interesser. Medarbejderen kan derved være i et dilemma omkring, hvad vedkommende finder bedst, og hvad lovgivningen foreskriver.

Fleksibilitet og differentiering

Opfattelsen blandt medarbejderne er, at beboerne udgør en differentieret gruppe, hvor tilgangen overfor den enkelte må være afhængig af den specifikke problemstilling, der gør sig gældende. En medarbejder beskriver det således:

»Nogle plusbeboere har brug for det signal om, at 'du lige skal huske på, at det du har lavet ikke er heldigt, og du er nødt til at være med til at arbejde på at ændre nogle af de ting, som måske kendetegner din personlighed, hvis du ikke skal tilbage i samme miljø' – og andre har ikke det behov. Derfor bliver reglerne omkring udgang administreret meget forskelligt i forhold til de enkelte beboere. Og det kræver, at man er utrolig ærlig omkring de her ting, og hvad man selv står for«

Medarbejdernes håndtering af straffuldbyrdelsen skal, som tidligere nævnt, overordnet set holde sig indenfor de paragraffer, der knytter sig til straffuldbyrdelsesloven. Men diverse udgangscirkulærer kan fortolkes forskelligt, hvoraf hensynet til retsbevidstheden repræsenterer den ene pol og det pædagogiske hensyn den anden. I fortolkningen af disse principper oplever flere medarbejdere, at de befinder sig i skæringsfeltet mellem behandling og straf – eller i skæringsfeltet mellem det juridiske og det pædagogiske system. Nogle medarbejdere hælder mere til den ene lejr end den anden, og nogle oplever at befinde sig midt imellem, hvorfor positionerne 'slappere', 'strammere' og 'mediatorer' er til stede blandt medarbejderne.

Rollerne følger ikke en bestemt faggruppe, men er personbestemt. Den samlede medarbejdergruppe udgør således et konglomerat, hvor de forskellige positioner er repræsenteret.

Enkelte plusbeboere oplever endvidere, at differentieringen i frihedsgraderne til tider er afhængig af, hvordan kemien er mellem en medarbejder og en plusbeboer. Flere medarbejdere beskriver, at kunsten i differentieringen netop er, at synliggøre og diskutere såfremt ovenstående skulle være tilfældet. Medarbejder og beboer ville i sådan tilfælde opnå en viden om sig selv, og hvordan man påvirker hinanden. I disse tilfælde er det ofte stedets forstander, der indtager den medierende rolle i konflikten mellem beboer og medarbejder.

Differentieringen betyder, at nogle plusbeboere til tider efterlyser ens retningslinier for alle plusbeboere. Flere medarbejdere angiver, at den individuelle tilgang er nødvendig, fordi der er tale om forskellige personer blandt plusbeboerne, med forskellige problemstillinger. En medarbejder fortæller:

»Det er tit svært at sige på forhånd, hvilke rammer den enkelte skal have. Der er nogen der på trods af, at de har været afsonere, som kan have vide rammer og stadigvæk navigere i det. Så er der nogen som i en start, hvor man er nødt til at holde de der fængselslignende forhold omkring dem, for at det ikke skal gå galt [...] og så opleves vi som betjentagtige i deres terminologi, fordi vi holder dem fast i nogle snævre rammer«

Differentieringen betyder endvidere, at nogle plusbeboere kan have svært ved at manøvrere indenfor pensionens rammer blandt andet fordi, at de kan blive i tvivl om, hvad de kan og må, og hvornår de skal foretage sig bestemte praktiske ting. En medarbejder beskriver det på følgende måde:

»Nogle bliver mere trygge og andre bliver så også mere utrygge. Hvor de oplever, at det fandeme er svært at være et sted, hvor der er tvivl om, hvad man kan, og hvad man ikke kan. Det er nemmere at være i et fængsel, fordi der ikke er nogen der er i tvivl om, hvad man kan, og hvad man ikke kan. Og når de kommer her er det et paradis, hvor de nyder, at der ikke er nøgler der rasler, og de påtaler det flere gange, at 'hvor er her bare dejligt'. Og så alligevel er det svært, fordi nogle gange må man noget, og andre gange ikke. Og så bliver det sådan, 'jeg vil hjem igen – jeg vil tilbage' – så kan de slet ikke finde ud af at være i det«

Som det fremgår af citatet oplever nogle plusbeboere, at det er så besværligt at afsone på stedet, at de hellere vil tilbageføres til nogle kendte rammer, og til et adfærdskodeks vedkommende er kendt med. Flere medarbejdere fortæller således om plusbeboere, der havde brug for fængselsstrukturer for en periode, hvorfor der blev indgået individuelle aftaler om fx faste tidspunkter. I forhold til nogle plusbeboere handler det om at imødekomme behovet for en akklimatiseringsproces fra fængselsystem, hvor nogle har indgået i nogle helt forudsigelige strukturer gennem en årrække.²³

Medarbejderne som katalysatorer for de sociale processer

Den ansatte er tilknyttet en bestemt gruppe, og det tilstræbes vagtplanlægningsmæssigt, at vedkommende er på arbejde den dag, hvor gruppen holder møde. Hvis der er en kommende beboer på besøg, og gruppens medlemmer skal præsentere sig for vedkommende, pointerer flere medarbejdere, at det er vigtigt, at præsentation foregår adækvat. Nogle plusbeboere har en tendens til at præsenterer sig som den gerning, vedkommende har begået fx med sætningen 'jeg er 25 år og drabsmand', og ikke videre end det. Medarbejderen understreger i disse sammenhænge, at personen indeholder mere end blot den gerning, som vedkommende har begået, og at præsentationen derfor også skal afdække, de interesser man har, og hvad man foretager sig i dagligdagen.

Begrundelsen for en fyldestgørende præsentation begrundes ud fra en opfattelse af, at plusbeboerne ofte har internaliseret prædikatet *kriminelt* eller prædikatet *drabsmand*. Det stigma og den forbandelse

---

23. Andre igen falder tilbage til kriminalitet og varetægtsfængsles. Dette gælder hovedsagligt relativt nyttilkomne til pensionen.

der ligger i betegnelsen *kriminel* eller *drabsmand*, internaliserer nogle personer i så høj grad, at stigmat bliver en del af det selvbillede, som vedkommende har. Er internaliseringen komplet indtager personen en adfærd, der lever op til stemplet, hvilket betegnes som stemplingseffekten. Personen lever med andre ord op til det, vedkommende er blevet stemplet som, og stemplingen kan risikere at have en selvopfyldende profeti og kan medføre en decideret 'afvigerkarriere' (Becker 1996:218f).²⁴ I sociologien beskrives dette også som den såkaldte Rosenthal-effekt (Rosenthal & Jacobson 1968). For at imødegå denne proces forsøger medarbejderne, at få plusbeboeren til at fokusere på sine potentialer. Hensigten er at ændre selvbilledet på sigt, hvorved vedkommende lever op til andet end blot *den kriminelle*. Den pædagogiske praksis igangsætter dermed refleksioner hos plusbeboerne omkring vedkommendes selv-billede og effekten heraf.

Under gruppemødet skal medarbejderen endvidere sikre sig, at dialogen foregår således, at alle personer gives mulighed for at udtrykke sig:

»Har du en beboer som markerer sig meget kraftigt med synspunkter omkring mad eller økonomi eller noget tredje, så sidder jeg med som garant for, at alle har mulighed for at komme til orde. Kan beboerne selv finde ud af det, er det fint, ellers så byder jeg ind og sikrer at alle kommer til orde [...] Også i forhold til træningstingen med at det ikke altid er den samme, der skal være ordstyrer eller referent. Der skal være et rolleskifte, og man skal vænne sig til de roller, der er, for eksempel at referenten kan afbryde et møde og sige 'hov, hvad skal der egentlig stå i vores referat'? At man kan tage den myndighed. Det vil kunne påvirke en masse parallelle situationer for eksempel mødet med den kommunale sagsbehandler, og at man giver udtryk for, at man ikke helt er med«

Medarbejderen er altså både en garant for, at de verbalt stærke beboere ikke dominerer gruppen, og dermed bliver disse beboere, der får den dagsordensættende funktion på mødet. Derudover er det hensigten, at beboerne opnår færdigheder omkring at være ordstyrer og tage referat. Det kan til tider være vanskeligt, at få disse funktioner til at gå på omgang mellem beboerne, fordi alle ikke skriver eller staver lige godt.

Gruppemødet er endvidere det fora, hvor diverse kontroverser og uenigheder mellem beboerne forsøges løst. En medarbejder beskriver en episode på følgende møde:

»For nylig har vi også haft en advokat, og ham og Pia [en minusbeboer] havde det meget svært, og der bad jeg dem om på et gruppemøde at prøve at sætte ord på deres forhold. Så fortæller Pia [minusbeboeren], at hun ikke føler at Peter tager ansvar, og han går og kommer som det passer ham, og når han skriver sig på som kok, er det altid en anden beboer, der står og laver mad, og det kunne sgu ikke være rimeligt. Og i stedet for at forholde sig til det hun siger, så bliver han personlig og siger, at han ved, hvorfor hun ikke kan lide ham, at det er fordi, at han minder hende om hendes far. Jeg er så med for at få dem til at holde fast i, hvad det er de diskuterer. Det endte rimelig godt og med, at de besluttede sig for at tale sammen resten af aftenen bare de to«

---

24. Afviger skal ikke forstås på den måde, at personen eller hans handlinger er afvigende. Men de handlinger han foretager, er blevet defineret som afvigende af det omgivende samfund (Becker 1996).

Medarbejderen forsøger i dette tilfælde, at få to beboere til at diskutere en konflikt på et niveau, hvor der ikke er nogen, der taber ansigt. Samtidig er medarbejderen opmærksom på, at temaet i konflikten ikke ændrer sig undervejs i diskussionen, men at diskussionen holder sig til sagens kerne. Medarbejderen indtager i denne forbindelse en medierende rolle.

På gruppemødet er det altså hensigten, at beboeren skal verbalisere sit forhold til andre mennesker og antagelsen er, at beboeren opnår en viden om sig selv og andre, hvilket i sidste ende er bevidstgørende for beboernes videre konflikthåndtering. Det angives i denne forbindelse, at det er vigtigt, at medarbejderen ikke overtager konflikterne, og derved kommer til at dominere de læreprocesser, der foregår kontinuerligt i gruppen mellem beboerne:

»Man prøver at få skubbet gang i nogle processer. Være lidt katalysator for hvis der er nogen, der kommer med noget brok, og så få sat gang i en normal diskussion, hvis man var uenige om nogle ting, og skulle finde frem til et kompromis. Ikke bestemme men være med i en gruppe, og hvis nogen ikke helt kan finde ud af det så lige stoppe og sige, at det her er en demokratisk proces, og vi skal have det hele til at hænge sammen«

Medarbejdernes pædagogiske tilgang er, at beboerne gives en relativ høj grad af autonomi i forhold til at løse problemer hinanden imellem. Strukturen på gruppemødet bliver anvendt som konfliktløsningsfora, hvor der kan foregå personlig udvikling:

»Nu for eksempel så har vi en voldsomt her med en meget grim voldssag. Han har haft en konflikt i gruppen, hvor han bare var så vred på vedkommende, hvor vi sagde, at du er nødt til at gøre noget ved det her, ellers ender du i samme situation igen. Du skal træne dig i at få sagt tingene til de rigtige i stedet for, at du kommer til de forkerte, og gør det sådan her [knytter næverne]«

Medarbejderen mener, at opfordringen til at verbalisere sine konflikter på sigt virker kriminalpræventivt på den måde, at plusbeboeren lærer at sætte ord på sine følelser, hvorved risikoen for at vedkommende havner i voldelige og korporlige situationer igen minimeres. I disse sammenhænge tyder det på, at det er nødvendigt, at personer der ikke er direkte involverede i konflikten skal indtage den medierende rolle, såfremt konflikten skal løses adækvat.

Grupper, der har fungeret gennem længere tid, har implementeret mødestrukturen i så høj grad, at det ikke længere er nødvendigt med en medarbejder, som garant for at dagsordenen overholdes. Men medarbejderens tilstedeværelse er stadig nødvendig. Dels skal medarbejderen kontinuerligt være indstillet på at indgå i den medierende rolle, dels bliver mødet altid vurderet af den ansatte inden gruppemødet afrundes:

»Det kan være noget med, om der har været god stemning eller dårlig stemning, eller de har juppet det igennem og ikke rigtig har villet fortælle noget. Og hvis det er gået i gang med, at det er sådan man fortæller, jamen så er der ikke rigtig nogen der fortæller noget. Så åbner man sig ikke rigtig om nogen ting, der betyder noget. Og det er noget jeg tit har påpeget, som det er de dårligst til. Det er jo også klart, fordi så giver man noget af sig selv, og det er nok det mest farlige, fordi så kender andre folk ens svagheder«

Vurderingen fra medarbejderen kan indimellem afstedkomme efterfølgende diskussioner beboerne imellem, fordi det ikke altid er tilfældet, at alle deler samme oplevelse om kommunikationsformen og relevansen af forskellige temaer. Vurderingen sætter således gang i nogle sociale processer, hvor uenigheder italesættes. Det er altså tilladt at være uenige, og det gælder både imellem beboerne og medarbejderne imellem. Skismaet er at uenigheden er åben og derved bevidst, og herigennem bliver holdninger og handlinger bevidste. Holdninger og normer omkring diverse ting udtrykkes derved i det åbne forum.

I gruppeprocessen fokuseres der på kollektivet. Det tyder på, at den pædagogiske strategi både er en brobygning mellem det strafferetlige og det pædagogiske system men også en brobygning mellem det individuelle og det kollektive. Det individuelle sikres igennem at forholde sig pædagogisk til den specifikke problemstilling. Det kollektive manifesteres gennem medinddragelse, medansvar for hinanden og gruppens trivsel – og derigennem også den generelle trivsel på pensionen.

6.3. Minusbeboernes betydning for det pædagogiske arbejde

Samtlige medarbejdere angiver, at når der er mennesker, der bor på pensionen af lyst og interesse for stedet, betyder det, at stemningen er mærkbar anderledes fra andre steder, hvor de har været ansat. Dels oplever de, at de traditionelle roller og modsætninger mellem dem selv og beboerne opløses. En medarbejder fortæller om betydningen heraf:

»Jeg ved, på det her sted er nogle mennesker, der ikke er blevet tvunget ind, og som ikke er frihedsberøvede, men som vælger at sige, at 'jeg vil også nogle af de her ting, der er på pension Skejby'. Det betyder noget for mig som systemets mand, at der faktisk er nogle mennesker, som ikke er systemets mænd hverken på klientsiden eller på den professionelle side, som synes, at der er noget helt fornuftigt medmenneskeligt set ved det, som man gør her på pensionen. Det betyder at min rolle eller den modsætning, der kan være mellem sagsbehandler og klient er mere flydende«

Der er således ikke tale om, at medarbejderen entydigt påtager sig en rolle som systemrepræsentant fx fængselsbetjent eller socialrådgiver, men medarbejderen optræder antageligt også som privatperson. Ligesom plusbeboeren opfattes som mere end blot den gerning, han har begået, således opfattes medarbejderen også som mere end blot den person, der er sat til at varetage nogle kontrolfunktioner. Det medfører, at medarbejderne opfattes som en konkret socialitet – altså et helt menneske med tanker, følelser og privatliv, versus den abstrakte socialitet, hvor personen udelukkende opfattes som en rolleindehaver. Ifølge den svenske socialpsykolog Johan Asplund medfører sidstnævnte tilstand på sigt apati, følelsesløshed og udbrændthed hos de ansatte (Asplund 1987:173f).

Medarbejderne oplever ikke den form for kollektiv afstandtagen til dem selv eller til systemet generelt, som har været erfaringen fra andre steder, hvor de har været ansat. Minusbeboerne udtynder ikke alene beboergruppen, men også den negative stemning, der kan optræde inden for miljøer, hvor man frihedsberøver andre mennesker. En medarbejder fortæller:

»I perioder har vi også haft nogle stærke plussere, og det kan vi mærke, fordi så bliver der mere fængsel over det [...] Hvor der er mange intriger, og hvor der bliver en kerne, der er meget synlig, og de sidder meget ved vores bord i fællesarealet, og hvor jeg kan mærke, at der ikke er den store lyst til at komme hen og sidde sammen med dem, og hvor jeg faktisk tænkte, at det var godt, at her var nogen, der ikke havde den der fængselsmentalitet med sig«

Minusbeboerne har også den betydning, at en negativ stemning ikke får lov til at brede sig i samme omfang, som det kan forekomme blandt personer, der deler samme asymmetriske position til systemet eller relation til systemrepræsentanten. En medarbejder beskriver denne forskel på følgende måde:

»At et afslag ikke kører op i hysteri, det gør det nemlig vældig mange andre steder. At et raseri kan brede sig til andre. Det smitter. Andre steder kan beboergruppen hurtigt blive enige om, at det hele er galt, og så får man en kaskade af lort i hovedet. Her er der en masse bremseeffekter. Slap nu af. Og det var da lidt for meget. Koldt vand i blodet. Der er meget kammeratlighed i gruppen. Der er meget sund fornuft på kryds og tværs af beboersammensætningen«

Bremseeffekten medfører blandt andet, at konflikterne ikke eskalerer, og beboerne ikke lader et afslag eller andet negativt tage overhånd.

Det aspekt, at nogen positivt har valgt pensionen som et hjem, medfører også, at der bliver mindre sandsynlighed for, at der opstår uhensigtsmæssige oppositioner og grupperinger blandt beboerne, fordi man ikke kan skabe en fælles identitet:

»Minuserne blokerer for tanken, der hedder 'os kriminelle har det sådan og sådan'. Du kan ikke lave en fælles identitet. Det gør, at man som gruppe må definere sig anderledes [...] Man kan ikke sige 'os kriminelle', fordi en tredjedel er ikke-kriminelle. Pludselig finder man ikke sammen på grund af forhenværende kriminalitet, men man finder sammen i nogle menneskelige relationer og interessegrupper, og det kan være, at man føler meget mere samhørighed med en minusbeboer end en tidligere indsat. Og oftest er det sådan, at krage søger mage, og hvis der ikke er andre end krager i flokken, så må du søge en krage. Hvis der nu var nogle svaner, så kunne det jo være, at man også kunne finde ud af at være sammen med dem. Og begynde at få en anden påvirkning. Altså for det første blokerer de for den der fælles identitetsdannelse, og så åbner de op for en mulighed«

Den fælles identitetsdannelse foregår med nogle, vedkommende deler interesser med, og ikke entydigt med nogle, som deler samme belastning som én selv, fx kriminalitet, og dette fællesskab medfører nogle muligheder for forandring. Som det fremgik af P-faktor teorien fremgår dette positive forandringspotentiale ikke som en mulighed, hvis man udelukkende indgår i fællesskab med personer, der er socialt og kriminelt belastede. En medarbejder beskriver den proces, der udspiller sig mellem beboerne på følgende måde:

»Det, jeg kan lide ved Skejby konceptet, er jo, at de hører mere efter, hvad hinanden siger, end hvad systemrepræsentanten siger. Mange af plusbeboerne har jo også en meget kraftig reminiscens af, at have været i systemet så lang tid. Mange af vores klienter har været i professionelle systemer, siden de var børn, og det giver en ømtålelighed«

Den væsentligste påvirkning foregår således mellem beboerne, hvor medarbejderen er på sidelinien og sikrer, at der er de optimale betingelser for at kommunikationen foregår uhindret. Men det store påvirkningsarbejde foregår altså ikke fra systemet til klienterne men indbyrdes mellem klienterne, hvor der er tale om en konstant proces:

»Skejby sover aldrig. Vi andre kan tage hjem og holde ferie og alt det, men processen mellem plus og minus påvirker hele tiden«

6.4. Opbakning fra ledelse og Kriminalforsorgen

Det kræver en bevidst strategi at skabe de optimale betingelser, for at disse forhold kan udvikle sig. Derudover kræver det en ledelse og et omgivende system, der er villig til at omtænke de strukturer og de relationer, som mennesker, der afsoner en dom, stort set altid er underlagt.

Stedets forstander har derfor også spillet en vigtig rolle i opbygningen og udviklingen af konceptet. En beboer oplever det på følgende måde:

»Tonen er åben hele vejen op i hierarkiet her. Du kan altid komme til ham [forstanderen], og det siger han også. Det er meget rart og det gør det hele tilgængeligt [...] Der er aldrig blevet sagt gå væk til mig. Aldrig nogensinde. Men han har også stor forståelse for, hvis man vil lave noget her – og imødekomme det. Når vi vil lave arrangementer, eller vi har brug for noget nyt, der kan gøre det bedre, og man kan komme hinanden mere ved. Så har han været god til at se det fornuftige i, at vi giver noget, og I giver noget. Så man får lyst til at gøre noget for stedet«

Hovedparten af plusbeboerne beskriver endvidere, at de oplever at kunne hente støtte, hvis de føler sig trængte af enten det sociale eller det strafferetlige system. Medarbejderne forsøger således altid at sammensætte en løsning, der kommer beboeren til gode. I udmøntningen af diverse strategier for, hvordan denne løsning skal være, kiler stedet sig ofte ned i skæringsfeltet mellem system og klient, og hvor opfattelsen er, at sagsbehandlingen skal foregå hellere i dag end i morgen. Dette resulterer til tider i meget intense og langvarige sagsbehandlinger, hvor stedets forstander beskrives som utrættelig. Omvendt ville stedets konstruktion ikke være mulighed, hvis der ikke var levnet plads til eksperimentelle former for behandling af lovovertrædere indenfor Kriminalforsorgens rammer.

6.5. Opsummerende

Medarbejderne er en fagligt differentieret gruppe. I mødet med beboerne anvender medarbejderne en pædagogisk praksis, der er knyttet til overordnede pædagogiske ideologi på pensionen. Der tilstræbes en individuel tilgang idet antagelsen er, at plusbeboerne er forskellige på trods af, at domsforhold kan være det samme. Den pædagogiske metode vægter individualitet og differentiering højere end ensartet praksis. Medarbejderne deltager i gruppemøderne i rollen som katalysator for de sociale processer, der foregår. Medindflydelse, ansvar for eget liv samt ansvaret for hinanden understøttes. I forholdet til minusbeboeren, er der ikke tale om en asymmetrisk relation, idet medarbejderens rolle ikke er defineret som en hjælpe- eller kontrolfunktion. Minusbeboerne har stor betydning for oplevelsen af at møde på

arbejde, idet man ikke oplever den samme form for negativitet og modstand, som man ellers har erfaret kan være til stede.

Stedets pædagogiske koncept er kun muligt fordi der er engagerede medarbejdere og en engageret ledelse, der fremstår som ildsjæl for ideen bag konceptet. Derudover er det af stor betydning, at det omgivende strafferetlige system gør konstruktionen med plus/minus sammensætningen mulig.

Kapitel 7. Plusbeboerne – tiden før Skejby

Plusbeboerne på pensionen er en heterogen gruppe socialt, alders- og kriminalitetsmæssig. Gruppen er dog ensartet på den måde, at samtlige personer er idømt en strafferetlig sanktion af den ene eller anden art. Da interviewene blev foretaget, var tre personer dømt for forsættigt drab, én for vold, én for 'anden personfarlig kriminalitet', fire personer var dømt for seksualforbrydelser, fire for grov narkokriminalitet og én for overtrædelse af lov om euforiserende stoffer. Endvidere var tre dømt for røveri, én for 'anden berigelseskriminalitet', én for 'straffeloven i øvrigt', og endelig var to dømt for overtrædelse af særlovgivningen.²⁵

De personer, der indgår analytisk i det kvalitative materiale, består af 21 personer, hvor den yngste er 18 år og den ældste 47 år.²⁶ Gennemsnitsalderen er på 30 år. Tre er tre kvinder, og 18 er mænd. Beskæftigelsesmæssigt er der tale om såvel selvstændige, akademikere, håndværkere, ufaglærte, ledige og studerende.

7.1. Fængselslivet forud opholdet på pension Skejby

De fleste af plusbeboerne har ikke påbegyndt deres afsoning på pension Skejby. En person er overført fra arresten, fire er overført fra lukkede fængsler, 11 personer indledt afsoningen i et åbent fængsel, og endelig kommer fem 'fra fri fod' – altså fra hjemmet. De fem personer, der er indkaldt fra 'fri fod' afsoner hele dommen på Skejby.²⁷ 18 af plusbeboerne har dermed erfaring med fængselsvæsnet fra den igangværende afsoning eller tidligere. Disse erfaringer optager den enkelte, og det er ofte dem, der anvendes, når plusbeboerne reflekterer over forholdene på pension Skejby. Det er således nødvendigt, at kende plusbeboernes erfaringsgrundlag for at forstå, hvilken forandringsproces de skal gennemgå på pensionen. Den viden og den erfaring, der formidles om fængselslivet, er plusbeboernes retrospektive vurdering.

En person beskriver oplevelser med angst og bekymring i ventetiden op til den forestående afsoning – en tilstand der tillige beskrives som stressende. Nytilkomne til fængselsverden beskriver endvidere usikkerhed omkring, hvilken adfærd vedkommende forventes at lægge for dagen i fængselsmiljøet. I den første tid inden for de ukendte institutionelle rammer er personen således observerende og modtagelig over for de overleverede regler for adfærd, der af indsatte og ansatte videregives verbalt og non-verbalt til den nytilkomne. En plusbeboer fortæller, hvordan socialiseringen til fængselslivet foregik – en proces der i dette tilfælde tog sin begyndelse i det lokale arresthus:

»Da jeg kom i X arrest, var jeg en grønært, der ikke vidste, hvad jeg skulle gøre af mig selv. Og jeg kom så hurtig i fællesskab med, ja du kan kalde dem garvede forbrydere, det var to ... den ene var tilknyttet, okay de var begge to tilknyttet noget rocker, og de fortalte mig, hvordan jeg

25. Udskrift fra klientsystemet af beboernes domsforhold, angiver ikke i alle tilfælde arten af kriminalitet.

26. Udover de pågældende 21 plusbeboere, er der foretaget yderligere 5 feltsamtaler med tidligere eller nyoptagne plusbeboere. Disse feltsamtaler er ikke nær så omfangsrige som de kvalitative interview. Feltsamtalerne er anvendt som validering af de dybdegående kvalitative interview.

27. Ud af de fem personer, der er indkaldt fra fri fod, er to personer tidligere straffet.

skulle opføre mig, og hvordan jeg skulle være i fængslet. Havde jeg ikke gennemgået forskellige ting og havde prøvet at arbejde med mig selv undervejs, jamen så havde jeg været endnu mere kriminell, når jeg kom ud, fordi det var to slemme bananer, der forklarede mig, hvordan og hvorledes det skulle være, og sådan og sådan gjorde man, og sådan og sådan var man, og det tog jeg bare til mig. Ikke fordi jeg var en lille knøs på den måde, fordi jeg har prøvet mange ting før og har været i det rigtige liv, men jeg har aldrig siddet i fængsel før, så jeg vidste ikke, hvordan sådan noget foregik«

Donald Clemmer hævder, at socialiseringen til fængslet foregår gennem overlevering af regler fra tidligere indsatte til nuværende (Clemmer 1958:150ff). I dette tilfælde foregår socialiseringen og overleveringen af normer for adfærd gennem 'garvede forbrydere', hvor man kan formode, at der er tale om recidivister. Derudover er der tale om to personer med tilknytning til rockermiljøet, hvorfor man kan formode, at de har indgået i kriminelle delkulturer med subkulturelle træk. Erfaringsgrundlaget fra de to mere erfarne overføres her til den relativt uerfarne, der optager den viden omkring regler for adfærd og normer, der videregives, hvorefter han reproducerer disse. Disse normer for adfærd bliver retningsgivende for hans videre adfærd under afsoningen. En af disse adfærdsregler er forholdet til de ansatte, som bliver beskrevet nærmere i afsnittet om 'os og dem'.

Fængselsmiljøet

Adfærden i fængselsmiljøet handler også om at udstråle selvtillid og selvsikkerhed, hvor det ubetinget er en fordel, at attituden er fulgt op af en stor muskelmasse. Personen gør sig endvidere bredere ved at holde armene ud fra kroppen. Man taler ikke pænt til hinanden, men i en rå og uforsonlig tone. En plusbeboer fortæller, at kommunikationen mellem de indsatte kan være som følger:

»Hvis der er nogen i fængslet, der siger at 'det der gør du ikke godt nok', så skal man sige 'fuck dig din latterlige nar. Du kan få én på låget – skrub af helvede til'«

Mange lukker af for positiv kontakt med såvel de indsatte som de ansatte. En plusbeboer siger det skyldes, at hvis personen ikke er åben over for nogen, så er vedkommende også mindre sårbar.

Samtalerne de indsatte imellem er ofte centreret om kriminalitet, og det er ikke overraskende, at der bliver talt om kriminalitet inden for disse rammer, fordi fælles for alle er jo, at man er dømt for at have begået et strafbart forhold.

Det interne hierarki i fængslet

Flere plusbeboere har oplevet klare hierarkier blandt afsonerne. Kriminalitetens art er med til at tildele én en plads i dette hierarki. Lovovertrædelser som seksualforbrydelser, fx seksuel omgang med mindreårige eller voldtægt, rangerer lavest,²⁸ og der bliver ofte udøvet vold fra de medindsatte mod dømte fra denne gruppe.²⁹ En plusbeboer fortæller, at hvis vedkommende ikke deltager i de fysiske afstraffel-

28. Se endvidere KRIM 1992 siderne 80, 209, 221, 235.

29. Mere end halvdelen af de interviewede angiver dette.

ser af seksualforbrydere i fængslerne, tolkes det som om, personen har et fællesskab med vedkommende. For derved at undgå at blive sat i samme bås som seksualforbryderen, må vedkommende tydeligt tage afstand, fx ved fysisk at afstraffe personen.

Den hierarkiske opfattelse omkring, at nogle former for kriminalitet anses mere acceptable end andre, har flere afsonere ligeledes oplevet uden for fængslets mure. På en arbejdsplads har arbejdsgiveren udtrykt, at det ikke er velansat, hvis personen har begået tyveri. På et uddannelsessted har lederen udtrykt, at dømte for vold eller voldtægt ikke er velansete. En plusbeboer fortæller:

»Så spørger hun, 'hvilken kriminalitet sidder du for'? Så siger jeg, 'jamen jeg sidder for noget narko'. 'Nå, men det er godt, fordi voldsmænd vil vi ikke have her på skolen'. Allerede der ude i den virkelige verden, var der en fordom om, at voldsmænd vil vi ikke have på skolen, 'men du har sgu solgt narko, det er okay'«

Plusbeboeren fortæller videre, at fængselshierarkiet afspejler det omgivende samfunds opfattelse af, hvad 'ganske almindelige' mennesker kan tolerere på det specifikke tidspunkt:

»Du kan jo se andre mennesker, de farer helt op af stolen, når de hører noget om sædeligheds-kriminalitet kontra, at der er en narkobaron, der har indført flere hundrede kilo heroin eller kokain. Dem der har taget det, jamen de har jo selv valgt det. Sådan ser folk på det. Og det afspejler også hierarkiet i fængslet. Det gør det«

Den hierarkiske opfattelse af de forskellige kriminalitetsformer dannes allerede inden indsættelsen i fængslet, og de dømte bærer selvfølgelig den opfattelse med sig, hvorefter hierarkiet reproduceres i fængselsmiljøet.

At dømte for seksualforbrydelser rangerer lavest finder Clemmer ligeledes i sin undersøgelse (Clemmer 1958:254). En forskel fra dengang til nu er dog, at voldtægt mod voksne kvinder beskrives som en lovovertrædelse, man tolererede i 1940. Det tyder på, at denne opfattelse har ændret sig gennem tid, idet flere plusbeboere også tager afstand fra denne lovovertrædelse i dag. En forklaring på dette kan være, at synet på kvinden har ændret sig på det samfundsmæssige og ideologiske plan i tiden fra 1940 til 2000, hvor udviklingen har været i retning af en eksplicit afstandtagen til vold mod kvinder.³⁰ Derover tillægges kvindebevægelsens engagement i voldtægtsofre som betydningsfuld i forhold til en ændret samfundsmæssig indstilling til kvinder, der har været udsat for seksuelle overgreb (Snare 1995:97).

'Survival of the fittest' i fængslerne

På nogle fængselsafdelinger i de åbne fængsler forlader vagtpersonalet afdelingen klokken 21, og de indsatte er overladt til sig selv, men med mulighed for at tilkalde personalet. Efter klokken 21 ordnes der således problemer internt blandt de indsatte af forskellig art, fx en indsats problemer i forhold til at opretholde en acceptabel personlig hygiejne eller sjusken med rengøringen. Andre problemer kan være

---

30. Ligestilling mellem kønnene blev indskrevet i FN-pagten fra 1945. I 1967 vedtager generalforsamlingen erklæringen om afskaffelse af vold mod kvinder. Se endvidere resolution 40/104 af 20. dec. 1993, artikel 2 (www.un.dk).

omkring medindsatte, der opleves som irriterende og kværulerende, eller omtale af straffbare forhold, begået af medindsatte, til de ansatte. Endelig opleves dømt for seksualforbrydelser som problematiske at være i fællesskab med. Efter klokken 21 bliver der ifølge de interviewede delt lussinger ud, og stemningen internt på fængselsafdelingen opleves som en form for *survival of the fittest*. Nogle plusbeboere har udtrykt bekymring over, at man på denne måde overlades til hinanden, og har endvidere fundet situationen utryg.

Os versus dem i fængslerne

Indledningsvist skal det pointeres, at nogle indsatte fremhæver at have truffet engagerede, imødekommende og samarbejdsvillige ansatte i fængslerne, som blandt andet har gjort et godt stykke sagsarbejde, hvilket har medført, at den indsatte er kommet videre med sine beskæftigelses- eller uddannelsesplaner. Men det omvendte har også gjort sig gældende.

Hovedparten af plusbeboerne fortæller, at deres hidtidige afsoning stort set er foregået afsondret fra fængselsbetjentene.³¹ Plusbeboere fortæller, at den eneste kontakt, de havde, var, når personen skulle sige sit nummer til vagtpersonalet på bestemte tidspunkter af døgnet til brug for optælling af de indsatte. De dømt og de ansatte lever så og sige i parallelverdener uden den store kontakt. Samtidig er der internt i fængslet fangepolitiske holdninger, som vedkommende må tilpasse sig, og som fastholder opfattelsen af 'os og dem'. Disse fangepolitiske holdninger er eksempelvis, at den indsatte ikke taler med de ansatte i fængslerne om andet end det absolut nødvendige. Hvis der tages kontakt til de ansatte, er det ofte på baggrund af konkrete behov, hvor det er nødvendigt med bistand fra den ansatte, fx hjælp til ansøgning om bevilling af udgang. En plusbeboer fortæller:

»Man skal bare hade personalet. Vagterne er nogle svin, og politiet er nogle røvhuller. Fordi det er deres skyld, at de er røget i fængsel. Alle er nogle svin«

Nogle plusbeboere har erfaringer med, at de ansatte i fængslerne ikke har det store engagement, men beskriver dem som 'blå habitter' og nøglesvigende, og fem plusbeboere har berettet om oplevelser omkring magtmisbrug. Preben Wilhjelm's rundspørge blandt indsatte i to danske fængsler, tydeliggjorde ligeledes, at de indsatte har flere negative oplevelser af de ansatte med oplevelser af magtmisbrug og ydmygende behandling (Wilhjelm 1987: 72ff).

I enkelte tilfælde er det imidlertid i orden at tage kontakt og samarbejde med de ansatte, og der er situationer, hvor samarbejdet er til gensidigt nytte. En plusbeboer beskriver, hvordan samarbejdet kan udtrykke sig:

»En aften røg vi en pibe hash og vi sad nogle stykker [...] Det var så en vagt, der hedder Peter, der opdagede os, og han rystede på hovedet og tog det hash der var og piben og det hele – og det var det. Og siden den dag, jamen spurgte han mig om et eller andet 'Niels kan du lige ...? Det kan du tro, at jeg kan. Niels har du lige lyst til ... ? Det kan du tro, at jeg vil Niels kan du li-

---

31. Se endvidere Hansen 1995: 72ff, der fremhæver samme tendenser oplevet gennem sit eget afsoningsforløb.

ge sørge for at folk ...? Det kan du tro, at jeg vil'. Så bliver min tærskel helt anderledes. Kan jeg mærke på ham, at der er noget, der ikke passer [siger jeg] 'Prøv lige at dæmp jer, vær stille og rolige [til de andre indsatte]«

Som det fremgår af citatet, kan kontakten indsat og ansat bære præg af en nytteorienteret optik. Den ansatte holder hånden over dem, der deltager i hashrygningen, og den indsatte sørger for at opretholde en kollektiv selvdisciplinering blandt de indsatte, som tjenesteydelse til den ansatte, der til gengæld ser igennem fingre med en overtrædelse af reglementet. Der foregår således et funktionelt samarbejde til gensidig nytte for begge parter.³² I hvilket omfang denne type studehandler foregår, vides ikke.

En af Donald Clemmers 'gyldne fængselsregler' omhandler, at den indsatte ikke bør tage kontakt med de ansatte blandt andet for at imødegå stikkervirksomhed. Det tyder dog på, at den indsatte kan tage kontakt med de ansatte så længe, at det er til nytte for fællesskabet blandt de indsatte, og der kan der- ved forekomme stiltiende og uskrevne alliancer mellem ind- og ansatte.

Oplevelsen af, at de ansatte er uengagerede knyttet sammen med oplevelser om magtmisbrug, medfører, at de indsatte indtager en kritisk holdning over for de ansatte. Det opleves, at de ansatte forholder sig vilkårligt til de gældende regler og udøver magtmisbrug, og samtidig fremtræder den indsatte med en kritisk attitude og indstilling til alt, hvad de ansatte foretager sig.³³

Det interne miljø og stemningen inden for afsoningsmiljøet er således karakteriseret ved kritik og mistænksomhed, hvor det kan være vanskeligt at danne nogle positive relationer mellem indsatte og ansatte for begge parter.

Stofferne i fængselsmiljøet

Flere plusbeboere fortæller om afsoningsmiljøer i såvel åbne som lukkede fængsler, hvor det 'flyder med stoffer', og hvor hashrygning er en daglig foreteelse blandt adskillige indsatte.³⁴ En plusbeboer fortæller:

»Vi var 25 indsatte på en afdeling. Der var hash, heroin og piller [...]Det var hårdt, fordi der altid var ballade. Nogen skylder penge, og nogen har lånt hash, og er der lavvande, så er der ballade. Nogen gik rundt i en tåge, så jeg holdte mig for mig selv og sad inden på mit værelse«

32. Balvig et al. (1969) refererer den amerikanske fængselsforskning for ligeledes at have fundet eksempler på sådanne Kooperationer blandt ansatte og indsatte (Balvig et al. 1969).

33. Den norske professor i kriminologi Thomas Mathiesen bruger begrebet 'ensoriousness' om denne kritiske attitude. Censoriousness defineres som "as criticism of those in power for not following, in their behaviour, principles that are established as correct within the social system in question" (Mathiesen 1965: 23). Den kritiske indstilling er således rettet imod de ansattes adfærd, hvor opfattelsen er, at de ansatte ikke selv overholder de regler eller standarder for adfærd, der gør sig gældende det pågældende sted. Thomas Mathiesen mener, at den kritiske indstilling skal opfattes som en beskyttelse imod den magt, som de ansatte har over vedkommende.

34. Hvilket over halvdelen af de interviewede angiver.

Problemstillingen med narkotika i fængslerne er ikke ukendt.³⁵ Af en pressemeddelelse fra EU's Narkotika-agentur i Lissabon fra 2002, fremgår det, at op imod 54 pct. af de indsatte i fængsler indenfor EU³⁶ bruger stoffer, og 36 pct. har et regelmæssigt stofforbrug.³⁷

DfK har taget nogle forholdsregler i flerårsaftalen³⁸ med regeringen omkring narkotika i fængslerne. De skriver:

»Som led i regeringens politik om nul-tolerance overfor narkotika og andre stoffer, der er forbudt efter den almindelige lovgivning, skal indsatsen mod narkotika m.m. i fængsler og arresthuse øges markant med henblik på at skabe bedre vilkår for indsatte og ansatte. Ét af de initiativer, der skal være med til at bekæmpe såvel misbrug, indsmugling som handel med narkotika, er gennemførelse af stikprøvevis urinprøvekontrol svarende til 2 % af de indsatte [...] Som led i flerårsaftalen for 2004-2007 skal der etableres 25 strafceller. Etableringen af strafcellerne er en forudsætning for, at stikprøvevis urinprøvekontrol kan gennemføres jf. ovenfor« (DfK 2004).

Projektet, der løber over 4 år, er budgetteret til 2,5 millioner årligt. En norsk undersøgelse af stofmisbrug blandt indsatte i norske fængsler konkluderer imidlertid, at stofbrug er højest i de fængsler, hvor kontrolniveauet i form af visitation, urinprøver og kropsundersøgelser er højest. Skal problemerne med stofbrug løses, konkluderes i den norske undersøgelse, er det med metoder som nærhed, kommunikation, interaktion, forståelse og interesse for den indsatte. Dette skal følges op af tilbud omkring arbejde, undervisning og fritidsaktiviteter (Engbo 2001:189).

Personen bliver aldrig helt den samme igen

Inden for fængslets mure er hverdagen nøje struktureret og skemalagt, og de indsatte følger de fastlagte gøremål.³⁹ Der er arbejdspligt inden for et defineret tidsrum. Flere fortæller, at det forudsigelige og de minimale indtryk udefra gør afsoningen lettere at udholde. En plusbeboer fortæller om disciplineringsens effekt på sigt:

»Jeg er blevet en fantastisk god afsoner – ligesom en robot. Jeg er blevet ligesom en maskine«

Vedkommende tilegner sig således strukturerne og tilpasser sig den rytme, der er, og overholder klokkeslæt med minuts præcision. Fængselslivet opleves som en forudsigelig osteklokketilværelse – en periode i livet, der er sat på stand by følelsesmæssigt og socialt.

35. Se endvidere KRIM 1992 siderne 121, 169, 189, 227, 254, 257.

36. Inklusiv Norge.

37. Der findes desværre ikke nogen særskilt dansk opgørelse over omfanget af stofbrugere indenfor de danske fængsler. Den opgørelse, der findes om danske forhold refererer, at 38 pct. af de indsatte i danske fængsler har brugt narkotiske stoffer umiddelbart inden indsættelse i fængslet (E.O.N.N. 2002: kapitel 3, figur 25).

38. Flerårsaftalen for Kriminalforsorgen blev indgået den 8. november 2003 og gælder for perioden 2004-2007. Aftalen er indgået mellem Venstre, Det Konservative Folkeparti og Dansk Folkeparti.

39. Ifølge sfbL § 67 kan institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, ikende en disciplinærstraf såfremt den indsatte tilsidesætter sig beskæftigelsespligten efter § 38, stk. 1.

Efterdønningen af opholdet i fængslet fortsætter endvidere den første tid, hvor vedkommende er under friere rammer. Efter et månedslangt ophold i en arrest fortæller en plusbeboer, at vedkommende i flere nætter undlod at gå på toilettet, fordi arrestpersonalet skulle vækkes i disse situationer. En anden fortæller, at personen afventer nogen til at låse døre op, selv om dørene er åbne. Tremmerne og overvågningen er således blevet internaliseret og effektiv selv efter et stykke tid i de friere rammer. Resultatet af fængselsopholdet er blevet til det disciplinerede individ.

I en Michel Foucaults forståelse er disciplinering et overordnet begreb for en række teknikker og praktikker, der har til hensigt at dirigere og forme individers adfærd. En teknik til disciplinering af den indsatte er gennem overvågning og social kontrol. Den sociale kontrol udtrykker sig fx gennem faste rutiner og regler for adfærd blandt andet i fængslet. Hensigten med udøvelsen af disse disciplineringsteknikker og praktikker er, at overvågningen og den sociale kontrol bliver internaliseret af individet, hvorved individet gøres til genstand for sin egen selvovervågning (Foucault 2002:186-222). Har personen været underlagt disse teknikker og fængselsstrukturer igennem længere tid, er det en vanskelig proces at fralægge sig disse strukturer, og den indsatte skal gennemgå en akklimatiseringsproces.

Påvirkningen af fængselsopholdet og fængselsstrukturen sætter sine spor, og en plusbeboer fortæller, hvordan han selv og hans nære netværk har mærket en forandring hos ham:

»Lunten er blevet meget kortere. Det er den i hvert fald. Sådan var jeg ikke før [...] Som min kæreste siger, hvis der noget der går mig imod, så kan jeg hurtigt blive ond. Jeg er meget kontant og tænker måske ikke altid over, hvad jeg siger, og jeg siger altid lige præcis, hvad jeg tænker på, og hvis folk ikke kan tåle det, så lad vær' med at irritere mig og det har noget med lunten at gøre – den er blevet kortere af at være herinde. Der er mindre, at vi vil acceptere at være med til [...] og det tror jeg egentlig er generelt for os alle sammen. Man skal ikke trampes på én gang til. Det tror jeg skinner igennem for os alle sammen«

Tolerancetærsklen er blevet mindre, og han finder sig i mindre fra systemets side i forhold til tidligere. Det tyder således på, at Stanton Wheelers antagelse om, at personen ikke er den samme mere, når vedkommende forlader fængslet, i dette tilfælde betyder, at denne person har fået en meget lavere frustrationstærskel end tidligere (Wheeler 1961). Det er ligeledes tankevækkende, at effekten af fængselsopholdet er blevet, at den vrede og frustration, der tidligere var rettet mod enkeltpersoner, er blevet til en generel systemfjendskhed, som Maher og Steins undersøgelse ligeledes peger på (Maher & Stein 1968).

7.2. Opsummerende

Dette afsnit har skitseret plusbeboernes erfaringer med fængselslivet. Plusbeboeren har igennem en længere periode opholdt sig ufrivilligt et sted sammen med andre lovovertrædere, hvor der i ofte har været tale om ganske lidt kontakt til livet udenfor. Miljøet har flere steder været råt og uforsonligt, og personen beskytter sig gennem en hård og afvisende facade. Der kan foregå en egentlig socialisering til fængselslivet samt det adfærdskodeks, nogle indsatte mener, bør være gældende i fængslet. Der har endvidere været brug af narkotiske stoffer, og de, der ikke har taget del i dette, har trukket sig tilbage

fra fællesskabet. Konflikter mellem de indsatte har i flere tilfælde været løst gennem brug af korporlig afstraffelse. Flertallet er mistænksomme og skeptiske over de ansattes intentioner, og i hovedparten af tilfældene har der ikke været meget positiv kontakt med de ansatte. Nogle har fået en lavere frustrationsstærkel, og tåler derfor mindre psykisk. Inden den endelige løsladelse får enkelte plusbeboere mulighed for en gradvis udslusning gennem et pensionsophold. De ovenfor skitserede problemstillinger kan være det erfaringsgrundlag med straf og afsoning, personen ankommer til pension Skejby med.

Kapitel 8. Plussernes erfaringer med Skejby modellen

Som det fremgik af det foregående afsnit, bærer hovedparten af plusbeboerne fængslets strukturer med sig efter afsoningen. I det følgende kapitel fokuseres der på plusbeboernes motivation for optagelse på pensionen samt hvilke ting, plusbeboerne finder positive og negative ved pension Skejby, herunder uddyndingsprincippet.

8.1. Motivationen for indflytningen

Som det fremgik af betingelsen for optagelse på Kriminalforsorgens pensioner skal vedkommende først og fremmest være indstillet på og udtrykke interesse for at blive overført til afsoning på en pension. De fleste af plusbeboerne har dog på forhånd hørt forbavsende lidt om Skejby, inden de kom der. To personer har hørt om stedet gennem familie eller venner, og andre to personer har læst om stedet i aviser. Der er ikke nogen af de adspurgte i undersøgelsen, der ansøgte om optagelse på pension Skejby på grund af princippet om uddynding. Den vigtigste årsag til at ansøge om optagelse på pensionen angives at være stedets beliggenhed. Personerne angiver i denne sammenhæng, at det er meget betydningsfuldt at få familien eller kæresteren geografisk tættere på afsoningsstedet. En anden begrundelse er, at arbejds- eller uddannelsessted er beliggende geografisk tæt på pensionens placering.

8.2. Frihed under ansvar

Plusbeboerne angiver, at det tydeligt fremgår, at pensionen er et hjem for nogle personer, der opholder sig dér frivilligt. Der er ofte folk i fællesarealerne, der spiller spil, hører musik eller taler sammen. Det hjemlige aspekt understreges også af, at alle beboere får udleveret en nøgle til hoveddøren.

På trods af de hjemlige rammer føler plusbeboerne sig dog stadig frihedsberøvede og underlagt afsoningsbetingelser. Så selv om nogen kan hævde, at pension Skejby udefra set kan opfattes som den rene feriekoloni, opfattes rammene stadig som frihedsberøvende af plusbeboerne. Det kræver en høj grad af selvdisciplinering ikke at forlade stedet, når friheden forekommer så besnærende tæt på. Plusbeboerne angiver en oplevelse af, at de gives frihed under ansvar. Det drejer sig både om udgangsmulighed, men derudover er det også tilladt at indtage alkohol ved festlige lejligheder på pensionen.⁴⁰ Den udviste tillid betyder, at plusbeboerne forsøger at leve op til denne tillidserklæring. Det er yderst sjældent, at plusbeboerne misbruger udgangsregler eller misbruger friheden til at indtage alkohol på stedet.

Der opleves ikke de samme problemer med stoffer, som der er på andre afsoningssteder. En plusbeboer mener, at det skyldes følgende forhold:

»At man kan være her og komme videre og deltage i fællesskabet. Det er ikke truslen om at blive kylet tilbage i fængslet, men det er ønsket om at deltage«

---

40. Alkoholpolitikken på pensionen er, at vedkommende ikke må optræde beruset i fællesarealerne. I perioderne med deltagerobservation er der ikke observeret berusede mennesker eller tomme spiritus- og ølflasker, hverken på fællesarealer eller beboernes værelser på pensionen.

Han pointerer således, at der ikke bruges narkotiske stoffer på pensionen, fordi beboerne ikke vil miste de privilegier, som er opnået på pension Skejby. De privilegier, det drejer sig om, er blandt andet frihed under ansvar, medindflydelse og medinddragelse i det sociale liv og mulighed for at påvirke sin hverdag gennem en struktureret dialog med de andre beboere. Det er altså de positive privilegier, der regulerer det sociale liv på pensionen. Dette skal ses i kontrast til det miljø, de indsatte er kommet fra, hvor der er meget lidt eller intet at miste, hvorfor det opleves som underordnet at miste det lidt, som man har. Det er således yderst sjældent, at der forekommer på Skejby vilkårsovertrædelser på baggrund af stofmisbrug med tilbageførsler eller bortvisning fra stedet til følge.

8.3. Det svære fællesskab med andre lovovertrædere

Plusbeboerne fremhæver, at det er vanskeligt at indgå i fællesskab med seksualforbrydere, der hidtil er blevet betragtet som fængselslivets pariaer og dem, man tog afstand fra fysisk og psykisk. En plusbeboer beskriver det på denne måde:

»Du kommer lige fra steder, hvor folk jokker dem i hovedet, og de ryger på intensiv, fordi de har gjort det der. Så kommer du herop, og så skal du sidde og snakke med dem og spise aftensmad. Det kræver lige lidt tilvænning«

En anden har oplevet det påtvungne fællesskab som så provokerende, at han overvejede at lade sig tilbageføre til fængslet. Han fortæller:

»Nu har jeg været i fængselsvæsnen i meget lang tid, og det er sådan nogle ting, man ligesom får printet ind på nethinden, at sådan noget er ikke rigtigt. Vi andre har også lavet noget, og det er heller ikke rigtig. Men der er gradbøjninger indenfor kriminalitet, og jeg kunne ikke acceptere det på daværende tidspunkt [at indgå i fællesskab med seksualforbrydere] Her skal man være så og så social, og man skal næsten holde hinanden i hånden [...] og det sagde jeg, at det gider jeg ikke. Hvis jeg skal det, så vil jeg ikke være her. Så kan I lige så godt sende mig tilbage, og så kan jeg have resten af min afsoning med værdighed«

Som det fremgår af konceptet 'Skejby-modellen', fordrer denne, at vedkommende er villig til at deltage aktivt i pensionens forskellige aktiviteter herunder fælles madlavning, gruppemøder m.v. Hvis vedkommende ikke deltager, er det bortvisningsgrund. Der er ikke mange pladser til rådighed på Kriminalforsorgens pensioner og endsige på steder, hvor den geografiske dimension imødekommes for afsone- ren. Hvis personen ikke kan acceptere selve Skejby-modellen med fokus på åbenhed og fællesskab, er det eneste alternativ således at lade sig tilbageføre til det fængsel, som vedkommende blev overført fra. Dette dilemma står stærkt i nogle enkelte plusbeboeres bevidsthed. De fortæller, at de må gå på kompromis med nogle fastforankrede holdninger omkring personer dømt for seksualforbrydelser for at have mulighed for at afsone et sted, der er i tilknytning til deres arbejdsplads eller familie. De samme personer nævner i denne sammenhæng, at hvis de på noget tidspunkt skal afsone en dom igen, vil de ikke tage ophold på pension Skejby qua kravet om de fælles aktiviteter med denne gruppe.

For nogen plusbeboere betyder dialogen og samværet imidlertid, at forholdet til personer dømt for seksualforbrydelser forandrer sig på den måde, at vedkommende tager afstand fra fysiske afstraffelsesme-

toder over for gruppen. Flere plusbeboere fortæller, at de ikke længere ønsker at seksualforbrydere 'får en kugle for panden' eller, at de ikke længere blot vil 'klynge dem op i den nærmeste lygtepæl', eller mener, de skal have en 'hæksaks'. På sigt ser plusbeboerne dem i stedet for som personer, der har brug for professionel hjælp, og personer, der er behandlingskrævende. En plusbeboer fortæller:

»Jeg er nok nået dertil, at jeg ikke ligefrem synes, at de skal have tæsk. De skal hjælpes og de skal helbredes. Hvis man kan kalde det en sygdom. Og er det en sygdom, jamen så kan det jo helbredes. Og er det bare fordi, at de er mærkelige oppe i hovedet, jamen så skal de kastreres. Måske skal de ikke have tæsk, men sådan fungerer det jo inde i et fængsel«

På pension Skejby kan lovovertrædere inden for kategorien 'seksualforbrydelser' have en afsoning fri for vold. Det er ikke fordi, at denne form for lovovertrædelser accepteres på pension Skejby, men der accepteres ikke vold som udtryksform mellem beboerne, og samtidig er der en indstilling om, at der skal være plads til alle. Det tyder på, at man igennem samværet og dialogen bliver bedre til at *adskille person og sag*, forstået på den måde, at en person kan indeholde meget mere end 'blot' den gerning, han har begået.

Det fordrer imidlertid også, at vedkommende – for at blive socialt accepteret blandt de øvrige beboere – fortæller om og erkender sin dom og forholder sig ydmygt til den gerning, som vedkommende har begået. Det er med andre ord ikke velset at prale af voldtægt eller overgreb mod mindreårige, og forekommer det, er reguleringsmekanismen, at personen bliver frosset ude af fællesskabet mellem beboerne.

Personer, der er dømt for en seksualforbrydelse, og som er blevet interviewet til denne undersøgelse, udtrykker tilfredshed med at afsone på pensionen. De oplever ikke decideret negative repressalier fra andre beboere, om end en person alligevel opfatter, at beboerne ikke er så opsøgende socialt over for ham i forhold til andre beboere.

8.4. Hvad siger plusbeboerne om de ansatte?

På pension Skejby fremhæver hovedparten af plusbeboerne, at de oplever en ægte interesse og engagement fra de ansatte. Oplevelsen af, at der er oprigtig interesse for ens sag og for sin person, medfører, at den modstand vedkommende havde imod systemet og systemets repræsentanter gradvist nedbrydes, og for nogen plusbeboere betyder dette, at tilliden til systemet langsomt vender tilbage under opholdet på pension Skejby. En plusbeboer beskriver, at tilliden til systemet er et nødvendigt fundament, når personen står foran løsladelse. Han fortæller:

»Vi skal alle sammen ud og være i verden igen, og hvis mistilliden først er røget til autoriteter, så er der jo ikke længere nogen, der kan fortælle os noget, fordi så går vi jo bare ud og laver vores egne spilleregler igen. Bare ud i verden, hvor de måske mere her hjælper os til at finde ud af, at du skal sgu lige, og du skal sgu lige. Det tror jeg er forcen ved Skejby. Og det er også derfor ... jeg tror sgu ikke, at jeg bliver kriminel igen. Det ved jeg, at jeg ikke gør«

Pension Skejby's struktur og den geografiske nærhed i forhold til familien betyder endvidere, at plusbeboerne får mulighed for en daglig kontakt med familien.

»Mulighederne ved at være her er jo, at min kone og mit barn kan komme og besøge mig hver dag. Hvis min kone skal et eller andet og mit barn skal passes, kan jeg få lov til at passe mit barn her. Jeg har jo ikke prøvet at være far før. Følelsen af at se på mit barn, når mit barn ligger der og sover [peger på en tremmeseng]. Det er fantastisk. Så har man det godt. Det ville ikke kunne lade sig gøre i fængslet«

Flere plusbeboere oplever endvidere, at ansattes interesse og stedets indretning gør, at flere afsonere igen får lyst og mod på at modtage besøg af familien. Som en plusbeboer beskriver det:

»Det er et venligt sted for familien at komme her. De andre steder er der besøgslokaler, kontrol, hvad har du i tasken? Og alt det der som gør, at familien tvinges ud i et modsætningsforhold til personalet. Og det er vanvittigt«

Fængslets kontrolforanstaltninger, der udøves over for de pårørende, medfører, at de pårørende kan få et distanceret og modsætningsfyldt forhold til de ansatte i fængslet. Kontrolforanstaltningerne medfører endvidere, at indsatte har frabedt sig besøg selv fra den nærmeste familie, såsom ægtefælle og børn. Det betyder, at det kan være vanskeligt at opretholde et parforhold under strafafsoningen. Dette understøttes af en undersøgelse af dømtes levkår, som påviser, at skilsmisser blandt fængselsdømte straffelovsovertrædere er 10 gange så hyppige som i befolkningen generelt (Kyvsgaard 1989:93).

8.5. Plussernes erfaringer med minuserne

Ifølge hovedparten af plusbeboerne betyder det, at der bor mennesker frivilligt og opholder sig af egen lyst på pensionen, at stemningen internt i huset opleves som langt mere positiv end på andre afsoningssteder. En plusbeboer beskriver det på følgende måde:

»De der minuser er fede nok. Da jeg kom her første gang til optagelse, da kunne jeg mærke den der positivitet, der var i huset her. Det overraskede mig faktisk ekstremt, at der kunne være sådan en positivitet i noget, der er en del af et fængsel. Vi er jo en del af et fængsel, fordi det jo stadigvæk er afsoning. Jeg var noget overrasket over, at jeg kunne mærke den der positivitet, og folk var glade. Jeg sad og tænkte over, at folk de bliver sgu glade for at sidde inde. Det var bare for vildt. Nu har jeg jo været muggen i godt 11 måneder, indtil jeg kom her«

Han beskriver, hvordan humøret har ændret sig på den måde, at han havde været 'muggen' i 11 måneder, indtil han kom på pension Skejby. Årsagen til, at humøret er skiftet, skyldes blandt andet, at minusbeboernes positive attitude smitter af på stemningen i huset, og denne stemning påvirker også ham. En plusbeboer fortæller endvidere, at han generelt er blevet et gladere menneske efter at have opholdt sig på pensionen gennem fire måneder. Plusbeboere betegner denne stemning som en uskyldig glæde, der spredes i huset, og som blandt andet viser sig ved, at beboerne fniser og pjatter sammen, som alle andre unge mennesker også gør.

Andre plusbeboere mener, at den positive stemning opstår, fordi minusbeboerne ikke bærer negative oplevelser fra fængslet med sig eller forholder sig negativt vurderende i forhold til den kriminalitet, som vedkommende har begået. Oplevelserne fra fængslet manifesterer sig endvidere i en høj grad af modstand mod det sted, hvor man blev placeret, og de mennesker, der er blevet sat til at kontrollere ens gøren og laden. Minusbeboerne har ikke denne systemmodstand hverken mod stedet eller mod de ansatte, hvilket betyder, at negativiteten til systemet minimeres og fylder mindre i miljøet.

Den positive attitude opstår således i fraværet af den skyggeside, som oplevelserne fra den kriminelle gerning og fængselslivet repræsenterer, og gennem kontakten til minusbeboerne konfronteres vedkommende således ikke konstant med de negative erfaringer, som personen hidtil har gjort sig.

Nogle plusbeboere pointerer, at man skal være gjort af et særligt stof og være modig for, at vil bo sammen med »sådan nogle som dem«. Flere plusbeboere understreger i denne sammenhæng, at fordelingen af minus- og plusbeboere er vigtig for, at udtyndingen skal virke efter hensigten. En plusbeboer har gjort sig følgende overvejelser om fordelingen af henholdsvis minus og plusbeboere. Han fortæller:

»Det kan også være farligt for minuserne at være sammen med et kriminelt klientel, fordi de jo er i undertal. *Hvordan kunne det blive farligt?* Man tilpasser sig sin gruppe, og hvis de er i undertal, så vil de jo tilpasse sig de kriminelle. På den måde vil jeg mene, at det kunne være farligt. Men jeg har bare ikke en fornemmelse af, at det er sådan. Det er jo nok fordi, at det her er sådan lidt institutionsagtigt. Men det kunne nemt blive farligt. De vil jo som mennesker tilpasse sig den gruppe, som de er i. Man kan jo ikke forlange, at det er de kriminelle, der tilpasser sig en enkelt minuser [...] Mindretallet ville lægge under for dem, der er flest af. Så ville det have den omvendte effekt af, end hvad der er ønsket. *Hvad mener du det er for en effekt, som man ønsker?* Jamen at de kriminelle skal opføre sig ordentligt. Men det kunne jo nemt blive omvendt, hvis det ikke var for den måde, det kører på her, altså det der institutionsagtige, fordi så ville mindretallet jo netop bukke under«

Som det fremgik af det teoretiske afsnit om P-faktor teorien, er Rienecks anbefaling, at bør være flere ikke-belastede end belastede i miljøet (Holstein et. al 1977). Plusbeboerens iagttagelse er, at minusbeboerne ikke må være i mindretal, fordi de ellers vil tilpasse sig de kriminelle. Minusbeboerne er imidlertid konstant i mindretal med en P-faktor på 40:60. I sommeren 2004 var der en reduktion i antallet i minusbeboere, fordi pensionen skulle renoveres. Stedets forstander prioriterede at bibeholde antallet af afsoningspladser af hensyn til de dømte, der ventede hjemme eller i en fængselsafdeling på en plads på pensionen. Flere beboere nævner i denne sammenhæng, at de kunne mærke, at der bredte sig en negativ stemning i huset i takt med, at minusgruppen blev minimeret.

Plusbeboeren angiver endvidere, at minusbeboerne ikke tilpasser sig, fordi stedet er 'institutionsagtigt', hvormed menes, at der er medarbejdere på pensionen. Dette kan tolkes som, at der bør være nogen form for ydre styring med grupperne, når fordelingen mellem belastede og ikke belastede er med en overrepræsentation af belastede.

På forespørgsel om, hvordan normarbejdet virker, pointerer en plusbeboer, at den sociale interaktion med ikke-kriminelle, der samtidig *ikke* repræsenterer et system, er betydningsfuld. Igennem interaktionen diskuterer personerne normer og holdninger og overfører de normer, som man har. Det kræver imidlertid en kommunikativ åbenhed og villighed til at diskutere de holdninger og normer, man har:

»Jeg har set mange minuser have lange samtaler med plusser om, at 'det her kan du ikke være bekendt' og 'kan du ikke se det'? Og nogen gange er det bare skænderier, men andre gange har de sat sig ned og snakket. De lærer sgu noget af det, og det synes jeg er godt«

Det er ligeledes interessant, at denne plusbeboer omtaler de andre plusbeboere på pensionen som en gruppe, han ikke er en del af. Tidligere i sit afsoningsforløb i åbne og lukkede fængsler har han opfattet sig som en del af gruppen af indsatte og udtrykker, at han – bortset fra én situation⁴¹ – har optrådt solidarisk med de indsattes holdninger til systemet.

Gennem samtalen med dem, man bor sammen med, bliver plusbeboerne bevidstgjorte om, at en bestemt adfærd eller måde at tale på kan virke grænseoverskridende eller bryde de gængse normer for samvær med andre mennesker. Normpåvirkningen og det opdragende samvær foregår her mellem ligesindede i en kammeratskabsgruppe. Havde det været en systemrepræsentant, der havde sagt 'det her kan du ikke være bekendt' eller 'kan du ikke se det', så havde personen, der bliver korrigeret, ifølge Rienecks teori, vendt sig imod det sagte:

»Hvis jeg havde stået og brokket mig til en anden fange, så har jeg sagt 'kraftedeme, de er nogen svin alle sammen, og vi skal smadre det hele, og det hele er bare noget lort. Fuck det her lortested'. Her er der en meget større chance for at have en fornuftig dialog her. Og minuserne præger en til at tænke på en anden måde og udvikle og have en fornuftig jargon i stedet for at hænge fast i den der fængselsjargon med, at 'vi hader hele verden'. Og det sidder jo selv i mig, og jeg brokker mig over sådan noget lort, så siger de 'jamen har du tænkt på at sådan og sådan'. I stedet for at jeg siger det til én, der siger 'ja sådan noget lort'«

En anden plusbeboer fortæller endvidere, at minusbeboerne får ham til at se på tingene på en anden måde, hvorimod hvis vedkommende taler med en indsat, bliver han bekræftet i negativitet og systemmodstanden.

Interaktionen mellem minus og plusbeboere foregår på det daglige plan, men på gruppemøderne er interaktionen og kommunikationen struktureret på den måde, at diverse punkter skal berøres, hvorunder ens personlige fremtræden kan være et emne til diskussion. En plusbeboer fortæller:

»Jeg har ikke været god til at give ros eller ris, fordi jeg plejer altid at få folk til at makke ret, hvis jeg råber højt, eller også stikker jeg dem et par flade. Den holder ikke i længden. Det har jeg mistet for mange kammerater på [...] Nu snakker jeg stille og roligt og siger, hvis det er noget lort, at de har lavet. Altså vi sætter os ned og snakker om tingene i stedet for«

---

41. Vedkommende sympatiserede ikke med en anden indsat og ville ikke betale til, at denne person kunne leve godt under en forventelig længere periode i isolationscellen. Det tyder på, at solidaritet blandt de indsatte ikke opstår, blot fordi personerne deler samme betingelser – nemlig at være indsatte. Solidaritet opstår på grund af personlige relationer.

Denne interviewperson har tidligere været vant til at løse konflikter på en voldelig måde. Han fortæller, at han er blevet bedre til at verbalisere sine frustrationer gennem samtalen med de ligestillede medbeboere. Minusernes tilstedeværelse pointeres af andre som meget vigtig i den sammenhæng blandt andet fordi, at de ikke har samme form for modstand mod at fortælle om personlige forhold.

En konfronterende og pågående adfærd bliver fralært hos flere under opholdet på pension, og en plusbeboer fortæller om den proces, der foregår:

»Da jeg kom fra fængslet, havde jeg den der hårde tone, og folk stod og kiggede på mig og sagde 'slap nu af og få de der arme ind'. Jeg går jo og spiller bred en gang imellem. Det kan man ikke lade være med. Det kommer af sig selv. Så det er gået stille og roligt i sig selv igen«

Denne plusbeboer har oplevet en gradvis proces omkring at fralægge sig en hårdkogt og afvisende attitude. Processen er igangsat på baggrund af kommentarer om adfærden fra medbeboerne – plusbeboere såvel som minusbeboere. Det er imidlertid essentielt, at der *skal* være nogle, der kontinuerligt kommenterer adfærden, og at adfærden vurderes til at være unødvendig inden for de givne rammer. Når vedkommende har været en del af en kriminel subkultur og/eller har afsonet i flere år og været en del af fængselsmiljøet, tager det selvfølgelig et stykke tid, før personen 'får armene ind til kroppen' igen og fralægger sig bestemte talemåder eller en bestemt adfærd, hvorfor processen omkring at fralægge sig fængselsjargonen kan være langvarig. For de plusbeboere, der kun har et kortvarigt ophold på pensionen, betyder det således også, at nogen forlader pensionen ligeså brede, som da de kom.

Et andet eksempel på den opdragende adfærd mellem minus og plusbeboer angår den situation, hvor en plusbeboer betegner sit værelse som en pind. Vedkommende bliver det korrigeret af de andre beboere med kommentaren, at det hedder et værelse. Hvis en plusbeboer beder en anden beboer om at 'lukke røven', bliver det også kommenteret af de andre beboere, og vedkommende får besked på at moderere sit sprog og udtalelser. Hovedparten af plusbeboerne pointerer i denne henseende, at det netop er minusbeboernes kommentarer, der har den største effekt, fordi de betragter og kommenterer adfærden med det omgivende samfunds øjne, og korrektionen tåles, fordi den kommer fra en ligestillet medbeboer. En plusbeboer fortæller:

»Lige så snart jeg fik kontakt med almindelig mennesker, kunne jeg mærke, at der var noget galt med min adfærd og sproget. Jeg var bare ikke opmærksom på det inde i fængslet, fordi sådan taler alle. Der føler man sig ikke anderledes«

For nogen personer falder den hårdkogte attitude til jorden på pension Skejby, fordi den ikke opleves som nødvendig at have, og ifølge en plusbeboer falder man gradvist til ro med sig selv. Han fortæller:

»De indsatte kommer i ro med sig selv, også de der er i uro med sig selv. For eksempel dem der kommer ind af døren fuldstændig uden humor. De slapper af og finder sig selv igen«

I dette citat fremgår det ligeledes tydeligt, at vedkommende ikke opfatter sig som en del af en gruppe plusbeboere, men han distancerer sig og observerer gruppen som en udenforstående person. Hvor lang tid, der går, fra man opfatter sig som 'en af dem' til at blive 'en af os', er vanskeligt at vurdere, og det afhænger antagelig også af, hvor lang tid vedkommende har indgået i fællesskaber, hvor den hårdkogte attitude er standardadfærd, samt af, hvad man får ud af psykisk og socialt at fralægge sig denne attitude. Andre plusbeboere har imidlertid ikke på noget tidspunkt opfattet sig som en del af et 'fange-fællesskab' i fængselsmiljøet.⁴² På pension Skejby opfatter de sig heller ikke som en del af et fællesskab, men fremtræder som enspændere.

Idet beboergruppen på pension Skejby også består af mennesker, der ikke har kriminalitet som en belastningsgrad, bliver kriminalitet ikke længere det, som man er fælles om.

»Når du har kriminelle, der kun er sammen med kriminelle, hvad kan du så snakke om? Kriminalitet! Det er det, snakken drejer sig om. Når du får nogen ind, der ikke er kriminelle, så begynder samtalen at tage en drejning, og man snakker om noget andet«

På forespørgsel om, hvorvidt det er minusbeboerne, der gør forskellen omkring samtaleemnerne på pension Skejby, svarer en plusbeboer:

»Jeg oplever det som havende en meget stor effekt. Alene de emner der tales om. Det er det tydeligste eksempel på, hvor man kan se effekten. Og det er ikke fordi, at der går pædagoger rundt. Det er ikke dem, der styrer samtalerne. Det er simpelthen fordi, at der i alle grupperingerne er forskellige typer sammen, og så snakker vi om almindeligheder, såsom hvad der foregår i hverdagen. Og det er jo langt bedre end det, som man oplever i det åbne fængsel, hvor der tales en hel del om kriminalitet, og der laves lidt små numre. Der er nogen, der skal have smuglet lidt ind, og nogen skal have smuglet lidt ud. Så får hele miljøet karakter af, at det går lidt ud på at snyde systemet. Det oplever man ikke her. Her går det ikke ud på at snyde systemet, men at leve. Det tror jeg gør en kæmpe forskel i forhold til opfattelsen af, hvordan vi kommer videre i systemet«

Fællesskabet mellem samtlige beboere er ikke funderet i at snyde systemet, fordi der umiddelbart ikke er nogen, der har gevinst af eller interesse i at snyde. Den udbredte holdning og normsættet blandt flertallet af beboerne er, hvordan man får den bedst mulige hverdag sammen, og hvordan man kommer videre i tilværelsen på den bedste måde. Fordi kriminaliteten ikke længere er den fælles referenceramme, taler beboerne sammen om hverdagens oplevelser enten på arbejdspladsen eller uddannelsesstedet eller om praktiske opgaver, der skal løses i fællesskab, fx indkøb, madlavning og rengøring. Flere plusbeboere fortæller i denne henseende, at de er trætte af al den snak om kriminalitet og afsoningsforhold og systemmodstand. De oplever det således som frigørende, at skulle forholde sig til almindelige dagligdags ting. En plusbeboer fortæller:

»Jeg synes, at det er rart med minuser, fordi de kommer ligesom med et frisk pust. Når du sidder med plusser hele tiden, hvor det eneste, det kører på, er din afsoning, og hvor råddent systemet er. Det kan jeg godt blive træt af at høre på [...] Der er det rart at kunne sætte sig ned med minusbeboerne og snakke med dem om, hvad der foregår udenfor fængselsvæsenet«

42. Det er vanskeligt, at sige noget generelt for de tre personer, det drejer sig om.

Minusbeboerne tilstedeværelse medfører, at samtalen ikke kun er fokuseret på kriminalitet og alle de andre negative aspekter, der knytter sig til frihedsberøvelsen. En anden plusbeboer pointerer:

»Noget af det, jeg er så glad for her, det er, at der ikke bliver talt om kriminalitet. I fængslet bliver der talt kriminalitet hele tiden. For eksempel hvis der sidder fem fra fængslet og en minuser inden i stuen, så bliver der ikke talt kriminalitet. Men hvis den minuser forlader stuen, så kan der ikke gå ret lang tid, så begynder folk at tale om kriminalitet. Og det er rigtigt«

Som det fremgår af ovenstående betyder minusbeboernes tilstedeværelse, at såfremt der har været ansatser til at tale kriminalitet blandt plusbeboerne, forstummer denne samtale, når blot der er én minusbeboer til stede. Årsagerne er blandt andet, at minusbeboerne ikke har nogen erfaringer inden for emnet, ikke deler samme interesse eller kender nogen, der afsoner i enten det ene eller det andet fængsel. Personerne taler i stedet for sammen om alt mellem himmel og jord – studierne, arbejdet, kærester, venskaber, musik og byture, økonomi, politik og samfundsforhold.

En anden forklaring på karakteren af samtaleemnerne kan være, at minusbeboerne udøver uformel social kontrol overfor plusbeboerne. Denne form for kontrol udøves af almindelige mennesker, fx forældre og kammerater. Den uformelle sociale kontrol udtrykkes nonverbalt, fx gennem øjenkast eller en panderynke,⁴³ hvorigennem man får anerkendelse eller bliver sanktioneret af sine medmennesker. Denne kontrolform er effektiv, fordi mennesket som hovedregel ønsker accept fra sine omgivelser, hvilket opnås ved, at man opfører sig på den ønskede måde.

Hvis Kornhausers 'ligevægtsteori' overføres til konceptet bag pension Skejby, bliver minusbeboernes konflikthåndtering samt deres opfattelse af kriminalitet det synlige eksempel på det omgivende samfunds normer og værdier. Medarbejderens rolle bliver i denne sammenhæng at sikre, at alle parter følger det overordnede normsæt på pensionen, som er funderet i social ansvarlighed, medindflydelse og åbenhed. Ifølge Kornhauser vil normerne blive kendt gyldige og dermed fulgt, såfremt personerne erfarer, at andre mennesker følger det samme normsæt. Kulturen inden for den specifikke kontekst bliver herved styrket på bekostning af kulturen og normsættet indenfor den kriminelle delkultur (Kornhauser 1978).

8.5. Opsummerende

Plusbeboerne søger først og fremmest optagelse på pensionen, fordi afsoningsstedet er geografisk tættere på familie eller uddannelse/arbejdsplads. Ingen af de interviewede har valgt Skejby på grund af udtyndingsmodellen. Stedets indretning og rammer indikerer noget hjemligt, fordi det er et hjem for minusbeboerne. Plusbeboere, der hidtil har afskåret sig fra kontakt med familien, genoptager atter denne kontakt blandt andet fordi, pensionen kan tilbyde nogle ordentlige rammer for besøg.

---

43. Den sociale kontrol kan også udøves som formel social kontrol, hvilket er den kontrolform, som politi og pædagoger udøver. Den formelle sociale kontrol kan derfor defineres som systemets måde at kontrollere på (Balvig 1995:79).

På pensionen er der ikke euforiserende stoffer til stede i samme omfang, som der opleves at være på andre afsoningssteder. Ifølge plusbeboerne er det ikke trusler og sanktioner, der medfører, at der er få stoffer på Skejby og ganske få tilbageforsler til fængslet. Det er derimod de positive elementer ved stedet – ønsket om at forblive på Skejby – der gør, at plusbeboerne overholder reglerne.

Det kan af nogle opleves som vanskeligt at indgå i fællesskab med personer, der er dømt for en seksualforbrydelse. Flere plusbeboere har dog ændret opfattelse af denne gruppe.

Plusbeboernes forhold til de ansatte angives at være fortroligt, og tillidsforholdet til systemet bliver gradvist [gen]etableret for flere.

Minusbeboerne medfører, at stemningen ændrer sig i positiv retning, fordi de frivilligt har valgt at opholde sig på pensionen. Flere plusbeboere slipper gradvist den negative indstilling til stedet, hvor de er anbragt. Fængselsjargonen fralægges, og metoden er kammeratlige kommentarer om adfærd beboerne imellem, hvorfor adfærden reguleres gennem en uformel social kontrol.

Åbenheden og den daglige interaktion funderet i en hverdagslig praksis betyder, at plusbeboerne bliver opfattet som andet end den kriminelle gerning, de er dømt for.

Opfattelsen af 'os versus de andre' forsvinder ligeledes gradvist gennem interaktionen med minusbeboerne. Der er ikke noget fælles fjendebillede, og beboerne deler ikke det samme erfaringsgrundlag med fængselssystemet eller de ansatte.

Det kriminelle fællesskabs normer svækkes gennem interaktion med de ikke-kriminelle. På denne måde foregår der en svækkelse af de kriminelle normer til fordel for en styrkelse af normsættet inden for det ikke-kriminelle fællesskab.

Kapitel 9. Minusbeboerne på pension Skejby

Minusbeboerne fordeler sig aldersmæssigt mellem 19 og 28 år og med en gennemsnitsalder på 24 år. Beskæftigelsesmæssigt er der tale om en nyuddannet akademiker, en social- og sundhedsassistent, en håndværker, fire uddannelsessøgende og to arbejdsledige, som afventer studieoptag.

9.1. Motivationen for indflytningen

To beboere flyttede ind, fordi de allerede kendte andre minusbeboere på pensionen. En anden person havde hørt om stedet gennem en kollega. Flertallet af minusbeboerne læste om stedet gennem pensionsannoncering efter nye beboere i diverse dagblade. En beboer understreger, at hvis vedkommende ikke på forhånd var blevet præsenteret for muligheden som idé gennem en avisannonce, var ideen ikke opstået af sig selv. Interessen blev vakt på følgende måde:

»Så kiggede jeg i aviser, og jeg havde faktisk aldrig hørt om det her sted, før jeg faldt over det i avisen. Da jeg så annoncen tænkte jeg bare 'nå sådan nogle kriminelle, det er ikke mig'. Men senere læste jeg den igen. Så tænkte jeg lidt mere over det, og så ringede jeg herud«

Annoncen beboeren henviser til indrykkes blandt andet i Århus Stiftstidende og i lokalavisen Århus Onsdag. Ordlyden af annoncen er som følger:

Figur 2. Pension Skejby's annonce.

Mangler du et sted at bo?

Spændende Bo-alternativ

Pensionen i Skejby søger flere minusbeboere

Pensionen i Skejby er en pension under kriminalforsorgen, hvor vi giver kriminalforsorgens klienter mulighed for at bo sammen med andre unge mennesker (minusbeboer), som ikke har en kriminel baggrund.

Vi tilbyder:

- Et spændende bosted, hvor der er store muligheder for personlig udvikling
- Mulighed for kreative aktiviteter i et af vore mange værksteder (cykelværksted, foto-og filmværksted, keramikværksted, læder-og malerværksted, træværksted) samt et musikrum.
- En overkommelig husleje på 950 kr. pr. måned

Vi forventer:

- At du ikke er tidligere straffet
- At du er i gang med en uddannelse eller har et arbejde
- At du er åben over for andre mennesker
- At du er indstillet på, at der vil blive stillet krav til dig som person
- At du aktivt ønsker at modarbejde kriminalitet via holdningspåvirkning
- At du er interesseret i at indgå i et fællesskab omkring madlavning, indkøb og andre daglige gøremål.

Beboeren fremhæver, at muligheden for at udfolde sig kreativt i de forskellige aktivitetsmuligheder, kollektive som individuelle, fx foto, keramik, tegning, musik, styrketræning, sejlture, udflugter m.v.,

fanger interessen. Andre minusbeboere angiver, at det fællesskabsrettede omhandlende, at få en dagligdag til at fungere gruppevis med indkøb, madlavning, regnskaber, konfliktløsning og andet, opleves som udfordrende. Den overkommelige husleje betyder også, at studerende på en SU kan overkomme denne udgift.

Det er ligeledes ønsket om at lære mennesket bag massemediernes fremstilling af 'forbryderne', der bærer interessen for nogle minusbeboere. En minusbeboer forklarer om sin motivation for at flytte ind på følgende måde:

»Jeg har altid haft en stor interesse for mennesker, der befinder sig lidt udenfor normalområdet, dem som man ikke nødvendigvis har så meget at gøre med, men som man læser om i aviserne og ser i fjernsynet og hører om, men ikke rigtig har sin dagligdag sammen med. Hvad enten det så er Bz'ere i København, eller det er flygtninge indvandrere, arbejdsløse, langtidsledige i Gjelstrupsparken, eller som her folk, der har lavet noget kriminelt, og som derfor er marginaliserede. Det har jeg altid syntes er rigtig rigtig interessant. Så det var sådan meget min bevæggrund for at komme her«

Og en anden minusbeboer fortæller:

»Jeg har en drivkraft imod noget, der er spændende. Imod steder hvor der sker noget. Steder som kan give en social erfaring. Jeg er meget interesseret i mennesker, og denne her verden er også lidt spændende at udforske. Det er en verden, som man meget ser gennem medierne, men hvad den egentlig går ud på, det vil jeg gerne finde ud af. Altså ikke fordi jeg gerne vil være kriminel, men det handler om at få noget erfaring«

Flere fremhæver, at den anderledes beboersammensætning pirrer en interesse for at lære nogle mennesker at kende, som man ellers ikke har kontakt med, og som umiddelbart kan være meget forskellig fra én selv. Et fællestræk blandt minusbeboerne er dog viljen og interessen for at gøre en forskel socialt og menneskeligt. Holstein et al. finder ligeledes *social interesse*, som et væsentligt incitament for minusbeboernes indflytning på pension Skejby (Holstein et al. 1977:34).

Der kan endvidere være latente årsager hos den enkelte, der medfører, at personen vælger at bo på pension Skejby.

Konfrontation mellem offer og gerningsmand

En beboer har været udsat for kriminalitet og flyttede ind på pensionen for at have mulighed for at forstå nogle af de bevæggrunde, der kan få mennesker til at begå en kriminel handling. Vedkommende fortæller at:

»Jeg er selv blevet udnyttet som barn. Det var en af grundene til, at jeg valgte at flytte herud [...] Jeg ville se, hvordan de i virkeligheden er, så jeg ikke bare gik rundt og så onde mennesker [...] Der hører også det med til historien, at jeg på det tidspunkt ikke havde bearbejdet tingene særlig godt, så det hele lå i baghovedet. Og det var faktisk en ting, jeg tog herud for, det der med, at blive bedre til at indse, hvad jeg havde oplevet i sin tid. Det har virket [...] Det var sundt for mig at gennemgå processen. *Vidste Hans [plusbeboer] at du havde været offer?* Det fik han at vide [...] Han fik det helt dårligt med det, hvordan jeg nu så på verden. Men vi fik

snakket det igennem, og han havde jo selv været udsat for det som barn, og havde selv udført samme form for kriminalitet. Også en meget tragisk historie. Og dem hører man jo nogen af her«

Gennem sit personlige kendskab til en plusbeboer, der har begået en lignende lovovertrædelse, som vedkommende har været offer for, er minusbeboeren således kommet videre i sit liv og nævner her, at have opnået indsigt i forhold til, hvorfor mennesker til tider handler, som de gør. De to parter, som beskrevet ovenfor gør brug af en form for *ad hoc baseret* konfliktråd. Det karakteristiske for den forståelsesproces i mødet mellem offer og gerningsmand er imidlertid, at ingen af parterne har været direkte involverede med hinanden i forhold til gerningen, men der er tale om et *vikarierende offer* (Snare 1994:84). Modellen med vikarierende offer er forskellig fra den hidtil anvendte form for konfliktråd i Danmark, hvor offer og gerningsmand mødes ansigt til ansigt. Evaluering af denne praksis peger imidlertid også på gode resultater (Henriksen 2003).

9.2. Reaktionen fra omverden

Umiddelbart efter beslutningen er taget om at flytte ind, fortæller flere beboere om stærke reaktioner fra omgivelserne. Nogle pårørende og bekendte har udtrykt bekymring over, at deres søn/datter eller bekendte skulle flytte ind og bo blandt dømte. Bekymringen har ikke været, hvorvidt vedkommende skulle starte på en kriminel løbebane, men om de udsatte sig selv for stor risiko for at blive udsat for en kriminel handling fx voldtægt eller voldelige overfald. Minusbeboerne fortæller i denne sammenhæng, at de ikke på noget tidspunkt har følt sig utrygge på pensionen.

Andre forældre støtter deres søn/datter i valget af bosted, og mener, at det modner den enkelte personligt og socialt. Disse forældre har typisk kendt til pensionens struktur og pædagogik gennem professionelle sammenhænge.

Efterfølgende indflytningen oplever minusbeboerne en stor interesse for at høre om stedet fra kollegaer og studiekammerater. Folk kommer gerne på besøg og samtlige minusbeboere fortæller, at folk altid bliver positivt overraskede over pensionen, og efter de ved selvsyn har oplevet stedet, udtrykkes der ikke længere bekymring over vedkommendes boligform.

9.3. Opsummerende

Såfremt hensigten er, at socialt ikke-belastede personer skal motiveres til at bo samme med socialt belastede er det nødvendigt dels at præsentere ideen – den opstår ikke af sig selv. Bostedet skal også være attraktivt fx med mulighed for kreativ udfoldelse, og det skal være økonomisk overkommeligt, så personer på en SU kan overkomme huslejen. Det virker ikke afskrækkende, at der bliver stillet krav til ens person både på det praktiske og på det personlige plan. Det finder flere personer derimod som udfordrende.

Motivationen for at flytte ind på pensionen er baseret på en indstilling om, at vedkommende gerne vil gøre en forskel socialt og menneskeligt. Hovedparten af minusbeboerne tiltrækkes generelt af stedets fokusering på det fællesskabsbaserede, hvor personen indgår i sociale sammenhænge med mennesker, der umiddelbart virker forskellige fra en selv.

Det viser sig imidlertid, at der kan være en latent motivation til stede hos den enkelte, hvor en person har brugt opholdet som en konfliktløsningsmodel ved at være vikarierende offer, for at bearbejde oplevelser som offer for en kriminalitet.

Kapitel 10. Minusernes erfaringer med Skejby-modellen

Minusbeboerne har som tidligere beskrevet forskellige motiver for at flytte ind på pensionen. Et fælles motiv er et ønske om at leve i fællesskab med en gruppe mennesker, som mange i den danske befolkning næppe ønsker som sin nabo.

10.1. Rollen som minusbeboer

Når en person flytter ind på pensionen som ikke-straffet, træder vedkommende ind i rollen som 'minusbeboer'. Fordi der er tale om en pension under Kriminalforsorgen, er der nogle overordnede ordensregler, som vedkommende skal følge.

Minusbeboeren skal dels optræde inden for det nedskrevne regelsæt, som pensionen har opstillet. Eksempler herpå er, at vedkommende af brandsikkerhedsmæssige hensyn skal oplyse om personnummer på eventuelle overnattende gæster. Minusbeboeren må ikke optræde synligt beruset i fællesarealerne eller bruge euforiserende stoffer på pensionen. Derudover skal vedkommende følge ikke nedskrevne retningslinier. En af disse er, at minusbeboeren ikke optræder nyfigent omkring detaljer i en strafferetlig sag. Hvis minusbeboeren ikke overholder denne retningslinie, medfører det påtale, eller at personen afholdes fra at flytte ind. En person, der var til optagelsessamtale, blev afvist af gruppens medlemmer, fordi vedkommende allerede under det første møde havde spurgt, hvorvidt en plusbeboer havde begået et drab i affekt. Som minusbeboer skal personen således have en god fornemmelse for, hvad vedkommende kan tillade sig at spørge om, og hvornår.

Derudover må personen være afklaret med, hvordan vedkommende forholder sig følelsesmæssigt til forskellige former for kriminalitet. Som en minusbeboer beskriver det, så bliver narkobaronen ikke hyldet som en stor helt, og omvendt er opfattelsen heller ikke, at personer dømt for en seksualforbrydelse skal 'klynges op i den nærmeste lygtepæl'.

Udover disse forventninger omkring en passende adfærd samt en forholdsvis neutral opfattelse af bestemte former for kriminalitet er der også knyttet nogle forventninger til rollen som minusbeboer. Vedkommende skal være interesseret i at engagere sig socialt og deltage i gruppemøderne og deltage i – samt gerne arrangere – diverse udflugter. Personen skal altså ikke blot flytte ind på stedet, fordi det er økonomisk rentabelt. En minusbeboer fortæller, at det endvidere forventes, at minusbeboeren viser plusbeboerne 'den virkelige verden' blandt andet ved at medinddrage plusbeboerne i ens eget sociale liv. En minusbeboer forholder sig dog lidt skeptisk til, hvor meget af det omgivende samfund minusbeboerne egentlig repræsenterer. Aldersmæssigt er de yngre end gennemsnittet af befolkningen, og flertallet er enten studerende eller beskæftiger sig med fag inden for det humanistiske område.

Endelig må minusbeboeren acceptere, at de personer, vedkommende bor sammen med, i nogle tilfælde kun opholder sig i dage eller få uger på stedet. Pensionen er for hovedparten af plusbeboerne endnu en institution på vejen mod friheden. Det får den betydning, at nogle plusbeboere forholder sig meget peri-

fert til pensionen og de øvrige beboere og ikke udtrykker den store velvilje til at få tingene i huset til at fungere psykisk og socialt. Omvendt udgør pensionen for minusbeboerne et hjem for en kortere eller længere periode, hvorfor minusbeboerne i højere grad kan være interesseret i at skabe nogle ordentlige rammer og betingelser for samværet. Minusbeboerne udgør således den kontinuerlige *sociale sammenhængskraft* på pensionen.

Relationer på kryds og tværs

På pension Skejby opstår sympatier og antipatier på tværs af henholdsvis plus- og minusgrupperne. Det væsentlige er, at personerne harmonerer sammen; at man kan strukturere sin hverdag sammen; at man kan stole på hinanden; at man kan regne med, at den der melder sig til madlavning, også sørger for dette, og at man kan afholde nogle gode og konstruktive møder sammen. Når det er personen og ikke gerningen, der er i centrum, har det ikke nogen betydning, om man er plus- eller minusbeboer – straffet eller ikke straffet. Flere minusbeboere oplever, at det kan tage tid at komme ind på livet af plusbeboerne, der ofte ankommer til pensionen med paraderne oppe og er mistænksomme. En minusbeboer fortæller:

»Hvis man har været vant til at sidde i fængsel, så har man et skjold oppe, der holder fremmede ude, fordi man er ikke vant til at folk vil én det særlig godt, og det tager ret lang tid at lægge det skjold fra sig«

Gennem tiden opbygges der gradvist et tillidsforhold, og minusbeboerne har observeret, at plusbeboere på sigt fortæller om følsomme ting uden at blive nedgjort eller latterliggjort hverken af andre plusbeboere eller af minusbeboerne.

Nogle relationer er bæredygtige og betyder, at plus- og minusbeboere interagerer og bliver en del af hinandens netværk. I nogle tilfælde fortsætter kontakten mellem plus- og minusbeboer efter opholdet på pensionen. For plusbeboerne betyder dette, at de får mulighed for at knytte kontakt til mennesker, der ikke er en del af et kriminelt miljø, men lever et ganske almindeligt liv.

Udtynding af negative stemninger

Plusbeboerne kan til tider opleve en afmagt og frustration over for stedet og stedets ansatte, fordi de ansatte har nogle magtbeføjelser overfor dem, fx administration af udgang, urinprøvekontrol eller andre kontrolfunktioner. Utilfredsheden med udøvelsen af disse funktioner går til tider ud over den ansatte eller det system, der er sat til at varetage funktionen, hvorfor denne person eller systemet generelt kan blive udsat for voldsom kritik.

Minusbeboerne deltager ikke i kollektive bagtalelser om hverken ansatte eller systemet, da de ikke står i et modsætningsforhold til hverken de ansatte eller systemet. En minusbeboer fortæller:

»De andre beboere sad og sagde, han [en ansat] er bare så dum, og han er så irriterende, og han vil bare altid ødelægge alting. Jeg har aldrig nogensinde oplevet ham sådan. Jeg synes han er hyggelig og også hyggelig at snakke med, og jeg forstår ikke hvor det kommer fra, men det er måske fordi, at jeg er minusbeboer. Det var nok mest plusserne, der syntes, at han var irriterende. Det kunne jeg ikke se«.

Minusbeboeren tolker en ansats handle- og reaktionsmønstre på andre måder end den, nogle plusbeboere umiddelbart angiver. Opfattelsen af den ansatte blandt beboerne bliver dermed mere nuanceret. Minusbeboeren, der er citeret ovenfor, fortæller videre, at han oplever langt andre sider af de ansatte end blot den kontrollerende, hvorfor hans opfattelse af medarbejderen bliver mere end blot en rolle. Minusbeboeren opfatter således de ansatte som konkrete rolleindehavere, der kan indtage andre roller i privatlivet.⁴⁴

Samtlige minusbeboere afviser, at de indtager en rolle som behandlere eller indgår i en rolle som en slags 'undercover systemrepræsentanter'. De opfatter sig som ganske almindelige beboere og udtrykker endvidere, at de ikke føler sig som 'mere værd' end plusbeboerne, blot fordi de ikke har begået en lovovertrædelse. Vurderingen og værdsættelsen omhandler andre sociale faktorer, og det er fx lige så ofte en minusbeboer som en plusbeboer, der glemmer at gøre rent, eller ikke gør det ordentligt, og det er lige så ofte en minusbeboer som en plusbeboer, der har en dårlig dag.

Det betyder, som det tidligere er fremhævet af plusbeboere, at det ikke altid er det, minusbeboerne gør, der har effekt på stemningen på pensionen, men det er måden, de er på – specielt omkring opfattelsen af systemet og deres konflikthåndtering – der gør en forskel.

I den forbindelse fremhæver minusbeboerne ligesom en plusbeboer, at antallet af minusbeboere er væsentligt. Hvis der er for få minusbeboere, er det vanskeligt at ændre stemningen og holdningen til systemet, fordi der til tider er mange negative vibrationer i huset.

Når minusbeboerne *er* på en anden måde, betyder det også, at de gennem den hverdagslige praksis viser, hvordan man lever et ganske almindeligt liv med arbejde og uddannelse. De fremstår som eksempel på, at det kan lade sig gøre at overleve på en SU, og at man kan strukturere sin hverdag og fritid ad hoc, modsat en inddeling af tiden, der følger den totale institutions døgnrytme. Selve indholdet i uddannelserne er ikke noget, der tales særlig meget om. Ifølge en minusbeboer skyldes det, at grupperne orienterer sig forskelligt uddannelsesmæssigt. Minusbeboerne orienterer sig mod det humanistiske område, hvor plusgruppen orienterer sig fx mod det tekniske, naturvidenskabelige eller håndværksmæssige område. En forklaring på dette kan være, at der mange steder kræves en ren straffeattesten, fx som ansat inden for daginstitutioner, døgninstitutioner, folkeskoler og socialforvaltninger.⁴⁵

---

44. Jf. Asplund 1987.

45. I de seneste år har tendensen været, at stadig flere virksomheder ønsker at se en straffeattest inden ansættelse af nye medarbejdere, hvorfor en plettet straffeattest kan hindre en fremtidig ansættelse. Dette vanskeliggør resocialiseringen af tidligere kriminelle til samfundet gennem arbejdsmarkedet. På baggrund af en stikprøve af forskellige virksomheder

Plusbeboerne har typisk erfaringer med ledighed. Afslag på enten job eller bolig bekræfter let den opfattelse, plusbeboeren kan have af sig selv som tidligere straffet, og kan bevirke, at vedkommende fjerner sig yderligere fra det konventionelle samfund. Nogle minusbeboere bliver imidlertid også arbejdsledige, mens de bor på pensionen. Plusbeboerne kan i sådanne tilfælde få afkræftet en forestilling om, at de er de eneste, der ikke er brug for på arbejdsmarkedet, eller som har svært ved at opnå adgang til den attråede uddannelsesplads.

10.2. Minusbeboernes holdninger til kriminelle og kriminalitet

Som det tidligere er fremgået ændres normer og holdninger gennem interaktionen med andre mennesker. Minusbeboerne fortæller, at deres tolerancetærskel har ændret sig på flere områder. Omkring det praktiske bliver personen mindre tolerant over for folk, der forsøger at slippe nemt om ved tingene. Omvendt bliver personen mere tolerant over for sine medmenneskers tidligere handlinger. En minusbeboer fortæller:

»Jeg må nok også sige, at min tolerance overfor nogen former for kriminalitet er blevet større [...] narkohandlere og sådan, det er jo ikke til at vide, hvor onde de i virkeligheden var [...] Jeg har måske også troet, at voldsforbrydere var dårlige, at hvis man var et ordentligt menneske, så kunne man ikke blive provokeret ud i at slå andre mennesker. Det tror jeg, at jeg ser anderledes på nu. De er ikke de sindssyge mennesker, hvor man kan se det i øjnene«

Forestillingen om 'de kriminelles' gennemgribende ondskab, er blevet erstattet af en forståelse for de komplekse årsager, der gør, at et menneske i en given situation kan handle, som det gør. Vedkommende tager samtidig stærk afstand fra kriminelle handlinger, men pointerer, at tingene ikke altid er så enkle, som man kan tro, fx når en gerningsmands formodede motiver præsenteres på forsiden af den kulørte presse. Interviewpersonen fortsætter:

»Jeg har opdaget, at man kan være et menneske, der indeholder noget dårligt men stadigvæk være et almindeligt menneske, som man kan snakke med og fungere med og spise kage sammen med og pjatte med. Der er så mange flere sider af folk [...] Det er måske kun ganske lidt tid af deres liv, der er gået med at lave kriminalitet, men ellers har de levet et liv, der gør dem til de mennesker de er«

Det relativt stereotype billede som vedkommende havde af 'de kriminelle' er blevet nuanceret og revideret. Det forhold, at minusbeboerne har så fastforankrede billeder af den kriminelle, kommer bag på de fleste minusbeboere.⁴⁶ Samtidig fortæller flere minusbeboere, at det er forholdsvist nemt at erstatte forestillingen med et langt mere nuanceret billede, når man oplever hinanden i forskellige sociale situationer, hvor det er personen og ikke det, personen har gjort, der er i centrum. En minusbeboer fortæller:

---

foretaget af Copenhagen Consult, er anmodningen om straffeattester forskellig fra branche til branche. Det er således *mindst* udbredt at udbede straffeattester fra brancher som detailhandlen, social - og sundhed, landbrug, hotel og restauration, mens der er *mest* udbredt fra brancher som lager og produktionsvirksomheder, rengøring og servicemedarbejder samt pædagog og pædagogmedhjælper (Copenhagen-Consult 2005: 3-7).

46. De fleste mennesker har fastforankrede billeder af den kriminelle omkring udseende, type, udstråling etc. (Balvig 1995:12f).

»I samfundet har man bestemte billeder af narkomanerne. De er en slags umennesker [...] men det er jo ganske almindelige mennesker, som også har moral og som tænker på nogle menneskelige ting. Som kan være ganske gode til at lave karbonader, fandt jeg ud af [ler]«

Narkomanen som man hidtil har opfattet som et 'umenneske' uden moral med de negative vurderinger, der ligger i dette, bliver qua en levet hverdag sammen vurderet ud fra karakteren af den karbonade, som han tilbereder. Plusbeboeren høster derved anerkendelse gennem de potentialer han besidder.

De billeder minusbeboeren har af kriminelt belastede betyder, at vedkommende tror, at de kan udpeges alene på baggrund af udseendet. En minusbeboer fortæller følgende:

»Jeg var sikker på, at jeg kunne se, hvem der var kriminell, og hvem der ikke var kriminell. Man ville kunne mærke det på deres opførsel – at de var anderledes end os, der ikke var kriminelle. Allerede den første dag kunne jeg se, at det ikke holdt hver gang. Der var en fra min gruppe, der bare præsenterede sig med sit navn, og jeg troede faktisk, at han var ansat, fordi han var på alle mulige måder meget præsentabel. Han var velklædt, og han så sund og rask ud, og det var ham, der havde lavet mad, og det var virkelig god mad. Han forklarede ting og sager om huset, og virkede enormt velinformeret og veltalende også, så jeg tænkte 'nå ja, han er nok ansat' [...] Tilsvarende så mødte jeg en pige, da jeg kom, der lige var stået op og kom ned i køkkenet og så fuldstændig herrens ud. Hun havde måske været i byen dagen før. Der var jeg hundrede procent sikker, at her har vi plusbeboeren. Hun er kriminell hende der. Det viste sig jo også ikke at holde stik, fordi hun bare var en minuser, der havde sovet længe den dag«

Flere minusbeboere fortæller, at de og andre i deres netværk i starten af opholdet på pensionen ihærdigt forsøger at ordne de forskellige personer i kategorier i henholdsvis minus og plus. Derudover gætter både minusbeboeren på, at den person har nok begået sådan og sådan ud fra en vurdering af, 'at han ser godt nok skummel ud'. Der gættes imidlertid ofte forkert. Flere minusbeboere fortæller, at de eller deres besøgende har opfattet andre minusbeboere som plusbeboere og omvendt. Minusbeboerens tilstedeværelse skaber med andre ord forvirring omkring en forholdsvis ubevidst kategorisering, der foregår, når mennesker færdes i sammenhænge, hvor der er kriminelt belastede til stede. Det får den overordnede betydning, at den person, der fx afsoner en dom for drab, ikke mødes med negative forestillinger i sit første møde med en fremmed, fordi personen ved første øjekast ligeså vel kan være en ustraffet minusbeboer. Personen mødes dermed med samme sæt forventninger, som andre mennesker mødes med. Risikoen for stemping, hvor personen mødes med negative forventninger, bliver således minimeret, når man blander mennesker med forskellige typer af problemstillinger.

Bliver minuserne til plusserne på sigt?

Minusbeboerne udtrykker, at de ikke ser nogen gevinst omkring at begå kriminalitet, hverken før eller efter de tog ophold på pensionen. Deres opfattelse af personerne bag den kriminelle gerning og af motivet har ændret sig, men ikke deres opfattelse af gerningen i sig selv, som de stadig tager afstand fra. Omvendt hævder en minusbeboer, at såfremt man skal betragte minusbeboerne som repræsentative for den danske befolkning, kommer en af disse på et tidspunkt i karambolage med loven. Det skyldes ikke opholdet på pensionen, men andre omstændigheder. I Holstein et. al.'s undersøgelse fra 1977 blev der

foretaget en follow-up undersøgelse af strafferetlige opgørelser på 34 minusbeboere.⁴⁷ I denne opgørelse fremgår det, at én person efterfølgende er straffet med 10 dages hæfte for spirituskørsel (Holstein et al. 1977: 44). Det kan derved ikke konkluderes, at der er forekommet en afsmitning af kriminelle normer fra plusbeboerne til minusbeboerne. Rienecks undersøgelse fra 1970 konkluderer det samme. De ikke-kriminelt belastede bliver ikke mere kriminelle af at omgås de kriminelt belastede.

Minusbeboerne har gode muligheder for at gøre sig teoretiske erfaringer omkring kriminalitet igennem samværet med plusbeboerne. Herunder kan de gøre sig erfaringer med, hvilken adfærd der fører til anholdelse. Men hvorfor vedkommende alligevel ikke begår kriminalitet, selv om personen færdes med straffede og på visse områder kan se nogle gevinster ved fx det stærke sammenhold og adgangen til lette penge, skyldes ifølge flere minusbeboere, at normen omkring 'at det gør man ikke' er for solidt ankeret i personerne dels gennem opdragelse og gennem det sociale netværk, som vedkommende er en del af. I de sammenhænge er kriminalitet simpelthen ikke noget, som man begår.

10.3. Opsummerende

Minusbeboerne ser sig ikke i rollen som behandlere eller systemrepræsentanter. Deres tilstedeværelse er nivellerende i forhold til, hvor meget negativitet og systemmodstand der opstår på pensionen, fordi der, qua beboersammensætningen, altid vil være nogle personer, der ikke deler samme erfaringsgrundlag. Minuserne bærer så og sige ikke fængslet og dets strukturer med sig. Minusbeboerne oplever, at de bliver mere tolerante på visse områder, og et relativt stereotyp billede af 'den kriminelle' erstattes af en langt mere nuanceret opfattelse, hvor der fokuserer på hinandens potentialer og de aktuelle handlinger i stedet for de fortidige. Gennem kendskabet til plusbeboerne skabes en større forståelse for, hvilke faktorer der fører til kriminalitet. De sociale sammenhænge, personerne indgår i, tilskrives stor betydning i denne henseende. Nogle minusbeboerne oplever at få udvidet netværket med personer, som de ellers ikke ville relatere sig til.

Der er ikke tegn på, at minusbeboerne optager plusbeboernes normer omkring konflikthåndtering eller opfattelse af kriminalitet, fordi minusbeboernes holdninger er solidt forankret i en opfattelse af, at kriminalitet er forkert.

Det er heller ikke tegn på, at minusbeboerne bliver kriminelle af at opholde sig sammen med plusbeboerne, eller at de kriminelle normer overføres til minusbeboerne. Hvorvidt minusbeboernes ikke-kriminelle normer overføres til plusbeboerne, undersøges i den kvantitative analyse af recidiv.

---

47. Med en gennemsnitlig observationstid på 15 måneder (Holstein et. al. 1977:44).

Kapitel 11. Det kvantitative datagrundlag og metode

I det følgende afsnit beskrives populationen, datagrundlaget og dataenes validitet. Endvidere belyses bortfaldet i populationen og den statistiske bearbejdning af materiale.

11.1. Undersøgelsesmateriale

Eksperimentalgruppen består af personer, der har taget ophold på pension Skejby i perioden fra den 1.1.1990-1.11.2002. Tidsrummet fra 1990 er valgt, fordi en af pensionerne i kontrolgruppen ikke har oplysninger om klienterne længere tilbage. Kontrolgruppen består af personer, der i samme tidsrum har taget ophold i pensionerne Brøndbyhus, Engelsborg, Fanø og Lyng.

De nævnte pensioner i kontrolgruppen er udvalgt, fordi de, ligesom Skejby, først og fremmest modtager klienter ud fra geografiske kriterier, jf. det senere. Desuden blev det, inden afgrænsningen af kontrolgruppen, undersøgt, om personerne i eksperimental- og kontrolgruppen er sammenlignelige med hensyn til arten af den kriminalitet, de er dømt for, og som ligger bag anbringelsen på pensionen. Det har vist sig at være tilfældet.

Andre pensioner – Lysholmgård, Kastanienborg og Kontraktpensionen på Fyn – indgår derimod ikke i kontrolgruppen, idet de enten omfatter særlige behandlingsprogrammer for beboerne, kun modtager snævrere grupper af afsonere, eller er af nyere dato. Lysholmgård tilbyder kognitive kurser til beboerne og modtager endvidere primært unge afsonere. Kastanienborg er først oprettet som pension i 2001, mens Kontraktpensionen på Fyn er forbeholdt stofmisbrugere.

Det er videre undersøgt, hvorledes visitationen af klienter til de pensioner, der er omfattet af undersøgelsen, foregår. Som udgangspunkt er det pensionens geografiske placering, der har betydning for, om en afsoner kommer det ene eller det andet sted. Der sigtes således på, at personen placeres på en pension, der er nærmest personens familie og/eller bolig. Da pension Fanø er beliggende i et område med mange sommerhuse og mange turister, er der dog en vis tilbageholdenhed med at visitere blandt andet afsonere, der er dømt for omfattende indbrud i sommerhuse. Derudover modtager pensionen et begrænset antal unge under 18 år. Pension Engelsborg optager relativt flere kvinder og relativt flere ældre end de øvrige pensioner. Da pension Lyng selv er i stand til at beskæftige beboerne, optager de klienter uden beskæftigelse på det ordinære arbejdsmarked. Endvidere modtager de personer i metadonbehandling.⁴⁸ Efter det oplyste visiteres personer til pension Brøndbyhus og pension Skejby alene ud fra geografiske kriterier.

Der er således tale om en vis selektion af klienterne til nogle af pensionerne i kontrolgruppen. I og med der i undersøgelsen kontrolleres for eventuelle forskelle med hensyn til personernes kriminelle karriere m.v., er det dog vurderet, at det er acceptabelt at afgrænse kontrolgruppen på den nævnte måde, også

---

48. Lyngs klientel består dog også af personer, der er under uddannelse, eller er beskæftiget på det ordinære arbejdsmarked, ligesom det langt fra er alle klienter, der er i metadonbehandling.

fordi det geografiske kriterium i alle tilfælde er det primære ved fordelingen af klienter mellem pensionerne.⁴⁹ Der er altså ikke tale om en total tilfældig fordeling mellem pensionerne, men om en tilnærmelsesvis tilfældig fordeling.

Spørgsmålet er imidlertid også, om der er sket en form for selvselektion blandt klienterne på Skejby. I og med at Skejby adskiller sig fra de øvrige pensioner ved at omfatte minusbeboerne, kunne det tænkes, at de, der i særlig grad er motiverede for at komme ud af en kriminel omgangskreds og starte en kriminalitetsfri tilværelse, hellere søger at komme på Skejby end på nogen af de øvrige pensioner. Så vidt det har været muligt at kontrollere, skulle dette imidlertid ikke være tilfældet, idet personer, når de kommer på Skejby, ikke er bekendt med de særlige forhold, der hersker der. Det har under alle omstændigheder ikke været tilfældet for de beboere, der er interviewet til denne undersøgelse. Efter ledelsens udsagn har det heller ikke i øvrigt været tilfældet.

Fra pension Skejby samt de fire pensioner, der udgør kontrolgruppen, er der indsamlet oplysninger om stort set samtlige afsonere i perioden 1.1.1990-1.11.2002.⁵⁰ Oplysningerne inkluderer til- og afgangsdato og forløbets karakter, fx om vedkommende har fuldført opholdet eller er blevet tilbageført til fængsel.

Efterfølgende er disse oplysninger via Danmarks Statistik knyttet sammen med oplysninger om straffetlige afgørelser i perioden 1980-2003. Oplysninger om kriminalitet både før og efter opholdet på pensionen er inkluderet i undersøgelsen. Fra Danmarks Statistiks IDA database er der videre indhentet oplysninger om uddannelse, beskæftigelse, indkomstforhold, hustype og husstandens størrelse.

Der er indhentet oplysninger for i alt 3353 personer, men der er langt flere observationer, idet nogle personer har opholdt sig på pensionerne flere gange i perioden. I analysen tæller ét ophold som en selvstændig observation. Hvert ophold betragtes altså i analysen som en unik begivenhed, hvor effekten vurderes gennem eventuelt efterfølgende recidiv.

Kvaliteten af data

Kvaliteten på datamaterialet fra Danmarks Statistik anslås at være høj. Det danske kriminalregister roses, ifølge Kyvsgaard, af udenlandske forskere for at være grundigt og nøjagtigt (Kyvsgaard 1998:38). De manuelt indtastede data har været behæftet med enkelte fejl, og nogle oplysninger har været mangelfulde. I det omfang, det har været muligt at kontrollere de manuelt indtastede data, har det dog vist sig, at data stort set er korrekte.

---

49. Det skal bemærkes, at der er gennemført særlige analyser både af recidiv og uddannelsesmobilitet, hvor personer fra pension Lyng er ekskluderet af materialet med henblik på at kontrollere, at disse personer ikke skaber en skævhed i materialet. Det viser sig imidlertid, at dette ikke ændrer ved de hovedresultater, der gengives i det følgende.

50. Oplysninger der var behæftet med fejl fx fravær af afgangsdato er ikke tastet.

Adgang til data

Datafilerne er stillet til rådighed gennem Danmarks Statistiks UNIX server. Adgangen til data og den efterfølgende databearbejdning er foregået på Center for Alternativ Samfundsanalyse (CASA), som Danmarks Statistik har givet autorisation til at arbejde med data fra Danmarks Statistik.

Selv om datasættet består af anonymiserede data, hvor personnummeret er erstattet af et løbenummer, er der en række krav til arbejdet med registerdata. Dels skal projektet på forhånd være anmeldt og godkendt af Datatilsynet, når det fx drejer sig om oplysninger vedrørende strafbare forhold. Arbejdsstedet skal endvidere være godkendt af Datatilsynet. Alle kørsler, output og tabeller bliver kontrolleret, inden de sendes fra Danmarks Statistik til den på forhånd godkendte e-mailadresse. Danmarks Statistik skal endvidere have tilsendt alle publiceringer fra projektet. Kontrolforanstaltningerne skal sikre, at enkeltpersoner ikke vil kunne afsløres. Det betyder at enkelte analyser har måttet udelades fx analyse af uddannelsesniveau og gerningstype, da der var risiko for, at enkeltindivider kunne afsløres.

Personer, der arbejder med data, underskriver en fortrolighedserklæring og bliver gjort bekendt med Datatilsynets regler for databehandling.

Den indledende databehandling

Inden den egentlige statistiske analyse af undersøgelsens data er adskillige datasæt sammenflettet. Oplysninger fra IDA databasen, der angår hvert kalenderår i perioden 1989-2002, er således leveret i enkeltstående datasæt. Disse datasæt er samlet. Oplysninger fra kriminalstatistikken er ligeledes flettet sammen. Det indtastede datasæt fra pensionerne er herefter flettet sammen med de øvrige. Samlet set er der blevet flettet 19 forskellige datasæt sammen.

Et krav i den kvantitative analyse er, at der kun er en record pr. ophold. Det overordnede mål er at inkludere alle nødvendige oplysninger i samme record som pensionsopholdet. Målet er, som tidligere nævnt, ikke at få én observation pr. person, men én observation pr. ophold. Den person, der har haft flest ophold på pensionerne, har haft seks ophold.

Alle domme, der er afsagt i perioden 1980-2003, og som angår de personer, der er med i undersøgelsen knyttes til et bestemt ophold. På den baggrund er det muligt at registrere den dom, der ligger til grund for opholdet. Indeksdommen er den dom, der foranlediger anbringelsen på pensionen. Dvs. den frihedsstraf, der tidsmæssigt ligger tættest på datoen for opholdets start.

Bortfald m.v.

Nogle personer, der har opholdt sig på en pension i den undersøgte periode, indgår ikke i undersøgelsesmaterialet, da oplysningerne om dem har været ufuldstændige. Der er forskellige traditioner med hensyn til ajourføring af oplysninger om pensionsforløbet, fx vedrørende tilbageførsler eller bortvisninger, hvorfor disse oplysninger er behæftet med nogen usikkerhed. Nogle pensioner har heller ikke

fuldstændige oplysninger med hensyn til afgangsdatoer. I nogle tilfælde skyldes det, at klienten har opholdt sig adskillige år på pensionen, fx forvaringsdømte, der som følge af mange års ophold på institutioner ikke længere er i stand til at klare sig selv. Enkelte pladser på pensionerne fungerer derved som en form for asyl for disse mennesker. I andre tilfælde mangler afgangsdatoen på grund af fejl i registreringen. Disse personer er heller ikke inkluderet i den videre analyse, idet fraværet af afgangsdatoen umuliggør beregning af længden af opholdet og dermed også fastlæggelse af datoen for opfølgningsperiodens start.

For 31 personer har det ikke været muligt at identificere deres indeksdom, altså dommen der har givet anledning til, at de anbringes på en pension. I nogle tilfælde kan det skyldes registrerings- eller taste-fejl, mens det i andre kan skyldes, at det drejer sig om domme, der er afsagt før 1979. Oplysningerne i kriminalstatistikregisteret i Danmarks Statistik er således først fra 1.1.1979 blevet edb-registreret. Disse 31 personer er udeladt af analysen.

Der er videre foretaget en frasortering af personerne i både kontrol- og eksperimentalgruppen, idet personen med mindre end syv dages ophold på en pension er ekskluderet af undersøgelsesmateriale. Dette er sket ud fra antagelsen om, at normer ikke overføres fra den ene dag til den næste.

Bortfaldet og sorteringen angår omtrent 450 forløb.

Herefter omfatter undersøgelsen i alt 3371 forløb. Heraf indgår de 330 forløb i eksperimentalgruppen, mens de 3041 indgår i kontrolgruppen.⁵¹

---

51. I det følgende erstattes begrebet 'forløb' med begrebet 'personer'.

Kapitel 12. Målinger af recidiv

Ifølge Dansk Fremmedordbog betyder *recidiv* 'tilbagevenden til forbrydervirksomhed efter udstået straf' (1999:808). I denne undersøgelse anses en person for at være recidiveret, hvis vedkommende er registreret for en ny lovovertrædelse (uanset gerningens karakter) inden for en tidsgrænse på 2 år efter afslutningen af opholdet på en pension.⁵² Tiltaleundladelse er ikke inkluderet som recidivdomme, da vedkommende i juridisk forstand er fritaget for skyld.

Recidivprocenter kan opgøres på flere måder, hvorfor det er vanskeligt entydigt at definere en decideret succesrate i diskussionen om, hvorvidt en recidivprocent er henholdsvis høj eller lav. I den seneste publikation fra Direktoratet for Kriminalforsorgen (2005) angives, at den gennemsnitlige recidivprocent på samtlige dømte er 27,5 pct. En person tæller som recidiveret, såfremt vedkommende er idømt højere straf end en bøde. Recidivprocenten beregnes indenfor en 2-årig observationsperiode efter løsladelsesdato eller datoen for den betingede dom. Undersøgelsen indikerer, at der indenfor hver afgørelsesgruppe er store forskelle i recidivprocenten. Recidivprocenten er på 39,2 pct. for personer, der har afsonet en ubetinget frihedsstraf, mens den omvendt blot er på 20,3 pct., når det gælder personer idømt dom til samfundstjeneste (DfK 2005). I denne undersøgelse er der anvendt forskellige kriterier for recidiv:

- 1) En analyse af *recidiv generelt*, hvorved forstås, recidiv til alle afgørelser, inklusiv bødestraf og tiltalefrafald.
- 2) En analyse af *recidiv til afgørelser højere end bøde*.
- 3) Recidiv til *straffelovsovertrædelser* uanset sanktionens art.
- 4) Recidiv til *personfarlig kriminalitet*.

Personfarlig kriminalitet angår vold, drab, seksualforbrydelser, røveri og brandstiftelse.

Desuden er recidivhastigheden undersøgt. Denne defineres som antallet af dage fra pensionsopholdets ophør til den første nye afgørelse.

Af åbenlyse grunde er det alene den opklarede og pådømte kriminalitet, denne undersøgelse omfatter, og ikke den faktiske. Recidivprocenten ved inklusion af den uopklarede kriminalitet er ukendt. Der er imidlertid intet, der umiddelbart taler for, at eksperimentalgruppens mørketal er anderledes end kontrolgruppens. Man må således udgå fra, at de to grupper i lige høj grad risikerer opdagelse og straf i tilfælde af kriminalitet.

Ved siden af recidiv er effekten af et ophold på Skejby også målt ved ændringer i personens uddannelsesforhold. Der er målt på, om der forekommer uddannelsesmobilitet for vedkommende vurderet fra året før tilgang på pensionen til 2 år efter afgang. Ved mobilitet forstås forbedring i uddannelsessituati-

---

52. Der findes ganske få nye recidivister 2 år efter seneste straf (Kyvsgaard 1998:106).

onen. Det vurderes også som forbedring, hvis vedkommende er registreret som 'i gang' med uddannelse.

12. 1. Den kvantitative metode

Til besvarelse af den kvantitative problemstilling er der taget udgangspunkt i den statistiske metode *overlevelsesanalyse* (Cox regressionsanalyse). Fordelen ved overlevelsesanalyse er blandt andet, at den tager højde for, om en person forsvinder fra datasættet, fx på grund af dødsfald eller emigration. Man kan i disse tilfælde *censurere* oplysningerne for derved at markere, at personen ikke længere optræder i datasættet.⁵³ Oplysningerne indtil dødstidspunktet eller emigration bliver dog i analysen. Nogle personer vender desuden tilbage efter en emigrationsperiode. I disse tilfælde starter recidivmålingen fra tidspunktet, hvor vedkommende igen optræder i datasættet. I overlevelsesanalysen er anvendt metoden *lifetest* som giver et sammenligningsgrundlag for, hvorvidt overlevelseskurven er den samme for en eksperimentalgruppe og kontrolgruppe (Allison 2004: 46ff). I denne analyse testes der endvidere for sammenhænge mellem tidspunkterne for recidiv.

Hver persons *relative risiko* (hazard raten) for recidiv er beregnet i tidsrummet fra afgangsdatoen på pensionen frem til ikendelse af eventuel ny strafferetlig afgørelse. *Hazard regressionen*⁵⁴ beregner den relative sandsynlighed for recidiv for eksperimentalgruppen og kontrolgruppen, når flere variable holdes konstant, såsom køn, alder ved løsladelse, uddannelse, antal forstraffe, opholdslængde og gerningstype. Endelig er der foretaget en logistisk regressionsanalyse af uddannelsesmobilitet. Den logistiske regressionsmodel beskriver, hvordan *sandsynligheden for en hændelse* afhænger af forklarende variable.⁵⁵ En betingelse for analysen er, at den afhængige variabel er binær kodet (Kreiner 1999:415).

Efter anbefaling fra statistiker Svend Kreiner, er analyserne gennemført ved hjælp af såvel programpakken SAS som SPSS. Svend Kreiner har efterfølgende gennemset og godkendt output fra Cox regressionsanalysen og den logistiske regressionsanalyse.

I dette følgende afsnit beskrives populationen i nærværende undersøgelse. Der er testet for signifikante forskelle mellem eksperimental og kontrolgruppe. Herunder er der foretaget en residualanalyse. Residualerne beregner, hvor langt den observerede værdi er fra den forventede værdi.⁵⁶ Det er kun signifikante forskelle mellem eksperimentalgruppe og kontrolgruppe, der bliver kommenteret i analysen.

---

53. Censureringen betyder, at personens oplysninger ikke forsvinder fra datasættet. Man angiver ved hjælp af en censor, at man ikke har kendskab til personens videre forløb efter et bestemt tidspunkt (Allison 2004:9ff).

54. Se uddybende i Allison 2004: 15ff.

55. Via logaritmen til *odds for hændelsen* (Kreiner 1999:415).

56. Residualværdien angiver chi værdien for den enkelte celle. Jo højere værdi desto større sandsynlighed er der for, at der er forskel mellem de to grupper. Er værdien over 2, er der 95 pct. sikkerhed for, at der er forskel (Agresti & Finlay 1997: 260).

Kapitel 13. Baggrundvariable og sociale faktorer

Af nedenstående tabel fremgår fordelingen af mænd og kvinder på de enkelte pensioner samt et gennemsnitligt belæg af kønnene:

Tabel 1. Personer fordelt efter køn.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Mand	310 93,9%	2835 93,2%	3145 93,3%
Kvinde	20 6,1%	206 6,8%	226 6,7%
I alt	330	3041	3371

Som det fremgår af tabel 1, er det primært mænd, der har ophold på pensionerne. Gennemsnittet er på 93 pct. Kønsfordelingen er forventelig. Det er hovedsagligt mænd, der registreres og idømmes straffetretlige sanktioner.

Af tabel 2 fremgår det, at halvdelen af populationen på pensionerne er under 29 år. Gennemsnitsalderen for pension Skejby er på 29 år mens den er på 31 år for kontrolgruppen.

Tabel 2. Personer fordelt efter alder.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
15-19 år	38 11,5%	403 13,3%	441 13,1%
20-24 år	80 24,2%	555 18,3%	635 18,8%
25-29 år	71 21,5%	565 18,6%	636 18,9%
30-34 år	51 15,5%	554 18,2%	605 17,9%
35-39 år	43 13%	386 12,7%	429 12,7%
40-49 år	37 11,2%	390 12,8%	427 12,7%
mere end 50 år	10 3%	188 6,2%	198 5,9%
I alt	330	3041	3371

Analysen viser, at der er forskel med hensyn til aldersfordelingen på pension Skejby og kontrolgruppen.⁵⁷ Beregningen viser, at forskellene skal findes i aldersgruppen 20-24 år, hvor pension Skejby har flere end forventet. Forskellene skal også findes i aldersgruppen over 50 år, hvor pension Skejby har færre end kontrolgruppen.⁵⁸ Kriminalforsorgens beregninger viser, at recidivprocenten for aldersgruppen 20-24 år er på 34,3 pct. mens den er på 10,3 pct. for personer over 50 år. Set i et 'risiko for recidiv perspektiv' betyder det, at Skejby har flere personer i en aldersgruppe, der har højere risiko for recidiv.

57. $P=0,02$.

58. Residualværdien er 2,6 i aldersgruppen 20-24 år og 2,3 i aldersgruppen 50+ år.

Af tabel 3 fremgår klienternes uddannelsesniveau. Gymnasial uddannelse, kort videregående, mellem-lang videregående og lang videregående uddannelse indgår i kategorien 'boglig uddannelse'.⁵⁹

Tabel 3. Personer fordelt efter uddannelse.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Grundskole	207 62,7%	2160 71%	2367 70,2%
Erhvervsfaglig uddannelse	80 24,2%	487 16%	567 16,8%
Boglig uddannelse	21 6,4%	165 5,4%	186 5,5%
Afbrudt uddannelse	22 6,7%	229 7,5%	251 7,4%
I alt	330	3041	3371

Det fremgår, at 70 pct. af klientellet på pensionerne kun har en grundskoleuddannelse bag sig.⁶⁰ Der er signifikant forskel mellem Skejby og kontrolgruppen.⁶¹ Forskellene mellem grupperne er, at Skejby har færre klienter med blot en grundskole og flere klienter med en erhvervsfaglig uddannelse end kontrolgruppen. Man kan på denne baggrund antage, at recidivrisikoen er mindre i eksperimentalgruppen end i kontrolgruppen (Kyvsgaard 1989: 107).

Der er målt på opholdets varighed ud fra antagelsen om, at det har effekt på et eventuelt recidiv. Man kan antage, at minusbeboernes ikke-kriminelle normer i højere grad har en afsmittende effekt jo længere tid, at plusbeboeren har haft samvær med disse personer. Af tabel 4 fremgår opholdets varighed fordelt på kontrolgruppen og pension Skejby.

Tabel 4. Personer fordelt efter opholdets varighed.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
1 uge – 2 mdr.	88 26,7%	1279 42,1%	1367 40,6%
> 2 mdr. - ½ år	148 44,8%	1424 46,8%	1572 46,6%
Mere end ½ år	94 28,5%	338 11,1%	432 12,8%
I alt	330	3041	3371

Det er mest almindeligt, at klienterne på pensionerne har et ophold på indtil ½ år idet 87 pct. af alle ophold er indenfor denne afgrænsede tidsperiode. Der er forskel mellem Skejby og kontrolgruppen.⁶²

59. Det er ganske få personer i populationen, der har en videregående uddannelse. Det er derfor nødvendigt med denne grove kategorisering af uddannelsesniveau i analysen for at tage højde for, at der er personer nok i de enkelte kategorier.

60. Målingstidspunktet er året før tilgangen på pensionen.

61. $P=0,00$ og residualværdien for henholdsvis grundskole og erhvervsfaglig uddannelse er større end 3, hvorfor det er i disse grupperinger, at forskellene skal findes. I de øvrige kategorier vises der ingen forskelle.

62. $P=0,00$

Skejby har færre med korte forløb og langt flere med forløb på mere end ½ år.⁶³ Gennemsnitsopholdslængden for pension Skejby er på 23 uger, mens gennemsnittet for kontrolgruppen er på 14 uger. Der er således tendens til, at personerne opholder sig i længere tid på pension Skejby sammenlignet med kontrolgruppen. Det skyldes antagelig, at personerne fra Skejby afsoner længere frihedsstraffe end kontrolgruppen.⁶⁴ Det skal dog understreges, at det er muligt at fortsætte opholdet på pensionerne efter prøveløsladelse, og om det i højere grad er sket på Skejby end på de andre pensioner, vides ikke.

---

63. For de korte forløb er residualværdien på 5,4 mens den er helt oppe på 9 for ophold på mere end ½ år.

64. I datasættet indgår ikke oplysninger om straffens længde.

Kapitel 14. De kriminalstatistiske data

I dette afsnit redegøres der for generelle træk ved klienternes kriminelle karriere. Først ses nærmere på den kriminelle fortid, hvilket blandt andet indbefatter antal tidligere straffe og omfang af personfarlig kriminalitet. Herefter ses der nærmere på, hvilke gerninger der resulterer i den straf, der leder til opholdet på pensionen. Endvidere ses på fordelingen af afgørelsestyper.

14.1. Den kriminelle fortid inden pensionsopholdet

Af tabel 5 fremgår antallet og arten af tidligere afgørelser, som klienterne har frem til den dom, der fører til opholdet på pension. Der er således tale om en vurdering af den kriminelle belastning, der ligger forud afsoningen.

Tabel 5. Personer fordelt efter antal forstraffe.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Ingen forstraffe	56 17%	389 12,8%	445 13,2%
1 forstraf	41 12,4%	327 10,8%	368 10,9%
2-5 forstraffe	119 36,1%	936 30,8%	1055 31,3%
6-10 forstraffe	77 23,3%	693 22,8%	770 22,8%
11-20 forstraffe	31 9,4%	538 17,7%	569 16,9%
Mere end 20 forstraffe	6 1,8%	158 5,2%	164 4,9%
I alt	330	3041	3371

Af tabel 5 fremgår det, at langt hovedparten af personerne i undersøgelsen har flere forstraffe. 13 pct. er karakteriseret ved at være 'ubeskrevne blade' strafferetligt set. Der er forskel mellem Skejby og kontrolgruppen.⁶⁵ Pension Skejby har flere klienter uden forstraffe,⁶⁶ men flere personer end kontrolgruppen mellem 2-5 forstraffe.⁶⁷ Der er endvidere forskel mellem grupperne, når det gælder mellem 11-20 forstraffe⁶⁸ og mere end 20 forstraffe.⁶⁹

Analysen tyder på, at personerne fra Skejby har en kortere kriminel karriere, hvilket hænger sammen med – som tidligere vist – at Skejby har færre af de ældre klienter og flere af de yngre. Det betyder imidlertid, at personerne fra Skejby må anses for mindre kriminelt belastede ved starten af opholdet på pension, end tilfældet er for kontrolgruppen, og dermed må dem fra Skejby som udgangspunkt antages at have en ringere risiko for recidiv.

65. $P=0,00$.

66. Residualværdien er 2,1.

67. Residualværdien er 2.

68. Residualværdien er på 3,8, og forskellen er statistisk signifikant.

69. Residualværdien er 2,7.

Tabel 6 omfatter alene afgørelser højere end bøder. Disse afgørelser defineres videre i analysen som alvorlige forstraffe.

Tabel 6. Personer fordelt efter antal alvorlige forstraffe.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Ingen alvorlige forstraffe	108 32,7%	827 27,2%	935 27,7%
1 alvorlig forstraf	55 16,7%	560 18,4%	615 18,2%
2-4 alvorlige forstraffe	111 33,6%	871 28,6%	982 29,1%
5-10 alvorlige forstraffe	46 13,9%	579 19%	625 18,5%
Mere end 10 alvorlige forstraffe	10 3%	204 6,7%	214 6,3%
I alt	330	3041	3371

Af tabel 6 fremgår det, at knap to tredjedele af den samlede population har flere alvorlige afgørelser strafferetligt set. I 60 pct. af disse tilfælde er der tale om tidligere ubetingede frihedsstraffe. Der er forskel mellem Skejby og kontrolgruppen i enkelte kategorier.⁷⁰ Pension Skejby har flere personer uden alvorlig forstraffe⁷¹ og flere, der har 2-4 alvorlige forstraffe.⁷² Pension Skejby har færre personer med mere end 5-10 alvorlige forstraffe.⁷³ I forhold til personer med mere end 10 alvorlige forstraffe er der ligeledes signifikant forskel mellem grupperne. Igen tyder det på en mindre kriminel belastning hos beboerne på Skejby.

På baggrund af den store gruppe med tidligere ubetingede frihedsstraffe, er der foretaget en selvstændig opgørelse af denne gruppe. Af tabel 7 fremgår fordelingen over antal tidligere ubetingede domme.

Tabel 7. Personer fordelt efter antal tidligere ubetingede domme.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Ingen tidligere ubetingede forstraffe	139 42,1%	1225 40,3%	1364 40,5%
1 tidligere ubetinget forstraf	68 20,6%	618 20,3%	686 20,4%
2-5 tidligere ubetingede forstraffe	100 30,3%	785 25,8%	885 26,3%
6-10 tidligere ubetingede forstraffe	16 4,8%	293 9,6%	309 9,2%
Mere end 10 tidligere ubetingede forstraffe	7 2,1%	120 3,9%	127 3,8%
I alt	330	3041	3371

70. $P=0,00$.

71. Residualværdien er 2,1.

72. Residualværdien er 1,9.

73. Residualværdien er 2,3.

Der er forskel mellem Skejby og kontrolgruppen i enkelte kategorier.⁷⁴ Pension Skejby har færre personer med 6-10 ubetingede forstraffe.⁷⁵ I de øvrige kategorier er der ingen statistisk signifikant forskel.

Af tabel 8 fremgår antallet af tidligere domme for personfarlig kriminalitet.

Tabel 8. Personer fordelt efter antal tidligere domme for personfarlig kriminalitet.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Ingen tidligere domme for personfarlig kriminalitet	179 54,2%	1580 52%	1759 52,2%
1 tidligere dom for personfarlig kriminalitet	86 26,1%	742 24,4%	828 24,6%
2 tidligere domme for personfarlig kriminalitet	30 9,1%	349 11,5%	379 11,2%
Mere end 2 tidligere domme for personfarlig kriminalitet	35 10,6%	370 12,2%	405 12%
I alt	330	3041	3371

Der er ikke forskel mellem Skejby og kontrolgruppen.⁷⁶ Knap halvdelen af populationen er tidligere dømt for personfarlig kriminalitet. En fjerdedel har 1 tidligere dom for personfarlig kriminalitet.

14.2. Indeksdommene

En indeksdom er den udslagsgivende dom, der foranlediger pensionsopholdet. Anden afgørelse er fx bødestraf og tiltalefrafald med vilkår om at undergive sig hjælpeforanstaltninger.

Det fremgår af tabel 9, at godt og vel trefjerdedele af indeksdommene er ubetingede domme:

Tabel 9. Personer fordelt over afgørelsestype.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Ubetinget	263 79,7%	2231 73,4%	2494 74%
Betinget	23 7%	232 7,6%	255 7,6%
Anden afgørelse	44 13,3%	578 19%	622 18,5%
I alt	330	3041	3371

Der er forskel mellem Skejby og kontrolgruppen.⁷⁷ Skejby har flere med indeksdommen ubetinget end kontrolgruppen, og omvendt er der færre med anden afgørelse. I Kriminalforsorgens opgørelse er recidiv højest blandt personer, der afsøner en ubetinget frihedsstraf (DfK 2002:84).

74. $P=0,01$.

75. Residualværdien er 2,9.

76. $P=0,43$.

77. $P=0,03$ og residualværdien på 2,5.

Kriminalitetens art for indeksdommen

Måles der på kriminalitetens art, der resulterer i indeksdommen, er fordelingen følgende:

Tabel 10. Personer fordelt over gerninger.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Vold i øvrigt inklusiv våbenloven ⁷⁸	34 10,3%	319 10,5%	353 10,5%
Alvorlig vold og drab ⁷⁹	33 10%	218 7,2%	251 7,4%
Seksuualforbrydelse ⁸⁰	28 8,5%	185 6,1%	213 6,3%
Røveri ⁸¹	49 14,8%	322 10,6%	371 11%
Andre ejendomsforbrydelser ⁸²	105 31,8%	1098 36,1%	1203 35,7%
Narkotika og lov om euforiserende stoffer ⁸³	40 12,1%	559 18,4%	599 17,8%
Øvrige lovovertrædelser	41 12,4%	340 11,2%	381 11,3%
I alt	330	3041	3371

Af tabel 10 fremgår det, at mere end hver tredje afsoner domme for forskellige ejendomsforbrydelser. Knap hver femte afsoner narkorelaterede domme. Der er forskel mellem Skejby og kontrolgruppen.⁸⁴ Forskellen skal findes i gerningstyperne røveri og narkotika.⁸⁵ Pension Skejby har flere dømte for røveri, og omvendt har pensionen færre dømt for overtrædelse af narkotikalovgivningen.

I tabel 11 er gerningstyperne kategoriseret i *personfarlige forbrydelser*, der angår samtlige domme for vold, drab, seksuualforbrydelser, røveri og brandstiftelse.

Tabel 11. Personer fordelt efter personfarlig kriminalitet.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Ikke personfarlig kriminalitet	181 54,8%	1951 64,2%	2132 63,2%
Personfarlig kriminalitet	149 45,2%	1090 35,8%	1239 36,8%
I alt	330	3041	3371

78. §§ 119-120, § 123, § 133, §§ 134a-134b, § 244, §§ 249-255, §§ 260-262, §§ 266-266a samt våbenloven.

79. § 245 stk. 1 & 2, § 246, § 237, §§ 238-240.

80. § 210, §§ 216-235.

81. § 288.

82. § 276, § 277, §§ 278-280, §§ 281-284, § 289, § 290, §§ 291-292, § 293, §§ 294-304.

83. § 191 samt lov om euforiserende stoffer.

84. $P=0,00$.

85. Residualværdien er henholdsvis 2,3 for røveri og 2,8 for narkotika.

Som fordelingen viser, er det mere end hver tredje person, der er dømt for personfarlig kriminalitet. Af pension Skejby's klienter drejer det sig imidlertid om 45 pct. Analysen viser, at der er forskel på Skejby og kontrolgruppen i forhold til antallet, der er dømt for personfarlig kriminalitet.⁸⁶

Hvilken betydning det har i relation til recidivrisikoen er usikkert. Personfarlig kriminalitet omfatter således både kriminalitetsformer, der erfaringsmæssigt er forbundet med en relativ høj risiko for tilbagefald, og kriminalitetsformer, der omvendt er forbundet med en ringe risiko for recidiv fx seksualforbrydelser (Kyvsgaard 1989:98).

14.3. Opsummering

Der er mindre forskelle mellem Skejby og kontrolgruppen, når der måles på sociale baggrundsfaktorer. Aldersmæssigt er der flere på Skejby med højere sandsynlighed for recidiv. Omvendt er der færre personer med blot en grundskoleuddannelse på Skejby end kontrolgruppen. Recidiv er i høj grad påvirket af uddannelsesniveaue, hvorfor denne forskel er væsentligt at tage højde for i den videre analyse.

Der er flere personer, der har længerevarende ophold på Skejby sammenlignet med kontrolgruppen. Det er dog ikke muligt at konkludere om disse personer er idømt længere frihedsstraffe eller om de opholder sig frivilligt på pension Skejby efter endt straf. I den multivariate analyse af recidiv tages der hensyn til de forskelle, der kan være mellem Skejby og kontrolgruppen.

Klienterne på pensionerne kan karakteriseres som kriminelt belastede. De fleste har flere alvorlige straffe bag sig, og knap halvdelen er tidligere straffet for personfarlig kriminalitet. Skejby har imidlertid færre personer med mange forstraffe end kontrolgruppen. Skejby har flere personer med ingen og 2-5 forstraffe. Det tyder således på, at der er flere på Skejby, der enten lige er startet eller er 'midtvejs' i deres kriminelle karriere, mens kontrolgruppen omvendt har flere personer, der har været i gang i adskillige år. Antal af forstraffe har ligeledes indflydelse på recidiv, hvorfor der også tages højde for denne faktor i den multivariate analyse.

Skejby har flere end kontrolgruppen, hvor indeksdommen er ubetinget. Ifølge Kriminalforsorgens recidivopgørelser er personer, der afsoner ubetingede frihedsstraffe, karakteriseret ved at højere recidiv end andre afgørelsestyper.

I gennemsnit afsoner mere end hver tredje klient dom for personfarlig kriminalitet. For Skejby er det knap halvdelen. På pension Skejby er der flere dømt for røveri og færre dømt for narkotika kriminalitet.

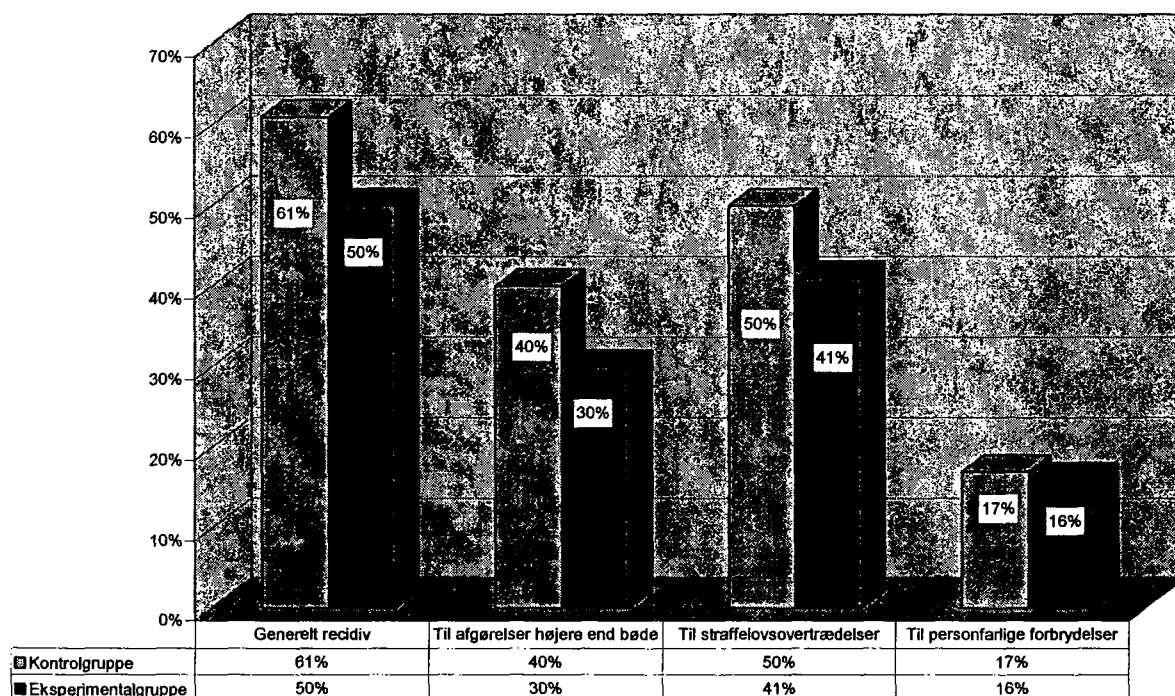
86. $P=0,00$ og residualværdien er på 3,3.

Kapitel 15. Recidiv efter indeksdommens art

I en recidivmåling på en række baggrundsvARIABLE, fremkommer der velkendte resultater, der ikke illustreres her. Mænd recidiverer mere end kvinder. I forhold til alder finder vi (forventeligt), at de yngste aldersgrupper er dem, der recidiverer mest.

Der er, jf. figur 3, gennemført en analyse, der alene ser hvilke domme man recidiverer fra og til. Figur 3 omhandler en opgørelse over recidiv *fra* alle afgørelser.

Figur 3. Recidiv fra alle afgørelser.

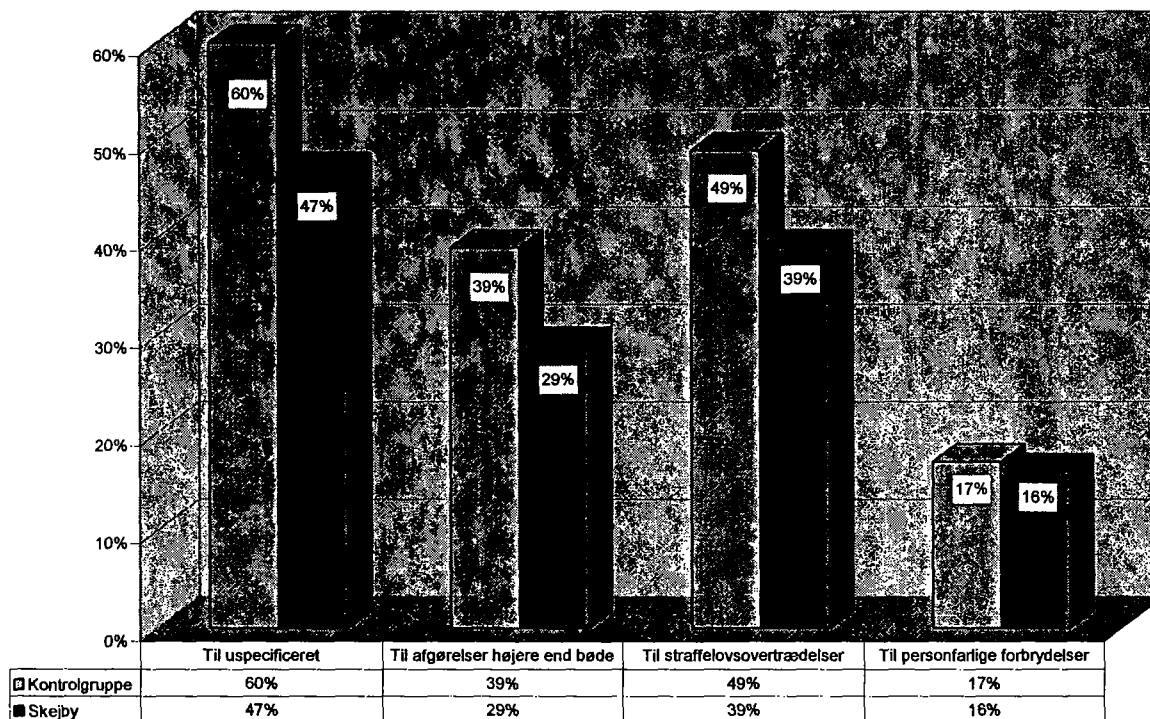
Recidiv fra alle afgørelser til generelt recidiv er henholdsvis 50 pct. for Skejby og 61 pct. for kontrolgruppen. Recidivprocenten fra alle afgørelser til afgørelser højere end bøde er på 30 pct. for Skejby og 40 pct. for kontrolgruppen. Måles der på recidiv til straffelovsovertrædelser er den på 41 pct. for Skejby og 50 pct. for kontrolgruppen. Forskellene er signifikante mellem grupperne.⁸⁷ Måles der på recidiv til personfarlige forbrydelser er den på 16 pct. for Skejby og 17 pct. for kontrolgruppen. Der er i forhold til denne måling ingen statistisk signifikant forskel mellem grupperne.⁸⁸

Af figur 4 fremgår alene recidivprocenter fra afgørelser højere end bøde:

87. $P=0,00$.

88. $P=0,88$.

Figur 4. Recidiv fra afgørelser højere end bøde.

Recidivprocenten fra afgørelser højere end bøde til generelt recidiv er på 47 pct. fra Skejby overfor kontrolgruppens 60 pct. Til afgørelser højere end bøde er Skejby på 29 pct. overfor kontrolgruppens 39 pct. Til straffelovsovertrædelser er Skejby på 39 pct. overfor kontrolgruppens 49 pct. Der er signifikant forskel mellem Skejby og kontrolgruppen i disse målinger.⁸⁹ Når der måles på recidiv til personfarlige forbrydelser er Skejby på 16 pct. overfor kontrolgruppens 17 pct. I denne måling er der ikke statistisk signifikant forskel mellem grupperne.⁹⁰

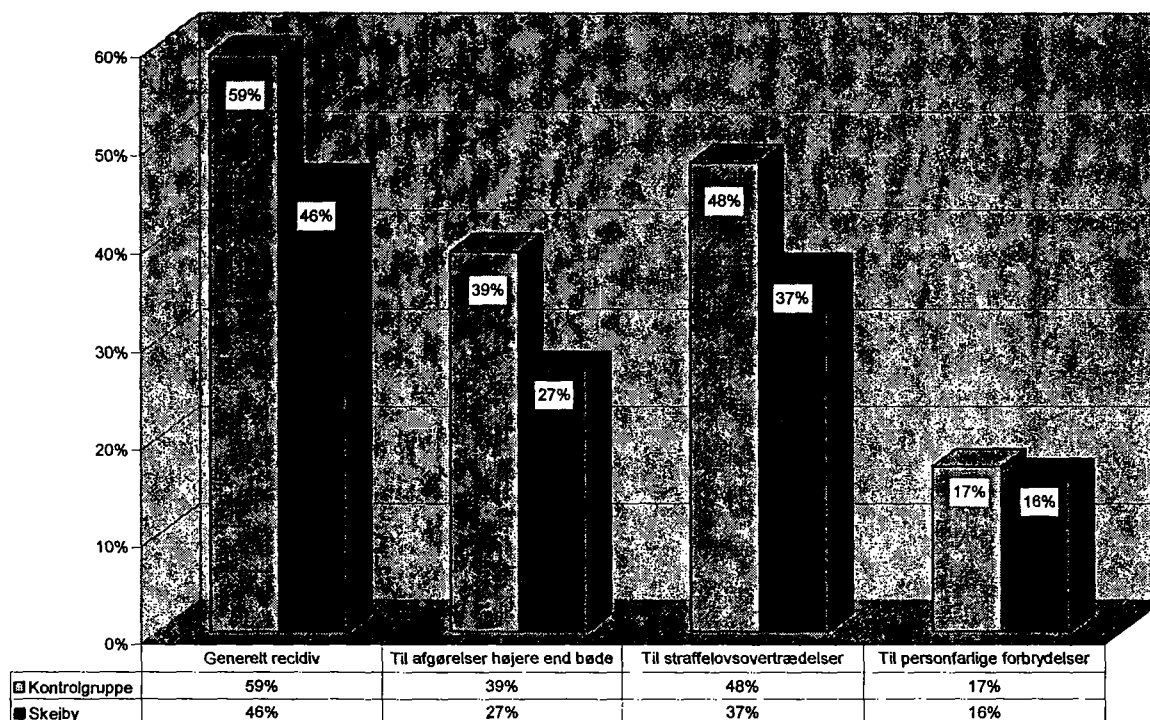
På baggrund af den store gruppe klienter med indeksdommen ubetinget, er der lavet en særskilt måling for denne gruppe. Af figur 5 fremgår en opgørelse over recidivprocenten fra en ubetinget frihedsstraf til generelt, afgørelser højere end bøde, straffelovsovertrædelser samt personfarlige forbrydelser.

89. P=0,00.

90. P=0,74.

Figur 5. Recidiv fra ubetinget.

Mønsteret gentager sig sammenlignet med målingerne, der fremgår af figur 3 og 4. Der er signifikant forskel mellem grupperne når det drejer sig om recidiv generelt, til afgørelser højere end bøde og til straffeloven.⁹¹ Gruppen af dømte med en ubetinget frihedsstraf tegner sig – ikke overraskende – for den store gruppe af recidivister. Det fremgår endvidere igen, at der ikke er forskel når der måles på recidiv fra ubetinget til personfarlige forbrydelser.⁹²

Opsamlende viser de tre målinger, at der er signifikant forskel mellem Skejby og kontrolgruppen undtagen, når der måles på recidiv til personfarlig kriminalitet. En forklaring på, at der ikke er nogen forskel kan findes i, at recidiv til personfarlig kriminalitet udgør en mindre gruppe. Der er kun tale om at 16 henholdsvis 17 pct. recidiverer til denne form for kriminalitet.

15.1. Recidiv i forhold til tidligere sanktioner

I det følgende ses på antal forstraffe og recidiv. Grupperingerne af forstraffe er baseret på udvælgelseskriterierne for at foretage en Cox-regression. Cox-regression forudsætter, at der er proportionalitet mellem gruppernes hazardrater, hvilket betyder, at grupperne inddeles efter overlevelseshazardrater og ikke efter en forudgående inddeling (Hosmer & Lemeshow 1999:91; Andersen & Væth 1993:89f).

91. P=0,00.

92. P=0,66.

Tabel 12. Recidiv fra alle afgørelser til generelt recidiv afhængig af forstraffe.

Antal forstraffe	Pension Skejby		Kontrolgruppe	
	Procent	Antal	Procent	Antal
Ingen forstraffe Recidiverer	24	11	31	115
1 forstraf Recidiverer	47	18	49	146
2-4 forstraffe Recidiverer	49	45	53	351
5-10 forstraffe Recidiverer	58	55	67	573
Mere end 10 forstraffe Recidiverer	71	24	83	513

Opgørelsen ovenfor er baseret på samtlige tidligere afgørelser. Er vedkommende ikke tidligere straffet, er det kun knap hver fjerde, der recidiverer fra pension Skejby. Fra kontrolgruppen er det hver tredje. Hvis man har mere end 10 forstraffe er recidiv helt oppe på 71 pct. for Skejby og 83 pct. for kontrolgruppen. Der er ikke fundet signifikante forskelle mellem grupperne.⁹³ Recidiv i denne opgørelse, er derfor i høj grad betinget af antallet af forstraffe.

I nedenstående tabel 13 fremgår en fordeling af recidiv, når der alene måles på recidiv til afgørelser højere end bøde.

Tabel 13. Recidiv til afgørelser højere end bøde afhængig af antal forstraffe

Antal forstraffe	Pension Skejby		Kontrolgruppe	
	Procent	Antal	Procent	Antal
Ingen forstraffe Recidiverer	15	7	17	61
1 forstraf Recidiverer	24	9	23	68
2-4 forstraffe Recidiverer	28	26	34	244
5-10 forstraffe Recidiverer	32	30	43	365
Mere end 10 forstraffe Recidiverer	59	20	64	396

Er vedkommende ikke tidligere straffet, er det blot 15 pct. der recidiverer fra Skejby mod kontrolgruppens 17 pct. Denne forskel er ikke statistisk signifikant.⁹⁴ I forhold til 5-10 forstraffe er der signifikant forskel mellem grupperne.⁹⁵ Fra Skejby recidiverer 32 pct. versus kontrolgruppens 43 pct. Måles der på recidiv i forhold til mere end 10 forstraffe er der ikke forskel mellem grupperne.⁹⁶ Af tabel 13 fremgik

93. Mere end 10 forstraffe er tæt på at være signifikant. P=0,054.

94. P=0,78.

95. P=0,03.

96. P=0,51.

det, at recidivprocenten stiger i takt med antallet af tidligere domme. Det samme mønster gentager sig i målingen, som fremgår af tabel 14.

Af tabel 14 fremgår en måling af recidiv udelukkende omhandlende personer med eller uden tidligere alvorlige forstraffe. Det vil sige, at der måles på personer med tidligere alvorlige afgørelser.

Tabel 14. Recidiv fra indeksdom højere straf end bøde til recidiv generelt efter antal alvorlige forstraffe.

Antal forstraffe	Pension Skejby		Kontrolgruppe	
	Procent	Antal	Procent	Antal
Ingen alvorlige forstraffe Recidiverer	36	34	40	310
1 alvorlig forstraf Recidiverer	45	24	51	260
2-4 alvorlige forstraffe Recidiverer	57	60	68	547
5-10 alvorlige forstraffe Recidiverer	60	26	80	418
Mere end 10 alv. forstraffe Recidiverer	90	9	92	163

Der er signifikant forskel mellem grupperne i kategorierne *2-4 tidligere alvorlige domme*⁹⁷ samt *5-10 tidligere alvorlige domme*.⁹⁸ I kategorien 2-4 tidligere domme er der en forskel i recidivprocenten mellem grupperne på 11 procentpoint. I forhold til kategorien *5-10 alvorlige forstraffe* er der en forskel i recidivprocenten på 20.

Opsamlende typer det på, at antallet af tidligere forstraffe har stor indflydelse på recidiv. Der er signifikant forskel mellem pension Skejby og kontrolgruppen, når det drejer sig om personer med 2-4 forstraffe og 5-10 forstraffe, hvor recidivprocenten er statistisk signifikant mindre for pension Skejby. I flere tilfælde er forskellen i recidiv på mere end 10 procentpoint.

15.2. Opholdets varighed

Af tabel 15 fremgår en måling af recidiv afhængig af opholdets varighed på pensionerne. Denne parameter er medtaget ud fra en antagelse om, at normpåvirkning ikke virker fra den ene dag til den dag, idet man må formode, at personerne skal opholde sig i nogen tid, sammen med de ikke-kriminelle, for at den ikke-kriminelle normpåvirkning kan have effekt. Den første opgørelse er for de korte forløb, hvilket vil sige forløb, der har en varighed på op til 2 måneder.

97. P=0,03.

98. P=0,00.

Tabel 15. Recidiv vurderet i forhold til varighed af ophold på op til 2 måneder.

Op til 2 måneder	Pension Skejby		Kontrolgruppe	
	Procent	Antal	Procent	Antal
Recidiv generelt Recidiverer	65	55	71	844
Højere straf end bøde Recidiverer	48	41	52	612
Recidiv til straffelov Recidiverer	60	51	62	732
Recidiv til personfarlige forbrydelser Recidiverer	24	20	22	258

Det fremgår af tabel 15, at recidivprocenten til recidiv generelt er på 65 pct. for pension Skejby og 71 pct. for kontrolgruppen. Som det fremgår af medarbejderafsnittet i kapitel 6, fortæller flere medarbejdere, at nogle straffede har svært ved at være indenfor de friere rammer. Det er endvidere erfaringen, at tilbagefald til kriminalitet ofte sker indenfor den første tid på pensionen. Denne måling bekræfter antagelsen. I forhold til recidiv er der ikke signifikant forskel mellem Skejby og kontrolgruppen, når det gælder et kort ophold uanset hvilken måling, der er tale om.⁹⁹

Af nedenstående tabel 16 fremgår en måling af recidiv vurderet efter opholds varighed fra 2 mdr. til ½ år.

Tabel 16. Recidiv vurderet efter ophold på mellem 2 mdr. - ½ år.

2 mdr. - ½ år	Pension Skejby		Kontrolgruppe	
	Procent	Antal	Procent	Antal
Recidiv generelt Recidiverer	43	57	54	706
Højere straf end bøde Recidiverer	22	29	32	424
Recidiv til straffelov Recidiverer	32	42	42	553
Recidiv til personfarlige forbrydelser Recidiverer	14	19	13	171

I denne måling er der signifikante forskelle mellem pension Skejby og kontrolgruppen, når der måles på recidiv generelt, recidiv til afgørelser højere end bøde samt recidiv til ny straffelovsovertrædelse.¹⁰⁰ Når der måles på recidiv til personfarlig kriminalitet, er der ingen forskel mellem grupperne.¹⁰¹

I den følgende tabel 17 måles der på de personer, hvor opholdet har haft en varighed på mere end ½ år.

99. P=0,19, 0,53, 0,73 og 0,71.

100. P=0,01.

101. P=0,69.

Tabel 17. Recidiv vurderet efter ophold på mere end ½ år.

Mere end ½ år	Pension Skejby		Kontrolgruppe	
	Procent	Antal	Procent	Antal
Recidiv generelt Recidiverer	47	41	50	148
Højere straf end bøde Recidiverer	25	22	26	78
Recidiv til straffelov Recidiverer	38	33	37	111
Recidiv til personfarlige forbrydelser Recidiverer	13	11	13	37

I denne måling er der ingen statistisk signifikant forskel mellem grupperne uanset, hvilken form for recidiv der måles på.¹⁰² Det er vanskeligt entydigt at formulere, hvorfor de længerevarende forløb ikke er så effektfulde. Det er muligt, at der er tale om en form for 'behandlingstræthed'. Dette korresponderer med den norske institutionsforsker Tore Andreassen konklusion omkring effekten af behandling af unge med sociale problemer. Han pointerer, at såfremt behandlingen foregår indenfor institutionelle rammer, bør opholdet ikke vare *længere* end seks måneder – ellers spores der ingen effekt (Andreassen 2003).

15.3. Recidiv og uddannelse

Det er veldokumenteret, at recidiv er afhængigt af uddannelse (Kvysgaard 1998:126). Nedenstående tabel 18 viser recidivprocenten opgjort i forhold til uddannelsesniveaut:

Tabel 18. Recidiv afhængig af uddannelse.

	Pension Skejby	Kontrolgruppe
Generelt recidiv		
Grundskole	60	65
Erhvervsfaglig uddannelse	29	45
Boglig uddannelse	26	39
Afbudt uddannelse	50	71
Recidiverer til højere straf end bøde		
Grundskole	35	45
Erhvervsfaglig uddannelse	18	22
Boglig uddannelse	11	16
Afbudt uddannelse	45	51

Det viser sig, at der for recidiv generelt ikke er forskel mellem Skejby og kontrolgruppen for personer med højst en grundskoleuddannelse.¹⁰³ Med hensyn til recidiv til højere straf end bøde for personer med

102. P=0,63; 0,84; 0,94 og 0,97.

103. P=0,16.

grundskole, er der derimod en statistisk signifikant lavere recidivprocent for Skejby end for kontrolgruppen.¹⁰⁴

Når der måles på recidiv generelt i forhold til personer med en erhvervsfaglig uddannelse er der statistisk signifikant forskel mellem Skejby og kontrolgruppen,¹⁰⁵ men ikke for recidiv til højere straf end bøde.¹⁰⁶

For så vidt angår personer med en boglig uddannelse, er der ingen forskel mellem Skejby og kontrolgruppen, uanset recidivkriterium.¹⁰⁷ Tilsvarende gælder med hensyn til personer med en afbrudt uddannelse.¹⁰⁸

---

104. P=0,00.

105. P=0,01.

106. P=0,40.

107. P=0,28 i forhold til recidiv generelt. I forhold til recidiv til højere straf end bøde er p-værdien 0,50.

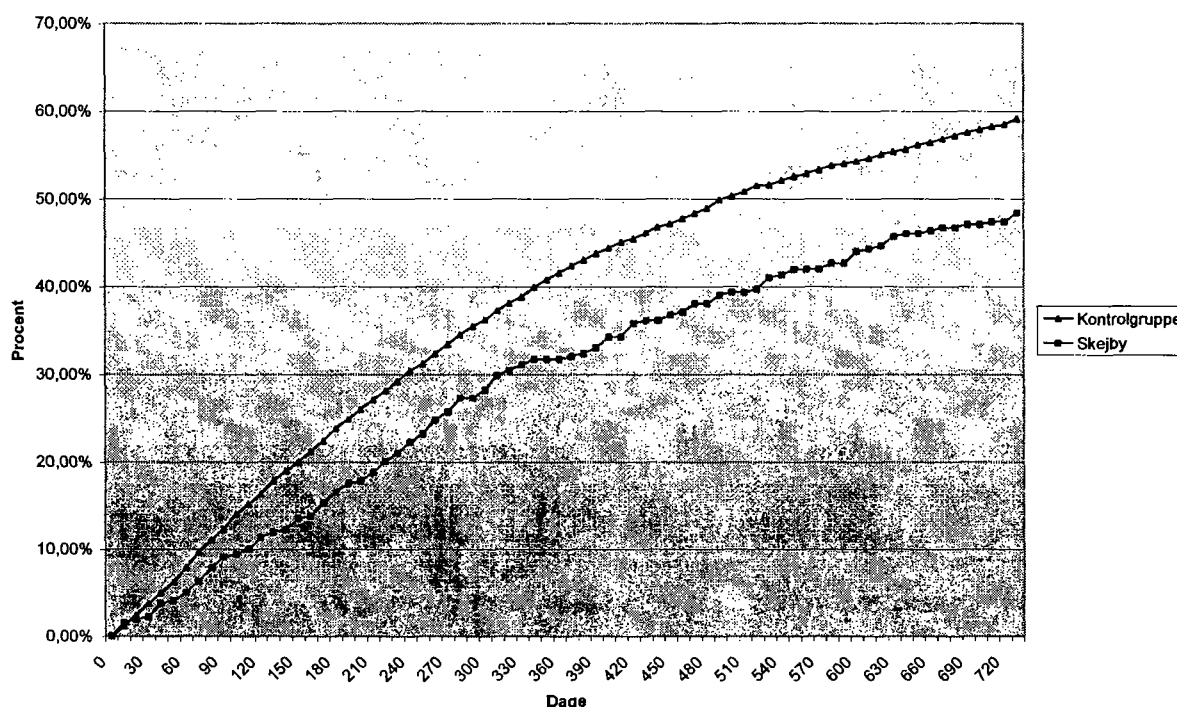
108. I forhold til recidiv generelt er p-værdien tæt på at være signifikant med en værdi på 0,053.

Kapitel 16. Recidivhastigheden

I forhold til analyse af recidivhastighed er anvendt den statistiske metode *lifetest*. Metoden er en overlevelsesanalyse. I dette tilfælde er metoden anvendt til analyse af recidiv, hvorfor man så og sige 'dør', når man recidiverer.

Af figur 6 fremgår recidivhastigheden opgjort fra indeksdommen afgørelser højere end bøde til recidiv generelt. Recidivhastigheden er angivet som antal dage fra udgangsdato fra pensionen til der eventuelt falder en ny strafferetlig afgørelse.

Figur 6. Recidivhastigheden fra indeksdommen afgørelser højere end bøde til recidiv generelt.

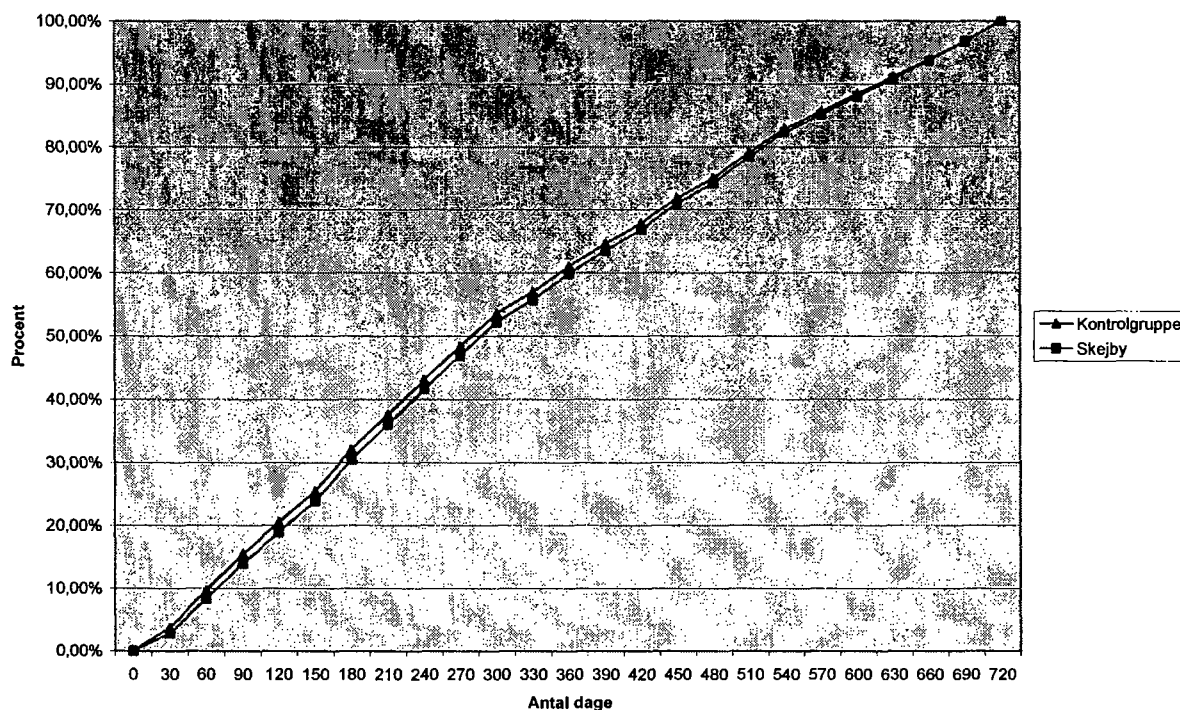

Af figur 6 fremgår det, at 47 pct. recidiverer fra Skejby versus kontrolgruppens 60 pct. I løbet af det første år af observationsperioden er omkring 32 pct. af de 47 pct. recidiveret fra eksperimentalgruppen, hvor 42 pct. er recidiveret fra kontrolgruppen ud af den samlede gruppe på 60 pct. Hastigheden er imidlertid ikke markant forskelligt mellem kontrolgruppen og eksperimentalgruppen. Kurven giver et lille knæk i den sidste periode af målingstidspunktet for pension Skejby. Det skyldes at 3 personer recidiverer derfra efter nogle måneders stilstand i recidiv.

Recidivhastigheden fra indeksdommen afgørelser højere end bøde til afgørelser højere end bøde, strafloven og personfarlige forbrydelser ligner recidivhastigheden, som det fremgår af målingen ovenfor.

Endelig er der, som vist i figur 7, set på recidivhastigheden for alene recidivisterne (for recidiv til afgørelser højere end bøde), idet det kan give et klarere indtryk af, i hvilken grad recidivhastigheden er ens i grupperne.

Figur 7. Recidivhastigheden blandt recidivister til afgørelser højere end bøde.

Graferne følges pænt ad hele vejen. Der er altså ikke forskel mellem eksperimental- og kontrolgruppen med hensyn til recidivhastigheden, hvorfor Skejby-modellen ikke kan antages at have en recidivforsinkende effekt. De personer, der recidiverer, gør det i samme tempo – uafhængigt af pensionens karakter. Inden for det første år efter afgangsdatoen er tre fjerdedele af recidivisterne recidiveret.

Kapitel 17. Regressionsmodellerne

Det er fremgået af den foregående recidivanalyse, at alder, uddannelse, gerningstype, antal forstraffe m.v. har indflydelse på recidiv. Spørgsmålet er imidlertid om disse parametre alene kan forklare recidiv, og at baggrunden for at recidivprocenten på Skejby, kan forklares med, at målgruppen på forhånd er karakteriseret ved lavere recidiv. For at tage højde for dette, er der metodisk suppleret med en avanceret statistiske metode nemlig Sir David Cox' *proportional hazards model* (Cox-regression). Cox-regression kan forklare sandsynligheden for recidiv for henholdsvis eksperimentalgruppen og kontrolgruppen, når andre faktorer holdes konstante (Agresti & Finlay 1999: 622ff). Princippet i analysen er, at man opbygger en model indeholdende forskellige baggrundsvariable, der kan forklare recidiv. Igenem en *backward elimination*, fjernes variable, der er mindst signifikante. Man fortsætter analysen indtil der ikke er nogen variable, der kan testes væk, og man har opnået den endelige model. I Cox regressionsmodellerne er angivet den relative recidivrisiko (hazard raten) til henholdsvis uspecificeret recidiv, afgørelser højere end bøde, recidiv til straffelovsovertrædelser samt recidiv til personfarlig kriminalitet. Regressionsanalysen er en sammenligning på individniveau, hvor andre faktorer såsom køn og alder holdes konstant. Sammenligningsgrundlaget er en basisperson med forskellige karakteristika. Denne basisperson er statistisk udvalgt og er som følger:

- En mand
- 15-29 år
- Fra anden pension end Skejby
- Op til 2 måneders ophold
- Ingen forstraffe
- Er idømt en frihedsstraf
- Har begået en ejendomsforbrydelse
- Har en grundskoleuddannelse

17.1. Cox regressionsanalysen

Af tabel 19 fremgår den endelige model af sandsynlighedsberegning af generelt recidiv givet en række forhold, der kontrolleres for i analysen. Basisgruppen er angivet med kursiv samt med værdien 1,000.

Tabel 19. Sandsynlighed for recidiv generelt.

	Sig ¹⁰⁹	Exp(B) ¹¹⁰	95,0% CI for Exp(B) ¹¹¹	
			Lower	Upper
Pension				
<i>Ikke Skejby</i>		1,000	1,000	1,000
Skejby	,006	,789	,667	,934
Alder	,000			
15-29 år		1,000	1,000	1,000
30-44 år	,000	,561	,503	,625
45+ år	,000	,372	,302	,458
Opholdets varighed	,000			
<i>1 uge - 2 mdr.</i>		1,000	1,000	1,000
2 mdr. - ½ år	,000	,693	,627	,766
Mere end ½ år	,000	,626	,528	,742
Uddannelse	,003			
<i>Grundskole</i>		1,000	1,000	1,000
Erhvervsfaglig uddannelse	,003	,799	,690	,925
Boglig uddannelse	,099	,799	,613	1,043
Afbrudt uddannelse	,188	1,119	,946	1,323
Antal forstraffe højere end bøde	,000			
<i>Ingen alvorlige forstraffe</i>		1,000	1,000	1,000
1 alvorlig forstraf	,004	1,268	1,080	1,489
2-4 alvorlige forstraffe	,000	1,947	1,697	2,233
5-10 alvorlige forstraffe	,000	2,914	2,510	3,382
Over 10 alvorlige forstraffe	,000	4,988	4,095	6,075
Gerningstype	,000			
<i>Ejendomsforbrydelser (inkl. røveri)</i>		1,000	1,000	1,000
Alvorlig vold og drab	,017	,789	,649	,959
Vold i øvrigt (inkl. våbenlov)	,010	,820	,705	,953
Seksuualforbrydelse	,000	,447	,334	,599
Narkotika og lov om euforiserende stoffer	,011	,838	,732	,960
Øvrige lovovertrædelser	,000	,699	,598	,818

109. Signifikansværdien angiver, om variabelen (fx køn, alder, antal forstraffe) er forklarende i forhold til det, der undersøges. I samfundsvidenskabelige undersøgelser skal signifikansen som hovedregel være under 0,05, for at variabelen kan siges, at have nogen forklaringskraft. Hvis signifikansen er på mere end 0,05 fjernes variabelen i en videre analyse. Udvælgelsen af variable sker ud fra den samlede forklaringskraft af hovedvariablen. I tabel 19 betyder det, at boglig uddannelse og afbrudt uddannelse stadigvæk er med, selv om de er insignifikante. De følger hovedvariablen, uddannelse, fordi de andre kategorier, grundskole og erhvervsfaglig uddannelse, har tilstrækkelig forklaringskraft.

110. Exp. angiver hazardraten, som er et udtryk for hvor stor sandsynlighed en person, der tilhører pågældende gruppe, har for at recidivere i forhold til basispersonen.

111. Angiver med 95 pct. sandsynlighed, hvor den 'sande' værdi skal findes. Der angives med nedre og øvre grænseværdi.

Overordnet viser analysen, at såfremt vedkommende er placeret på Skejby, er sandsynligheden for, at vedkommende recidiverer, på 0,789 i forhold til kontrolgruppen. Denne sandsynlighed er til stede, også når der er kontrolleret forskelle mellem eksperimental- og kontrolgruppe med hensyn til køns- og aldersfordelingen, antallet af forstraffe, gerningstype etc. Sandsynligheden for, at en person fra Skejby recidiverer, er med andre ord 21 pct. mindre, end hvis vedkommende havde været placeret på en af de fire andre pensioner.

I øvrigt ses af tabel 19, at jo ældre personen er, desto mindre sandsynlighed for recidiv. Set i forhold til aldersgruppen 15-29 år, er sandsynligheden for, at en person ældre på over 44 år recidiverer, 63 pct. lavere.

Opholdets varighed har også indflydelse på recidiv, idet sandsynligheden for recidiv er mindre, desto længere tid personen har været placeret på pensionen. Er vedkommende placeret på pensionen i mere end ½ år, er sandsynligheden for recidiv 37 pct. lavere, end det er for personer med kortvarige ophold (op til 2 mdr.).

Personens uddannelsesniveau har også en vis forklaringskraft. Vurderet i forhold til personer med højest grundskoleuddannelse har personer med en (erhvervsfaglig) uddannelse 20 pct. lavere risiko for recidiv.

Antallet af forstraffe har, som det også tidligere er set, stor indflydelse på sandsynligheden for recidiv. Sandsynligheden for recidiv stiger ligefrem proportionelt med antallet af forstraffe. En person med mere end 10 alvorlige forstraffe har en hazardrate på 4,988 og dermed næsten 5 gange så stor sandsynlighed for recidiv som personen uden alvorlige forstraffe.

Ud over de allerede nævnte forklarende variable, kan gerningstypen også forklare sandsynligheden for recidiv. Det ses, at personer dømt for personfarlige forbrydelser har mindre sandsynlighed for recidiv i forhold til personer, der er dømt for ejendomsforbrydelser. Dømte for seksualforbrydelser har den mindste sandsynlighed for recidiv.

Opsummerende kan der gives følgende karakteristik af en person med en meget lav sandsynlighed for recidiv sammenlignet med basispersonen:¹¹²

- Er ældre end 45 år
- Har opholdt sig på pensionen i mere end ½ år
- Har erhvervsfaglig uddannelse
- Har ingen tidligere alvorlige straffe
- Har begået en seksualforbrydelse
- Har været placeret på Skejby

---

112. De forskellige hazardrater multipliceres.

Sandsynligheden for, at denne person recidiverer, er 94 pct. lavere end for personen fra basisgruppen.

En person med stor sandsynlighed for recidiv er i modsætning hertil:

- Mellem 15-29 år
- Ophold på maksimalt 2 mdr.
- Højest en grundskoleuddannelse¹¹³
- Mere end 10 alvorlige forstraffe
- Har begået en ejendomsforbrydelse

Denne person adskiller sig kun fra basisgruppen ved antallet af alvorlige forstraffe og har således en forøget sandsynlighed for recidiv på 4,99 – altså ca. 5 gange så stor sandsynlighed for recidiv som basispersonen. Anbringes denne person på Skejby frem for på en af de pensioner, kontrolgruppen omfatter, mindskes sandsynligheden for recidiv til at være knap 4 gange større end basispersonens.

---

113. Afbrudt uddannelse er ikke signifikant.

Af tabel 20 fremgår den beregnede sandsynlighed for recidiv til afgørelser højere end bøde.

Tabel 20. sandsynlighed for recidiv til afgørelser højere end bøde.

	Sig.	Exp(B)	95,0% CI for Exp(B)	
			Lower	Upper
Pension				
<i>Ikke Skejby</i>		1,000	1,000	1,000
Skejby	,027	,787	,637	,973
Alder	,000			
<i>15-29 år</i>		1,000	1,000	1,000
30-44 år	,000	,530	,465	,605
45+ år	,000	,335	,253	,444
Opholdets varighed	,000			
<i>Iuge - 2 mdr.</i>		1,000	1,000	1,000
2 mdr. - ½ år	,000	,624	,554	,703
Mere end ½ år	,000	,527	,425	,653
Uddannelse	,000			
<i>Grundskole</i>		1,000	1,000	1,000
Erhvervsfaglig uddannelse	,000	,642	,527	,780
Boglig uddannelse	,042	,671	,458	,985
Afbrudt uddannelse	,939	1,007	,832	1,220
Antal forstraffe højere end bøde	,000			
<i>Ingen alvorlige forstraffe</i>		1,000	1,000	1,000
1 alvorlig forstraf	,001	1,434	1,160	1,771
2-4 alvorlige forstraffe	,000	2,222	1,852	2,666
5-10 alvorlige forstraffe	,000	3,732	3,083	4,517
Over 10 alvorlige forstraffe	,000	8,212	6,507	10,364
Gerningstype	,000			
<i>Ejendomsforbrydelser (inkl. røveri)</i>		1,000	1,000	1,000
Alvorlig vold og drab	,000	,585	,444	,769
Vold i øvrigt (inklusive våbenlov)	,011	,795	,666	,950
Seksualforbrydelser	,001	,538	,375	,771
Narkotika og lov om euforiserende stoffer	,000	,719	,604	,854
Øvrige lovovertrædelser	,000	,640	,526	,780

Analysens resultater ligner de resultater, der fremgår af tabel 20. Hazardraten for Skejby er faldet til 0,787. Boglig uddannelse er lige akkurat blevet signifikant.

Den laveste hazardrate findes blandt den ældste gruppe, med længerevarende ophold, erhvervsfaglig uddannelse, ingen tidligere alvorlige straffe og dømt for seksualforbrydelser. I denne måling betyder

antallet af alvorlige forstraffe væsentligt mere end i den foregående måling. Det fremgår af tabel 20, at sandsynligheden for recidiv til afgørelser højere end bøde er mere end 8 gange så stor, hvis vedkommende har mere end 10 tidligere alvorlige afgørelser vurderet i forhold til, hvis vedkommende ikke tidligere er blevet idømt en straf højere end bøde. Hvis denne person anbringes på Skejby falder sandsynligheden dog til 6,46.

Af tabel 21 fremgår den beregnede sandsynlighed for recidiv til straffelovsovertrædelser.

Tabel 21. sandsynlighed for recidiv til straffelovsovertrædelser.

	Sig.	Exp(B)	95,0% CI for Exp(B)	
			Lower	Upper
Pension				
<i>Ikke Skejby</i>		1,000	1,000	1,000
Skejby	,049	,830	,689	,999
Alder	,000			
<i>15-29 år</i>		1,000	1,000	1,000
30-44 år	,000	,541	,480	,611
45+ år	,000	,336	,262	,431
Opholdets varighed	,000			
<i>1 uge – 2 mdr.</i>		1,000	1,000	1,000
2 mdr. – ½ år	,000	,639	,573	,713
Mere end ½ år	,000	,553	,455	,672
Uddannelse	,000			
<i>Grundskole</i>		1,000	1,000	1,000
Erhvervsfaglig uddannelse	,000	,653	,549	,777
Boglig uddannelse	,004	,597	,421	,845
Afbrudt uddannelse	,074	1,173	,985	1,397
Antal forstraffe højere end bøde	,000			
<i>Ingen alvorlige forstraffe</i>		1,000	1,000	1,000
1 alvorlig forstraf	,000	1,409	1,176	1,688
2-4 alvorlige forstraffe	,000	1,966	1,680	2,300
5-10 alvorlige forstraffe	,000	3,122	2,642	3,689
Over 10 alvorlige forstraffe	,000	5,331	4,291	6,622
Gerningstype	,000			
<i>Ejendomsforbrydelser (inkl. røveri)</i>		1,000	1,000	1,000
Alvorlig vold og drab	,001	,693	,554	,867
Vold i øvrigt (inkl. våbenlov)	,002	,772	,656	,908
Seksuelforbrydelser	,000	,368	,259	,524
Narkotika og lov om euforiserende stoffer	,000	,758	,652	,882
Øvrige lovovertrædelser	,000	,458	,377	,557

Målingens resultater ligner på mange områder de foregående. Skejby er igen signifikant, men hazardraten er steget til 0,830. Det vil sige, at sandsynligheden for recidiv til straffelovsovertrædelser er 17 procent mindre for en person, der har været på Skejby i forhold til dem i kontrolgruppen. Af tabel 22 fremgår sandsynligheden for recidiv til personfarlige forbrydelser.

Tabel 22. Sandsynlighed for recidiv til personfarlige forbrydelser.

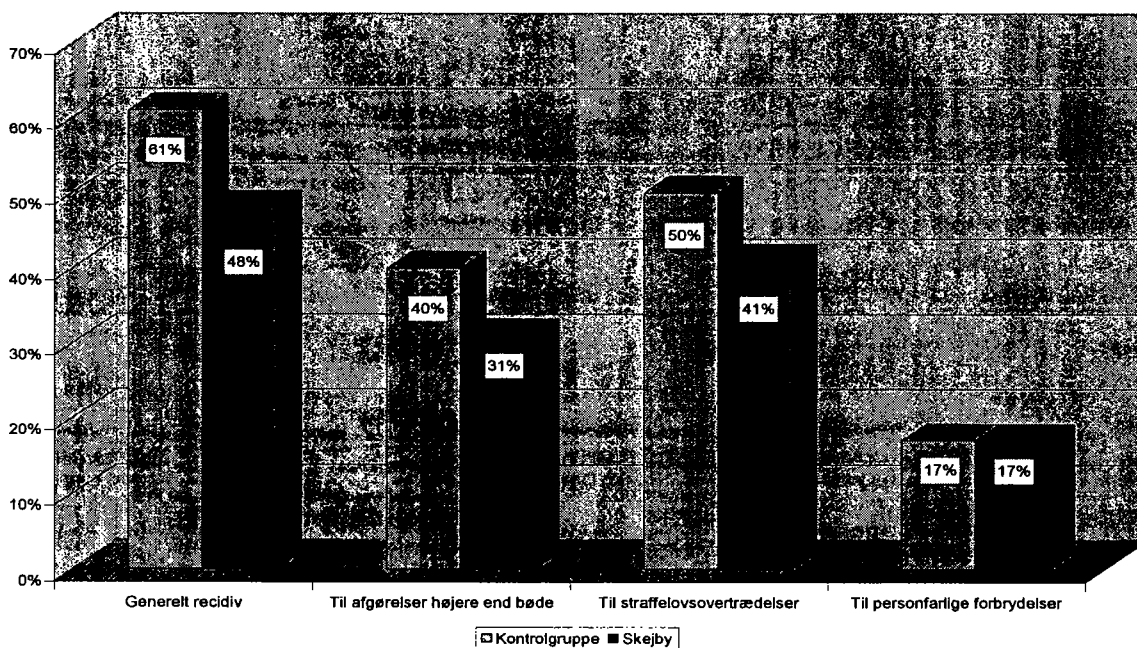
	Sig.	Exp(B)	95,0% CI for Exp(B)	
			Lower	Upper
Alder	,000			
15-29 år		1,000	1,000	1,000
30-44 år	,000	,535	,436	,655
45+ år	,000	,343	,214	,549
Køn				
Mand		1,000	1,000	1,000
Kvinde	,000	,257	,127	,520
Antal forstraffe for personfarlige forbrydelser	,000			
Ingen forstraffe		1,000	1,000	1,000
1 forstraf	,000	1,793	1,446	2,223
2 forstraffe	,000	2,215	1,706	2,875
Mere end 2 forstraffe	,000	3,054	2,399	3,889
Opholdslængde	,000			
1 uge – 2 mdr.		1,000	1,000	1,000
2 mdr. – ½ år	,000	,681	,567	,817
Mere end ½ år	,009	,651	,472	,899
Uddannelse	,011			
Grundskole		1,000	1,000	1,000
Erhvervsfaglig uddannelse	,007	,667	,497	,894
Boglig uddannelse	,033	,483	,248	,943
Afbrudt uddannelse	,736	,949	,699	1,287
Gerningstype	,000			
Ejendomsforbrydelser (inkl. røveri)		1,000	1,000	1,000
Alvorlig vold og drab	,181	1,239	,905	1,695
Vold i øvrigt (inklusive våbenlov)	,003	1,413	1,126	1,774
Seksuualforbrydelser	,047	,587	,347	,993
Narkotika og lov om euforiserende stoffer	,267	,854	,647	1,128
Øvrige lovovertrædelser	,003	,594	,419	,843

Det skal nævnes, at ud af det samlede materiale er det blot 16-17 pct., der recidiverer til personfarlige forbrydelser. Der er ikke for denne model signifikant forskel mellem Skejby og kontrolgruppen, hvorfor dette element er ude af modellen.

Kønnet har derimod en betydning for sandsynligheden for recidiv til en personfarlig forbrydelse. Kvinders sandsynlighed for recidiv er således kun ca. en fjerdedel af mændenes. Endvidere har det betydning, om vedkommende tidligere er straffet for personfarlige forbrydelser. For dem med mere end to tidligere straffe for personfarlige forbrydelser er sandsynligheden for recidiv til endnu en personfarlig forbrydelse tre gange større, end tilfældet er for dem, der ikke tidligere er straffet for personfarlige forbrydelser. Gerningstypen har ligeledes betydning i denne måling, hvilket også fremgik af de foregående Cox regressionsmodeller. De, der er dømt for mindre alvorlige vold inkl. våbenloven, har en sandsynlighed for recidiv, der er halvanden gang større end den er for dem, der er dømt for ejendomsforbrydelser. Det er bemærkelsesværdigt, at sandsynligheden for recidiv til en ny personfarlig forbrydelse er mindre for dem, der er dømt for en seksualforbrydelse, end den er for de øvrige lovovertrædere. Det vidner om, at sandsynligheden for, at seksualforbrydere igen begår en seksualforbrydelse er forholdsvis ringe. Hazardraten for de øvrige variabler – alder, opholdets varighed og uddannelse – ligner i store træk dem, der er set i de foregående analyser.

For at illustrere forskellen mellem eksperimental- og kontrolgruppen er sandsynligheden for recidiv for personer, der har været på pension Skejby, beregnet på baggrund af hazardraten og i forhold til den kontrolgruppen som udgangspunkt har, jf. figur 8

Figur 8. Beregnet sandsynlighed for recidiv efter forskellige kriterier

Den beregnede sandsynlighed for personerne for Skejby svarer ganske godt til den faktiske, jf. figur 4 ovenfor. Det tyder på, at Skejby og kontrolgruppen er sammenlignelige på de områder, som indgår i regressionsanalysen.

17.2. Logistisk regressionsanalyse af uddannelse

Det fremføres undertiden, at recidiv er et for simpelt mål til at anskueliggøre, hvorledes det går personer efter endt straf. Til supplement af recidivmålingerne er der derfor gennemført en analyse af, hvordan det går personerne i henholdsvis eksperimental- og kontrolgruppen på det uddannelsesmæssige område. Har et ophold på Skejby andre effekter end blot et mindsket recidiv? Øger sandsynligheden samtidig for, at personerne forbedrer deres uddannelsesmæssige forhold?

Mobilitet er vurderet efter vedkommendes uddannelsesniveau året inden tilgang på pensionen sammenlignet med uddannelsesniveauet to år efter afgangsdatoen. Ved mobilitet forstås – ud over en egentlig forbedring af uddannelsesforholdene – endvidere igangværende uddannelser. Er en person i gang med en uddannelse to år efter opholdet på pension, regnes det altså også som en forbedring af den uddannelsesmæssige situation.

En simpel krydstabel over uddannelsesmobilitet viser, at der er 1062 – lidt over hver tredje - der forbedrer deres uddannelsesmæssige situation, jf. tabel 23.

Tabel 23. Uddannelsesmobilitet fordelt efter sted.

	Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Ikke mobilitet	181 54,8%	2128 70,0%	2309 68,5%
Mobilitet	149 45,2%	913 30,0%	1062 31,5%
I alt	330	3041	3371

Forklaringen på, at så mange forbedrer deres uddannelsesmæssige situation, skal givetvis findes i, at mange har indledt et uddannelsesforløb allerede inden, vedkommende udstationeres fra fængslet til pensionen. I kapitel 4 fremgik det, at en betingelse for udstationering til pensionerne er, at vedkommende er beskæftiget i dagtimerne gennem enten arbejde eller uddannelse, og eftersom mange indsatte har en meget ringe skolebaggrund, må det formodes, at mange vælger at være indgå i et skole- eller uddannelsesforløb. Opgørelsen, som fremgår af tabel 23, viser signifikant forskel mellem Skejby og kontrolgruppen. Fra Skejby er det knap halvdelen af forløbene, der resulterer i uddannelsesmæssig mobilitet versus kontrolgruppens hver tredje.¹¹⁴ Noget kunne tyde på, at personerne fra Skejby i højere grad end kontrolgruppen bliver fastholdt i deres uddannelsesforløb.

114. Der er lavet en særskilt analyse vedrørende de enkelte pensioner med henblik på belysning af den uddannelsesmæssige variation og for at kontrollere, at der ikke er en voldsom variation på dette område. Dette viser sig ikke at være tilfældet.

En nærmere undersøgelse af, hvilke grupper der forbedrer deres uddannelse, viser, jf. tabel 24, at forskellen mellem Skejby og kontrolgruppen angår kategorierne 'grundskole' og 'afbrudt uddannelse'.¹¹⁵ For dem med højest en grundskoleuddannelse er 207 personer på Skejby, og for næsten halvdelen af denne gruppe sker der en uddannelsesmæssig mobilitet. For kontrolgruppen sker det for godt hver tredje. Af dem med afbrudt uddannelse forbedrer 12 ud af 22 personer deres uddannelsesmæssige situation, hvilket er mere end halvdelen af gruppen. I kontrolgruppen gælder det knap hver fjerde.

Tabel 24. Uddannelsesmobilitet fordelt efter tidligere uddannelse og sted.

Tidligere uddannelse:		Skejby	Kontrolgruppe	I alt
Grundskole ¹¹⁶	Ikke mobilitet	107	1488	1593
	Mobilitet	100 48,3%	672 31,1%	772
	Antal	207	2160	2367
Erhvervsfaglig	Ikke mobilitet	52	342	394
	Mobilitet	28	145	173
	Antal	80	487	567
Boglig	Ikke mobilitet	12	125	137
	Mobilitet	9	40	49
	Antal	21	165	186
Afbrudt ¹¹⁷	Ikke mobilitet	10	173	183
	Mobilitet	12 54,0%	56 24,5%	68
	Antal	22	229	251
I alt		330	3041	3371

Af tabel 25 fremgår resultaterne af en logistisk regressionsanalyse, hvor den afhængige variabel er bedre uddannelse. Analysen beregner sandsynligheden for uddannelsesmobilitet, når flere faktorer holdes konstant, såsom køn, alder, tidligere uddannelse, pension, gerningens art, antal forstraffe og opholdets varighed.

115. For overskuelighedens skyld er der kun angivet procentfordelinger i de kategorier, hvor der er signifikant forskel mellem Skejby og kontrolgruppen.

116. P=0,00.

117. P=0,00.

Tabel 25. Uddannelsesmobilitet.

	Sig.	Exp(B)	95,0% CI for Exp(B)	
			Lower	Upper
Pension				
<i>Ikke Skejby</i>		1,000	1,000	1,000
Skejby	,000	1,906	1,508	2,410
Uddannelse	,009			
<i>Grundskole</i>		1,000	1,000	1,000
Erhvervsfaglig uddannelse	,090	,838	,683	1,028
Boglig uddannelse	,004	,600	,424	,851
Afbrudt uddannelse	,110	,786	,585	1,056
Antal forstraffe højere end bøde	,000			
<i>Ingen forstraffe</i>		1,000	1,000	1,000
1 forstraf	,041	,796	,640	,991
2 forstraffe	,000	,631	,490	,812
3+ forstraffe	,000	,525	,434	,635
Gerningstype	,044			
<i>Ejendomsforbrydelser (inkl. røveri)</i>		1,000	1,000	1,000
Alvorlig vold og drab	,835	,970	,728	1,292
Vold i øvrigt (inkl. våbenlov)	,786	1,035	,808	1,326
Seksuualforbrydelser	,009	,647	,467	,898
Narkotika og lov om euforiserende stoffer	,049	,808	,654	,999
Øvrige lovovertrædelser	,129	,823	,641	1,058

Analysen viser, at de personer, der i forvejen har en boglig uddannede, har den mindste sandsynlighed for uddannelsesmobilitet, hvilket ikke er helt uventet. Antallet af forstraffe har en betydning for sandsynligheden for uddannelsesmobilitet, idet forstraffe påvirkes sandsynligheden for uddannelsesmobilitet i negativ retning. Som det fremgår, har personer med mere end tre tidligere alvorlige afgørelser den mindste sandsynlighed for uddannelsesmobilitet.

Gerningens art har ikke det store at sige i forhold til uddannelsesmobilitet. Personer, der er dømt for ejendomsforbrydelser, har dog den højeste sandsynlighed for uddannelsesmobilitet. De – overvejende ældre – seksualforbrydere har den mindst sandsynlighed for uddannelsesmobilitet. Det fremgår endvidere, at kigges der på alvorlig vold, vold i øvrigt og øvrige lovovertrædelser er signifikansværdien på over 0,05, og der er således ikke statistisk signifikant forskel. Personer dømt for narkotika har en smule mindre sandsynlighed for uddannelsesmobilitet sammenlignet med ejendomsforbrydelser.

Som det også ses af analysen, har det imidlertid også en betydning, om vedkommende har været placeret på Skejby eller ej. Er det tilfældet, er sandsynligheden for uddannelsesmobilitet næsten dobbelt så stor, som den er for personerne i kontrolgruppen.

En mulig forklaring på dette resultat er, at der er sket en selvselektion, således at Skejby vælges på grund af nærhed til uddannelsesinstitutioner. Skejby ligger således i nærheden af Århus, der har mange uddannelsesmuligheder. Det samme er imidlertid tilfældet for Brøndbyhus og Engelsborg med placeringer i nærheden af København.

Resultatet kan derfor tyde på, at udtyndingen af de kriminelt belastede med ikke kriminelt belastede, hvoraf hovedparten er studerende, betyder, at minusbeboernes normer omkring uddannelse overføres til plusbeboerne. Det er også muligt, at de mere læsevante minusbeboerne har været i stand til på en mere direkte måde at hjælpe og støtte de plusbeboere, der kommer i gang med en uddannelse.

Dette perspektiv er særdeles vigtigt set i et menneskeligt og et samfundsøkonomisk perspektiv, idet man må forvente at sandsynligheden for fremtidig selvforsørgelse stiger proportionelt med uddannelsesniveaue.